

ХРИСТИЯНСЬКИЙ ДУХОВНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЧАСОПИС

3/2015

www.slovovchitelyu.org

Слово ВЧИТЕЛЮ

- ЗЕРНЯТКО ЛЮДЯНОСТІ
- ВІРИТИ, ЯК ДИТЯ...
- ДВА ГАМАНЦІ
- СВЯТО ПОДЯКИ ТВОРЦЕВІ

**ОСНОВИ
ХРИСТИЯНСЬКОГО
СВІТОГЛЯДУ
ТА МОРАЛІ**

Наше кредо: «Нести Слово Боже — ось наша мета, щоб кожний учитель був учнем Христа!»	
Головний редактор	Тарас Приступа
Науковий редактор	Василь Жуковський
Літературний редактор	Світлана Филипчук
Дизайн і верстка	Віктор Дегтярьов
Відповідальна за випуск	Надія Доля
Редакційна колегія: Тетяна Артерчук, Олена Бесараб, Олег Блошук, Адріан Буковинський, Василь Вепрук, Світлана Власова, Олександр Вознюк, Сергій Головін, Валерій Гребенюк, Валерій Громов, Сергій Гула, Наталія Жигайло, Станіслав Каспров, Руслана Ковальчук, Оксана Матласевич, Василь Махлюк, Людмила Москальова, Дар'я Новікова, Олег Огірко, Микола Плаксін, Оксана Ревінкель, Оксана Рудь, Ганна Самолюк, Тетяна Саннікова, Ірина Сіданіч, Андрій Смирнов, Любомир Турчак, Галина Шевченко.	
Засновник і видавець — Міжнародна громадська організація «Надія — людям»	
Адреса:	а/с 116, м. Рівне, 33028, Україна.
Телефон/факс:	(0362) 63-79-76
e-mail:	slovo@hopetopeople.org
Видається за сприяння: – Всеукраїнського благодійного фонду «Східноєвропейська гуманітарна місія»; – Громадської організації «Культурно-просвітницький Центр сприяння розвитку християнської культури та освіти»; – Науково-дослідницької лабораторії християнської етики, християнської психології та християнської педагогіки НаУ «Острозька академія».	
Часопис зареєстровано в Міністерстві юстиції України. Свідоцтво про державну реєстрацію: серія КВ № 12846-1730Р від 27 червня 2007 р.	
Передплатний індекс — 99864.	
Поштові на видання часопису просимо надсилати поштовою переказом на адресу МГО «Надія — людям» з позначкою: «Поштові на часопис «Слово вчителю», або на рахунок: МГО «Надія — людям», р/р 26007054714168, ПАТ КБ «Приватбанк», МФО 333391, ЄДРПОУ 21081735 з позначкою: «Поштові на часопис «Слово вчителю».	
За умови передруку матеріалів посилання на часопис «Слово вчителю» обов'язкове. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Редакція залишає за собою право редагувати і, за необхідності, скорочувати матеріали.	
Посилання на Біблію або цитування окремих біблійних текстів позначаються умовними скороченнями. Список скорочень назв книг зазвичай подається у виданнях Біблії. Посилання зазначаються з дотриманням принципу «книга-розділ-вірш» і розділяються знаками пунктуації. Наприклад: Ів. 19:6–11, 13–20, 25–28; 1 Кор. 1:18–24. Фрагменти з одного розділу розділяються комою (,), а різні книги або розділи відокремлюються крапкою з комою (;). Якщо в тексті не зазначено інше, усі біблійні посилання взято з Біблії в перекладі проф. Івана Огієнка.	
Фото на обкладинці В'ячеслава Артерчука	
Надруковано: ТОВ фірма «Принт Хауз», 33024, вул. Старицького, 50а, м. Рівне, тел. (0362) 62-34-68. Наклад 1500 прим.	
© «Слово вчителю» © МГО «Надія — людям»	

Дорогі друзі, шановні колеги, вітаємо вас у новому навчальному році!

З Божої ласки маємо можливість жити й працювати в незалежній державі, вільно сповідувати свою християнську віру й навчати наших дітей бути щирими християнами й гідними громадянами своєї Батьківщини.

Як ми використовуємо ці можливості, знає кожен із нас, і знає Господь Бог. Дай Боже, щоб коли настане пора жнив, виявилось, що наше насіння справді було розумним, добрим і вічним, щоб основи християнського світогляду та моралі, закладені в дитячі й шкільні роки, стали надійним фундаментом наступних поколінь.

У Біблії, священній для всіх християн Книзі, є тексти, які можна тлумачити по-різному. Можливо, Господь, допускаючи різні інтерпретації Свого слова, різне розуміння його застосування, зрештою різні варіанти перекладу, саме в такий спосіб хоче не пересварити Своїх дітей, а навчити нас жити в єдності та згоді: поступатися й відстоювати, прислухатися й переконувати, шанувати й ураховувати, а головне — любити, любити, любити...

Однак цього разу черпнемо там, де мілкіше, де сказано дуже чітко й конкретно.

Початок Євангелія від Івана, улюбленого учня Ісуса Христа, апостола любові:

«Споконвіку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово. Воно в Бога було споконвіку. Усе через Нього повстало, і ніщо, що повстало, не повстало без Нього. І життя було в Нім, а життя було Світлом людей» (1:1-4).

Послання апостола Павла до євреїв:

«А віра — то підстава сподіваного, доказ небаченого... Вірою ми розуміємо, що віки Словом Божим збудовані, так що з невидимого сталося видиме... Догодити ж [Богові] без віри не можна. І той, хто до Бога приходить, мусить вірувати, що Він є, а тим, хто шукає Його, Він дає нагороду» (11:1, 3, 6).

Отож, Слово і віра. Коли йдеться про християнський світогляд і мораль, хочеться говорити насамперед про них.

Чому нам слід жити так, а не інакше? Тому що така премудра й блага воля нашого Творця, передана нам у Слові!

Як нам спромогтися жити так, як потрібно, тобто як записано в Слові? Вірою в Бога й Сина Його Ісуса Христа! Утілившись, Він залишив нам приклад святого життя, померши й воскреснувши — звільнив нас від влади темряви й виправдав перед Небесним Отцем, вознісшись на небеса — зіслав нам Святого Духа, силою якого можемо долати всі труднощі й спокуси.

Розширене тлумачення й роздуми над цими істинами, а також методичні поради, як доносити їх дітям, читайте на сторінках цього часопису. І нехай слово, злучене з вірою слухачів, принесе нам усім вічний пожиток (Євр. 4:2). 🙏

З повагою – редакційна колегія

Зміст

ПОГЛЯД ФАХІВЦЯ

- 4** Правильні життєві орієнтири і щоденна праця принесуть бажаний плід
Надія Доля

АКТУАЛЬНА ТЕМА

- 6** Християнська етика як найдосконаліша форма релігійних етик
Олег Огірко
- 10** Віра — основа життя
Тарас Приступа
- 12** Чи варта Біблія довіри?
Олександр В'ялов
- 14** Зернятко людяності
Віктор Малахов

СТУДІЇ БІБЛІЇ

- 17** Уподібнюватися Творцю.
Чеснота: слухняний
Любомир Турчак

НАУКА І ХРИСТІЯНСТВО

- 19** Креаціонізм та еволюціонізм у світлі парадигми розвитку
Олександр Вознюк

ЗНАЙОМСТВО

- 22** Моральні засади мають бути опертям для вічно нестійкої людської натури, а не кайданами для вічно допитливого людського духу
Світлана Филипчук

ПОДІЇ

- 24** I Всеукраїнський турнір юних філософів та релігієзнавців
- 25** VIII Всеукраїнська олімпіада «Юні знавці Біблії – 2015»
Світлана Власова

с. 19

- 26** Актуальні питання викладання курсів духовно-морального спрямування
Ірина Сіданіч
- 27** Основи віри
Олександр Бондарчук
- 28** Щоб учити інших, треба вчитися самим
Лідія Гальченко
- 29** У Києві обговорили соціальну взаємодію в навчально-виховному процесі
Катерина Хорощак

МЕТОДИКА І ДОСВІД

- 30** Гарне починання
Оксана Олексієнко
- 33** Спасаюча віра
Лариса Клепцьо
- 34** Зупинись на хвилинку і задумайся...
Ганна Самолюк
- 36** Правильна основа життя
Вікторія Скрипник
- 38** Вплив біблійних мотивів і сюжетів на формування духовного світогляду людини
Ольга Нагорнюк
- 42** Свято подяки Творцеві
Леся Оберван
- 46** Дидактичний матеріал
Радість. Доброта

АСПЕКТИ ЗДОРОВ'Я

- 50** Шлях до серця Європи
Артем Приступа

МОЛОДЬ У ПОШУКУ

- 52** Вірити, як дитя...
Наталія Педченко

СПРАВИ СІМЕЙНІ

- 54** Як устояти шлюбу?
Тетяна Артерчук

РОЗДУМИ ДУШІ

- 57** Два гаманці
Ольга Казьміна (Новікова)

Людмила Юріївна Москальова, 1978 р. н. — доктор педагогічних наук, професор Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького, Запорізька обл. Одружена. Наукові інтереси: морально-етичне виховання молоді.

Відомо, що в Мелітопольському університеті вперше в Україні почали готувати вчителів християнської етики. Що спонукало до цього? Хто був ініціатором?

— Підґрунтям для відкриття кваліфікації «Вчитель християнської етики» стали напрацювання лабораторії духовно-морального виховання НДІ духовного розвитку людини Східно-

становила 10 студентів. Вступна кампанія 2013 р. також принесла певні досягнення — на зазначену вище спеціальність було зараховано 11 абітурієнтів. У 2014 р. — 10 студентів із різних регіонів України. У 2015 р. на цю спеціалізацію прийнято 8 студентів. У майбутньому ми прагнемо розширити кількість і контингент абітурієнтів.

Правильні життєві орієнтири і щоденна праця **ПРИНЕСУТЬ БАЖАНИЙ ПЛІД**

українського національного університету ім. В. Даля та Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького. Ініціатором виступив авторський колектив: Л. Москальова, І. Рябов, Г. Васянович, В. Молодиченко, Т. Троїцька.

— Яка ситуація з набором на цю спеціальність у цьому навчальному році, які тенденції спостерігаєте?

— За підсумками вступної кампанії 2012 р. (відкриття спеціалізації) кількість студентів, котрі виявили бажання й пройшли конкурсний відбір на навчання за напрямком підготовки 6.010102 «Початкова освіта» кваліфікації «Вчитель християнської етики»,

— Ви пропагуєте християнський світогляд. У чому його переваги порівняно з іншими?

— На мою думку, людина, яка займається духовно-моральним вихованням підростаючого покоління, окрім теоретичної підготовки молодих фахівців обов'язково повинна мати християнський світогляд, адже, як було справедливо зазначено Святителем Григорієм Богословом, «живописець більше вчить своїми картинами, ніж міркуваннями про мистецтво». Щодо переваг, можна відзначити уміння вказувати шлях до морального вибору й гуманне ставлення до ближнього.

— Чи впливає християнство на мораль студентів, викладачів? Чи проводився такий аналіз? Чим ваш навчальний заклад вирізняється з-поміж інших?

— З відкриттям кваліфікації «Вчитель християнської етики» дійсно було констатовано зміну світоглядних орієнтирів студентства й викладачів. Щодо аналізу світоглядних змін, то такий аналіз було проведено протягом 2014-2015 н. р. аспіранткою лабораторії духовно-морального виховання НДІ духовного розвитку людини Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля Оленою Постильною й розкрито в її дисертаційному дослідженні «Формування моральних цінностей

Тренінгове заняття в Новомиkolaївській загальноосвітній школі-інтернаті

Творчі здобутки студентів представлені на виставці «Великодня майстерня»

студентів педагогічних університетів засобами інформаційно-комунікаційних технологій».

Наші студенти мають можливість закріпити отримані знання на практиці завдяки співпраці із загальноосвітніми школами та школами інтернатного типу навчання Мелітополя та Мелітопольського району. Це школи інтернатного типу навчання с. Терпіння та с. Новомиколаївка, Мелітопольська спеціалізована школа І–ІІІ ст. № 25 з поглибленим вивчення іноземних мов, Мелітопольська ЗОШ І–ІІІ ст. № 4. Теоретичне забезпечення знання базових понять християнської етики учнів зазначених шкіл відбувається завдяки проведенню студентами тренінгових занять на прикладі біблійних історій і впровадженню елементів лялькового театру.

Також під час практики студенти мають можливість відвідати пам'ятки культури християнсько-етичного та національного спрямування: лікувальні джерела с. Терпіння та національний заповідник «Кам'яна Могила».

У 2012–2014 рр. наші студенти проводили виставку «Великодня майстерня», де представляли свої роботи декоративно-прикладного характеру з основ християнської етики: вишиті бісером ікони та сакральні символи, вироби з гофрованого паперу.

Майбутні вчителі християнської етики беруть активну участь у духовно-моральному житті міста. У 2013–2014 н. р. студенти взяли участь у благодійних акціях собору Олександра Невського «Собор» і «Зустріч весни», де також демонстрували свої вироби декоративно-прикладного характеру з основ християнської етики. Жителі міста Мелітополя мали можливість не лише переглянути роботи студентів, але й придбати їх. Вилучені кошти перерахували онкохворим дітям Мелітополя.

Два роки поспіль майбутні вчителі християнської етики беруть участь в олімпіаді «Юні знавці Біблії», що проводиться в Острозі на базі НаУ «Острозька академія». У 2013–2014 н. р. до участі були запрошені студенти І–ІІ курсів Навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького.

— **Що, на Вашу думку, втратило покоління, яке виховувало на засадах атеїзму?**

— Любов до ближнього, розуміння його прагнень і внутрішнього світу — найголовнішу перевагу педагога, що є носієм ідей християнської етики.

— **За яких обставин, під впливом яких людей формувалася Ваш світогляд? Яке Ваше життєве кредо?**

— Як відомо, основи світогляду закладаються в дитячому віці. Варто відзначити, що жага до педагогічної діяльності й радість від перемог вихованців стали спадковими для мене, тому що я виховувалась у сім'ї педагогів. Життєве кредо: «Уся гордість учителя в учнях, у зростанні посіяних ним зерен». Найбільший вплив на моє зростання мали мої батьки. Вони були викладачами вищого навчального закладу.

— **Тема цього випуску часопису є також програмною темою курсу «Основи християнської етики» в 11 класі. Велика кількість годин там відведена для розгляду «євангельських блаженств». Скажіть, будь ласка, яке з них найбільше імponує Вам, а яке видається найскладнішим для сприйняття й реалізації?**

— Блаженні голодні та спрагли справедливості, бо вони наситяться. На мою думку, обравши за життєвий компас саме такий орієнтир, людина здатна змінити власний спосіб життя на християнський, сповнений любові до ближнього, а також допомогти іншим спраглим серцям. Я вважаю, що досягнення цього блаженства є складним і вимагає щоденної праці саме педагога початкової школи, адже він вкладає в дитячі серця життєві орієнтири й прагнення.

— **Мораль Нового Завіту — це мораль любові. Як її можна реалізувати в такому жорстокому світі?**

Майбутні вчителі християнської етики на Всеукраїнській олімпіаді «Юні знавці Біблії — 2015»

Можливо, «око за око, зуб за зуб» більше пасує до нинішньої ситуації?

— На це запитання хотілося б відповісти словами великого українського філософа Григорія Сковороди: «Головна справа людини — це її дух, думки, серце. Кожен має мету в житті, але не всі головну мету, тобто не кожен займається головною справою життя... філософія, або любов до мудрості, спрямовує все коло справ своїх на той кінець, щоб дати життя духу нашому, благородство серцю, світлість думкам, як голові всього. Коли дух в людині веселий, думки спокійні, серце мирне, то все ясно, щасливо, блаженно».

— **Основою християнської моралі є виконання Божої волі. Що б Ви порадили людині, яка намагається її розпізнати? Як Ви розумієте Божу волю?**

— Кожній людині від народження даровано Богом певний талант, у педагогіці його називають «здібностями» дитини. Саме тому першочерговим обов'язком кожного вихователя, педагога повинно бути розпізнання й розвиток цих здібностей, щоб кожна людина мала змогу виконати своє істинне призначення перед Богом і суспільством.

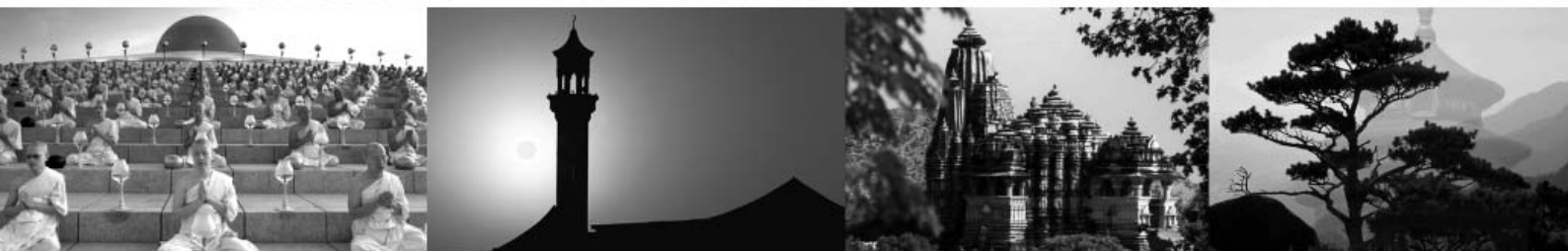
— **Що б Ви побажали старшокласникам, які шукають своє місце в житті?**

— У кожної людини своє призначення в цьому світі. Заглибтесь у себе, відчуйте мову вашої душі й ви зрозумієте, який напрям у розвитку для вас є найкращим. Важливо підкреслити, що ту стежинку, яку ви намітили для себе, буде тим легше й краще пройти, чим ґрунтовнішу професійну підготовку ви отримаєте.

— **Ваше слово для колег.**

— Виховання підростаючого покоління — справа нелегка й вимагає щоденної праці над собою й турботи про ближнього. Історія педагогіки України містить ґрунтовну базу для дослідження й застосування кращих зразків національного й природовідповідного виховання молоді. Щоденна праця принесе бажаний плід. 🌸

Розмовляла **Надія Доля**

Християнська етика **як найдосконаліша форма РЕЛІГІЙНИХ ЕТИК**

Сучасне суспільство, у якому матеріальні цінності переважають над духовними, де панує диктатура морального релятивізму, потребує духовного й морального оздоровлення. Спроби окремих педагогів відроджувати язичництво чи нав'язувати східні політеїстично-пантеїстичні релігійно-сектантські цінності не тільки не є виходом із ситуації, а ще більше її загострюють. Християнська етика як наука про моральне добро людини посідає чільне місце в навчально-виховному процесі загальноосвітніх і вищих навчальних закладів України, бо має на меті формувати чесну, благородну, відповідальну особу, що житиме згідно з високими моральними цінностями.

Релігійна етика — це етика політеїстичних (багатобожних) і монотеїстичних (однобожних) релігій. До політеїстичних релігійних етик належить етика індуїзму, брахманізму, зороастризму, синтоїзму. До релігійно-філософських етик зараховують етику буддизму, даосизму, конфуціанства. До монотеїстичних релігійних етик належить

етика юдаїзму, християнства й ісламу. Термін «релігія» походить від латинського слова «religare» — «в'язати». Слово «ре ліго» походить із латинських слів «ligo» — зв'язок та «ligare» — в'язати, тобто дослівно означає мати зв'язок із Богом і його постійно відновлювати. Релігія поєднує й пов'язує людину з Богом. Вона наказує їй ушановувати Бога, визнавати, що Він є Творцем світу, підтверджувати свою віру ділами. Релігія — це зв'язок земного й небесного, матеріального й духовного, тлінного й нетлінного, скінченного й безконечного, природного й надприродного. Людина має природну релігійність, бо їй притаманне вроджене почуття — змагання до ідеалу. Людина складається з матеріального — тіла і його фізичних прикмет та духовного — душі та її прикмет — розуму й волі. Людина як створена особа має обов'язки стосовно свого Творця й інших людей, які відкриваються в крилатому латинському вислові: «Ora et labora» — «Молись і працюй». Релігія закликає людину смиритися перед Богом як Батьком усіх

людей і побачити в іншій людині свого брата чи сестру, тобто собі рівного [3, с.23].

Однією з найстаріших релігійних етик вважають індуїстську етику (заснована в Індії майже 3500 років тому), яка базується на теорії реінкарнації (перевтілення душ). В індуїзмі діє закон карми, який означає, що всі вчинки індивіда, добрі чи злі, мають і відповідні наслідки в його житті. За добрий учинок для людини є нагорода, а за злий — кара, але зазвичай не в цьому житті, а в майбутньому перевтіленні. Брахманістська етика, яка впливає з індуїстської, визначає кастовий характер моралі. Філософську основу індуїстської етики складають шість систем: санхья, йога, вайшешіка, ньяя, міманса, веданта. Індуїсти вшановують священних тварин, зокрема, корів, м'ясо яких заборонено їсти. В індуїзмі узаконена кремація (спалювання тіл покійників).

Етика зороастризму (заснована в Ірані майже 2600 років тому) поділяє все суще на два протилежні табори — світ світла та добра й царство темряви та зла, між якими точиться непримиренна боротьба. Ця етика має в своїй основі тріаду: добра думка, добре слово й добра справа. Прихильники цієї релігії мусять усе життя збирати й накопичувати елементи цієї тріади. Найбільшим злом зороастризм вважає смерть, яка походить від бога Ангро-Майн'ю. Суд здійснює бог Мітра. Після смерті душа людини потрапляє або в рай, або в пекло залежно чи робила добро, чи зло. Моральна концепція зороастризму радить послідовникам Агура-Мазди не бути пасивними й бездіяльними. Характер цієї моралі досить абстрактний. Ця релігія представляє собою маздеїзм, реформований пророком Заратустрою. Його основна ідея — залежність світового порядку від боротьби добра й зла, світла й темряви, життя та смерті. Головне місце в культі відводиться вшануванню вогню. Основною книгою етики зороастризму є Авеста.

Буддійська етика (заснована в Індії майже 2600 років тому) базується на дотриманні наступних заповідей: не вбивати жодну живу істоту; не брати чужої власності; не торкатися чужої дружини; не говорити неправду; не пити вина. Моральними якостями буддистів є смиренність, лагідність, любов до всього живого, терплячість, співчуття, готовність до взаємодопомоги. Буддизм як релігійна філософія розвиває гуманістичну концепцію особи та обстоює її цінність. Він пропагує вісім досконалостей: відключення від зовнішніх подразників; відключення від внутрішніх подразників; цілковите припинення розумово-емоційної діяльності; екстатичний стан цілковитої відчуженості; подолання відчуття простору й часу; усвідомлення хибності «Я» і вихід за його межі; усвідомлення марноти всього сущого; подолання антиномії «свідоме — несвідоме». Основою буддійської етики є вчення про чотири «святі істини»: «життя — страждання», «причина страждань — бажання», «для звільнення від страждань необхідно позбавитися бажань», «шлях позбавлення від бажань — дотримуватися вчення Будди», яке може привести віруючого до головної мети його буття — нірвани (заспокоєння й згасання). Нірвана — це вічний, несвідомий спочинок, вільний від болю й бажань [3, с. 28].

Етика даосизму (заснована в Китаї в VI ст. до Р. Х.) закликає до святості, безінтересовності, скромності, несамолюбності, легковаження багатств і почестей, розважності в мові. Найвища мудрість — пізнати Дао та його наслідувати. Засновником даосизму є Лао-цзи (604 р. до Р. Х.). У даосизмі все буття ділиться на чоловіче начало Янь і жіноче Інь. Дао — це не божество, а щось близьке до розуму, природи, шляху або закону. Даосизм — це певна філософська концепція. Центром такої релігійної етики є не Бог, а людина. Даосизм запозичив від буддизму багато елементів

культу: врочисті богослужіння, величні храми, численне духовенство з чернецтвом. Людина в даосизмі є об'єктом дії 33 тисяч духів.

Етика конфуціанства (заснована в Китаї в VI ст. до Р. Х.) пропонує зберігати у житті чесноти: гуманність, мудрість, мужність, стриманість, справедливість, почуття обов'язку, вірність, щирість тощо. Конфуцій (Кун-Фу-цзи) (552-479 рр. до Р. Х.) був великим філософом і державним діячем, одним із засновників первісного морального закону: «Не роби другому того, що тобі не мило». Конфуцій закликав до щирого й сумлінного виконання своїх обов'язків. За соціальним порядком, найвища мета управління державою — народ; суворе підкорення старшим; держава — це велика сім'я, а сім'я — мала держава. Основою всіх суспільних стосунків Конфуцій уважав жень — гуманність. Сутність жень — це: повага батьків, повага старших, вірність, прощення, доброчесність, знання, хоробрість, шанобливість, великодушність тощо. Для кожної соціальної групи є свої норми поведінки. Наявний суспільний лад Конфуцій визнавав непорушним і досконалим. Китайським релігійним етичним поглядам притаманний культ сім'ї та клану [3, с. 29].

Етика синтоїзму (заснована в Японії як суто національна релігія японців приблизно 1700 років тому) наголошує дотримуватись певних моральних стосунків між: батьками й дітьми, чоловіками й жінками, старшими й молодшими братами, друзями між собою та владою й підданими. Основу цієї етики складає одухотворення природи й культ предків. Релігійні церемонії синтоїзму складалися з очищення, жертвоприношення, молитви й вливань рідин.

Християнська етика як наука про моральне добро людини посідає чільне місце в навчально-виховному процесі, бо має на меті формування чесної, благородної, відповідальної особи, що житиме згідно з високими моральними цінностями.

Етика юдаїзму (існує приблизно 3500 років) базується на Десяти Заповідях Божих, проголошених Богом через пророка Мойсея на горі Синай приблизно 3300 років тому. Перші з них звернені до головної ідеї юдаїзму — монотеїзму, тобто, вшановувати єдиного Бога Ягве думками, словами й ділами. Решту заповідей є нормами ставлення людини до іншої людини, у яких проявляється гуманістичний кодекс суспільства. Життя віруючих пов'язано з 613 заповідями (248 мають позитивний характер, які належить робити, і 365 заповідей — негативного, заборонного змісту), що викладені в Торі й розвинуті в Талмуді та Мішні. Юдаїзм (юдаїзм) — монотеїстична національна релігія, поширена переважно серед євреїв. Оформилась у систему серед євреїв Палестини в I тис. до Р. Х., увібравши в себе вірування та обряди кочових єврейських племен Аравії та землеробські культу доєврейського населення Палестини. Основні догми юдаїзму — віра в єдиного Бога Ягве як Творця неба та землі, який управляє всім світом і віддає перевагу єдиному богообраному народу — євреям, віра в посмертну нагороду, пришествя Месії, наближення кінця світу та воскресіння мертвих. Юдеї не визнали Ісуса Христа за Месію. Патріархами юдаїзму були Авраам, Ісаак, Яків, а головними пророками — Ісая, Єремія, Єзекіїл і Даниїл. У юдаїзмі прийнято дотримуватись букви закону, а це називається казуїстикою. Основними ритуалами в юдаїзмі є: обов'язкове обрізання новонароджених хлопчиків, урочисте святкування кожної суботи (шабату), відзначення свят Пасхи, П'ятидесятниці, кучок та заборона споживати

свинини. Уся їжа поділяється на чисту й нечисту, тобто, заборонено вживати другу. В суботу юдеям заборонялось: проходити більше ніж 800 м, розпалювати вогнище, готувати їжу, підносити вантаж вагою більше ніж сушена фіга тощо. У синагозі та інших громадських місцях мужчина єврей повинен бути в головному уборі. Ідеї винятковості (богообраності) юдеїв підкреслені своєрідним юдейським месіанізмом.

Етика ісламу (існує приблизно 1400 років) базується на таких засадах: обов'язкове обрізання хлопчиків, заборона споживання свинини, щоденна п'ятиразова молитва (намаз); сплата податку (закят), дотримання посту (уразу, рамадану), згідно з яким від сходу до заходу сонця не можна нічого пити та їсти, ходіння на молитви до Мекки (хадж), священна війна з невірними (джигад, або газават). Прихильники ісламу визнають обов'язковими з 10 Заповідей Божих лише 8, відкидаючи Заповіді: «Не вбивай» і «Не чужолож», бо в ім'я Аллаха мають право вбивати невірних і в них узаконена полігамія (багатоженство). Святим днем для мусульман є п'ятниця. У мечеть мусульмани мають право заходити тільки босими. Дружини мусульман повинні носити паранджу. Етика мусульманства є синкретичною, бо містить у собі елементи юдаїстичної, християн-

Християнська етика як етика любові є етикою українського народу, відповідає нашій ментальності та психіці й уже понад 1000 літ формує етичну культуру українців.

ської та язичницької етики. Вони визнають обов'язковими вчення пророків Старого Завіту. Мусульмани визнають Ісуса Христа (Ісса) великим пророком, а Діву Марію (Маріям) матір'ю пророка. Проводять релігійні вмивання — очищення [3, с. 31].

Одним із засновників цієї релігійної етики був арабський купець Мухаммед (570-632 рр.), який 610 р. оголосив себе посланцем єдиного Бога. Термін «іслам» у перекладі з арабського означає «покірність», а того, хто прийняв цю релігію, називають відданим (з арабської мови: мусульманин). Визнання віри в ісламі проводиться з допомогою проголошення шахади: «Нема Бога крім Аллаха і Магомет — Його пророк». Аллах є милосердним і мстивим. Людина, яка вирішила служити Аллахові, спроможна здійснювати будь-які вчинки. Світоглядною основою ісламу є суфізм, який відстоює право кожної людини на власний релігійний досвід, на спілкування з Богом без посередників.

Усі вищезгадані релігійні етики закликають людину чинити добро, остерігатися зла, а також шанувати людське життя, майно, честь і славу.

Християнська етика як етика любові є етикою українського народу, відповідає нашій ментальності та психіці й уже більше 1000 літ формує етичну культуру українців. Основи її висвітлені у творі князя Володимира Мономаха «Поучення дітям». Традиційними якостями українського ідеалу людини є: віра в Бога, у Боже Провидіння, пошана до старших, лагідна вдача, щирість, гостинність, працелюбність, духовний аристократизм (не визнавання над собою жодного володаря окрім Господа Бога), гуманне ставлення навіть до ворогів, перевага духовного над фізіологічним у родинному житті, любов до своєї Батьківщини й народу [3, с. 32].

Християнська етика ґрунтується на універсальному моральному законі людства — Десяти Заповідях Божих і двох головних заповідях Любові, а також на ділах

милосердя щодо душі та тіла ближніх, євангельських порад і блаженств. Християнська етика закликає шанувати Бога думками, словами, ділами, а також шанувати батьків, власне й чуже життя, чистоту, майно, честь, славу, гідність і почуття. Вона об'явлена Богом у Старому Завіті (Вих. 20; Повт. 5) та проголошена Господом нашим Ісусом Христом у Новому Завіті (Мт. 5:17; 19:18-19; 22:37-40). Суть християнської етики найкраще й найзмстовніше висловив один із її засновників — св. Августин (Аврелій): «*Ama et fac, quod vis*» — «Люби Господа і роби, що хочеш», бо коли людина понад усе любить Бога, то всі її вчинки будуть скеровані на добро для ближніх.

Християнська етика аналізує природу, внутрішню структуру моральної свідомості й моральних відносин, досліджує моральні поняття, які виражають моральні норми, принципи, що містять оцінку діяльності людей. Вона є вірою, надією й любов'ю людини в добро. Визначаючи об'єктивність добра й зла, чеснот і вад, християнська етика може бути пізнана та визнана неупередженим природним розумом. Фактично всяка об'єктивна етика є одночасно християнською.

Християнська етика закликає шукати найвище добро (благо) не тільки своєю розумовою діяльністю, але й на основі формування духовного світогляду, який відкривається у вічних правдах, об'явлених Богом у Святому Письмі, зокрема, у правдах про: створення світу; створення людини на образ і подобу Божу; відкуплення (спасіння) людства; останні речі (смерть, суд, пекло, рай). Вона навчає, яким є Бог і якою повинна стати й бути людина — досконалою: «Отож, будьте досконалі, як досконалий Отець ваш Небесний» (Мт. 5:48).

Як повчає біблійна комісія у документі «Біблія і мораль», «про Бога може говорити лише той, хто говорить про людину, і навпаки, про людину може говорити лише той, хто говорить про Бога» [1, с. 24]. Людина як особа створена на образ і подобу Божу покликана вдосконалюватися, освячуватися, обожествлюватися, творити себе, співпрацюючи з Божою благодаттю. Слова «образ» і «подоба» вживаються у Старому Завіті: «Тож сказав Бог: «Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою, і хай панують над морською рибою, і над птаством небесним, і над худобою, і над усією землею, і над усім плазучим, що плазує по землі». І Бог на Свій образ людину створив, на образ Божий її Він створив, як чоловіка та жінку створив їх» (Бут. 1:26-27). Ці слова вживаються в старослов'янській мові як «селем» і «демут», у латинській мові як «*imago*» і «*similitudo*», у грецькій мові як «ейкон» і «омоїосис». «Селем» означає зримий, втілений образ (2 Сам 11:8); «демут» — ідеальний, абстрактний образ. Біблійний автор «намагався виразити дуже складну ідею: людина, з одного боку, є Божим віддзеркаленням, з іншого — деякою мірою виявляє собою духовну природу Бога». Отці Церкви проводили відмінність між «образом» і «подобою», відносячи «образ» до сфери душевної організації, а «подобу» — до сфери духу. Св. Іриней пов'язував «образ» зі свободою й розумом людини, а «подобу» — із даром надприродного спілкування з Богом, який був утрачений після гріхопадіння.

Христос навчає: «Хто не зо Мною, той супроти Мене» (Мт. 12:30) — це максималізм у християнській етиці. Христос закликає всіх: «Навчіться від Мене, бо Я тихий і серцем покірливий...» (Мт. 11:29). «Ісус Христос учора, і сьогодні, і навіки Той Самий» (Євр. 13:8).

Християнська етика є етикою любові, «так-бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Єдинородного, щоб кожен, хто увірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне»

(Ів. 3:16). Християнська етика, на відміну від етик юдаїзму та ісламу, які вважають Бога жорстоким, представляє Бога як люблячого Батька. Християнська етика не відкидає нічого з того, що в інших релігійних етиках є правдиве й святе. Зі щирою пошаною зважає на ті способи життя, заповіді, науки, які хоч у багатьох речах є відмінні від її визнань і вчень, однак виявляють певний промінь тієї Правди, що просвітлює всіх людей. Вона проповідує й зобов'язана безнастанно проповідувати Христа, що є дорогою правди й життя (Ів. 14:6), у якому люди знаходять повноту духовно-морального життя.

Християнська етика невід'ємна від містики й аскетизму, вона не може бути адекватно зрозуміла й, тим більше, сприйнята поза зв'язком із ученням про особу Христа. Цим християнська етика суттєво відрізняється від інших релігійних етик, засновники яких виступали не як предмет віри, а лише як її посередники. Змістом юдаїзму, ісламу, буддизму є не особи Мойсея, Магомета чи Будди, а ці вчення, які вони проповідували. Євангельська етика найперше навчає прийняттю особи Сина Божого, який прийшов на землю заради спасіння людства. Високих моральних цінностей навчали й античні грецькі філософи (Сократ, Платон, Арістотель) та мудреці Індії і Китаю (Конфуцій, Дао). Золоте правило моральності згадується й у сакральних текстах нехристиянських релігій. Особливість християнської етики не лише в тому, що вона пред'являє людині максимально високі вимоги, наголошує не лише на любові до ближнього, але й любові до «хреста» (страждань), закликає уподібнюватися до Бога [2, с. 319] і наслідувати Христа, бо: «Бути християнином — це власне ніщо інше, як наслідувати Ісуса Христа в людській природі, в міру свого покликання» (св. Василій Великий, Ш. Пр. 43).

Наш Каменяр — Іван Франко наголошував, що етика дуже складна наука, бо в різних народів вона інша. Те, що в християнській етиці вважають смертним гріхом, тобто добровільним і свідомим порушенням Заповідей Божих, в інших релігійних етиках — норма поведінки. Так, в індійській «Рамаяні» описані такі випадки, коли професійні повії займали високе й шановане становище в суспільстві. Індуїзм, по суті, є комбінацією найрізноманітніших філософських систем і вірувань, заснованих на монотеїзмі, політеїзмі, пантеїзмі, монізмі та навіть атеїзмі.

Іван Франко у своїх творах висловлював свої погляди на християнську мораль «великих учителів людськості», які шукають «царствія Божія і правди його». «...Я бажав зробити, — писав Франко, — свою збірку «Мій Ізмарagd» наскрізь моральною». Автор зазначав, що матеріал до збірки він збирав упродовж п'ятнадцяти років. Отож, морально-етична проблематика хвилювала його завжди. «На чужу основу я накладав свої власні узор», — писав Франко. «А тобі, любий брате чи любя сестро, що читати-меш оті рядки «не мудрствуя лукаво», бажаю того душевного супокою, того м'якого, ніжнього, щирого настрою, який знаходив я...» [4; т. 2; с. 180]. Каменяр прагнув, щоб у душу його читача упала хоч крапля «доброти, лагідності, толеранції не тільки для відмінних поглядів і вірувань, але навіть для людських блудів, і похибок, і прогріхів». Ідеться не про виправдання, а про розуміння людської природи й сутності людини. Найвищим прагненням автора було те, щоб його слово було ясным і щоб у ньому, «як у дзеркалі, виднілося людське, щиролюдське лице» [4; т. 2; с. 181].

Ізмарagdне слово І. Франка, як він підкреслював, об'єднане «спільним діапазоном морального чуття і темпераменту» самого автора. Є ще одна дуже важлива

проблема: релігійність (її морально-етична основа й фундаментальні засади) як спосіб буття й проблема «катехитичної, догматичної моралі»; моральність Франка не така, як «коліноприклонна, поклонобийна та черствосердна моральність багатьох стовпів церкви, покликаних та непокликаних обранців релігії». Ще на світанку своєї поетичної творчості І. Франко писав про «Божеське в людськiм тілі», і це він уважав основним у релігійності людини.

У своєму циклі «Строфи» Іван Франко застерігав:

Як від лютого татарина,
Що шаблюкою маха,
Всі тікають безоружні,
Так тікай ти від гріха.

Не може при добрі той жить,
Хто хоче злу й добру служити.
Бо, хтівши догодить обом,
Він швидко стане зла рабом.

Ти сто людей побив у бою
І тим пишаєшся, герою?
Ось сей лиш власну пристрасть поборов,
І над тобою він горою [4; т. 3; с. 204].

У циклі «Паренетикон» Іван Франко писав:

Гнів — се огонь.
Чим більше дров кладеш,
Тим ярче полум'я лютує ясне;
А перестань докидувати дров,
Як стій загасне.

Хто сам себе опанував,
Найтяжчу річ він доконав;
Хто сам себе оберігав,
Той безпечніший від усіх [4; т. 3; с. 191].

Сьогоднішнє українське суспільство особливо потребує повернення до джерел виховання на християнських моральних цінностях, а тому запровадження у навчально-виховний процес християнської етики є реальною альтернативою бездуховності, економічній, політичній та моральній кризам. А тому лише християнська етика як етика любові, що закликає дотримуватися головного морального закону людства — Декалогу та заповідей любові до Бога, до ближнього й навіть до ворогів, є найдосконалішою формою всіх релігійних етик. 🕊

Олег Огірко,

д-р філософії, канд. фіз.-мат. наук, професор кафедри українознавства, доцент кафедри філософії Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. 3. Гжицького

Література

1. Біблія і мораль / Біблійні корені дій християнина / Пер. з італ. І. Цмоканич, О. Демко, Т. Окіс, О. Бодак. — Львів: Свічадо, 2012. — 200 с.
2. Здор А. В. Этика добродетелей в контексте особенностей нравственной культуры православия // Сборник статей «Русский мир в мировом контексте» Всероссийской научной конференции с международным участием «Человек и мир человека», 25 мая 2012 г., Рубцовский индустриальный институт: Алтайский край, г. Рубцовск: Изд-во ИП Пермяков, Россия, 2012. — С. 314-327.
3. Огірко О. В. Християнська етика: Навчальний посібник. — Острого: НаУ «Острозька академія», Суми: Ярославна, 2012. — 324 с.
4. Франко І. Я. Зібрання творів: У 50 т. — К.: Наук. думка, 1976-1986.

Віра — ОСНОВА ЖИТТЯ

Україна переживає один із найдраматичніших періодів власної історії. Революція Гідності, анексія, війна, агресія, протистояння, побої, поранення, розстріли, убивства, смерті, поховання. Це слова, які за останній період стали визначальними й характерними для пояснення подій, які, ніби в калейдоскопі, одна змінює іншу, щоденно додаючи драматизму в цей нескінченний потік подій. Вони породжують безліч питань у головах людей. На жаль найчастіше ці питання залишаються без відповіді. І пов'язано це з тим, що ми або не там шукаємо, або чуємо лише те, що прагнемо почути, те, що людському серцю до вподоби.

Так де ж знайти відповідь, причому правдиву, на безліч запитань, породжених болями, ранами, відчаєм? Де ж знайти надію? Який до неї шлях? Як бути впевненими, що шлях, на який станемо, правильний і справді приведе до надії? Як бути впевненим, що нові запропоновані шляхи не приведуть до «світлого майбутнього», яке вже було?

Відповідь є. Не ми перші й не ми останні переживаємо страждання й випробування. Через глибокі кризи в історії проходили окремі люди й цілі народи. Кризи, іноді, охоплювали й увесь світ.

Біблійна історія розповідає нам про Ізраїль — Божий народ, який не один раз опинявся в кризі. Одного разу Бог, звертаючись до народу Ізраїлю через пророка Єремію, сказав: «Зупиніться на дорогах і роздивіться, і запитайте про стежки древні, де дорога добра, — то нею ідіть, і знайдете спокій душам вашим». Вони ж сказали: «Не підемо» (Єр. 6:16).

Результат відомий — агресія, облога, полон у Вавилоні, одне слово, лихо. Лихо — це зупинка після того, як не змогли чи не захотіли спинитись самі. Лихо — це зупинка, щоб уважно роздивитись і серед багатьох різноманітних доріг відшукати найдревнішу єдину стежинку, стежинку віри й надії. Це давній Божий шлях. Він на вигляд не сучасний, не популярний, але він єдиний правильний і вічний, і лише там «знайдете спокій душам вашим».

Хтось скаже: «За що ж на нас лихо?» У Біблії читаємо, що «у Господа суд з мешканцями краю: нема-бо правди, ані милосердя, ані богопізнання. Невірні клятви, брехня, душоубства, крадіж та перелюби! Поставали насильниками, кров ллється без упину!» (Ос. 4:1-2). Дуже давно, за півтисячоліття до нашої ери написано, але ніби про нас, і ніби сьогодні про нашу українську всепоглинаючу корупцію, про ворожнечу та насильство, про розпусту й зрадливість,

брехню, невігластво й безвір'я. Треба бути сліпому зовсім, щоб цього не помітити, хоча воно й приховується за маскою релігійності, лицемірної побожності, зовнішньої обрядовості.

Ми ніби втрачаємо покоління. Як не втратити наступне, а за ним ще одне?! Ми вже ніби-то й відповідь знайшли. Наша відповідь: християнська етика. Хоча й тут усе забуксувало вже з перших кроків, а в останні роки перед Революцією Гідності цю святую ідею майже живцем поховали. І ось зараз — ще один шанс.

До речі, кризи — це шлях до нових можливостей і вони не в економічному розквіті, не в добробуті, розкоші, комфорті, а в живій вірі, яка і є фундаментом християнської моралі, що веде до християнської поведінки, тобто християнської етики. Саме щира віра, яка зароджується в глибині людського серця, є коренем дерева, що приносить солодкі приємні плоди омріяної доброї християнської поведінки.

З погляду релігійності, українцям є чим пишатися. Такої кількості монастирів, храмів, молитовних будинків, капличок та інших зовнішніх ознак релігійності немає в жодній країні Європи. Майже всі люди вважають себе віруючими, переважно християнами, але, на жаль, мусимо визнати, що наше суспільство безнадійно тоне в аморальності, жорстокості й зажерливості. Тому нам важливо мати ясне розуміння, що основою християнської моралі є не формальна релігійність, навіть якщо вона християнська, а християнська віра.

Так що ж таке віра? Про це багато написано й сказано, проте варто нагадувати знову і знову, бо важливе, особливо духовне, швидко забувається. Віра асоціюється з храмами, церквами, релігійними обрядами та ритуалами, з різноманітною релігійною атрибутикою. Дехто це слово вживає в множині й вважає, що віра — це конфесії. Інші пов'язують віру з містичними явищами і, відповідно, з містичним суб'єктивним досвідом.

Християнська віра для одних — це народитися в християнській сім'ї, бути охрещеним за християнським обрядом, відвідувати церкву. Інші пов'язують це з молитвами, читанням Біблії, дотриманням тих чи інших етико-моральних норм, добрими ділами, набуванням біблійних і теологічних знань. Усе це важливо, але це не є головним, визначальним і первинним. Головне в християнській вірі — це стосунки з Особистістю. Без них усе зазначене вище не має ні життя, ні цінності, ні доброго плоду.

Це правда, що Біблія не є підручником з математики, фізики чи медицини, але коли йдеться про віру як духовний інструмент, без якого неможливі будь-які міжособистісні стосунки, Бог не міг промовчати. Тому розгорнемо Біблію й прочитаємо деякі біблійні тексти, які говорять про віру. Дуже доречно при цьому помолитися, попросивши Бога мудрості, щоб читати просто, неупереджено й відшукати єдино правильне значення цього короткого, але надзвичайно важливого слова — віра.

«А віра — то підстава сподіваного, доказ небаченого» (Євр. 11:1).

Це текст, який дає чітке визначення віри. Віра мотивує, спонукає до дії. Віра не пасивно очікує бажаного. Віра спонукає віруючого активно здійснювати рух, досягаючи того, на що він сподівається, що є для нього бажаним, омріяним. Отже, захоплений очікуванням і спрямований до очікуваного.

Віра — засіб досягнення сподіваного. Сподіване невидиме, проте віра впевнена в невидимому. Віра не є вірою, коли вона бачить. Віра має справу виключно з тим, чого вона не бачить, чого не може відчувати на дотик.

«...Віра, коли діл не має, — мертва в собі!» (Як. 2:17).

Ще одне підтвердження того, що віра не пасивна, а діяльна. Апостол Яків називає віру мертвою у тому випадку, коли вона пасивна, без діл.

Віра спонукає до діл відповідних до віри, тобто віра завжди є джерелом діл, характерних для віри.

Діла є не причиною чи супутником віри, а її наслідком. Вони свідчать про наявність живої, реальної віри.

Отже, недостатньо вірити, що Бог існує. Реальна віра в Бога не лише інтелектуальна, це не лише пасивна згода з тим, **що** Бог є, а й визнання Бога тим, **ким** Він є насправді, і підкорення Йому.

«...А як увірують у Того, що про Нього не чули? А як почують без проповідника?... Бо Ісая каже: «Господи, хто повірив тому, що почув був від нас?» Тож віра від слухання, а слухання через Слово Христове» (Рим. 10:14, 16-17).

Основний висновок, який можна зробити на підставі цих текстів, такий: віра неможлива без того, щоб людина почула ту чи іншу вістку. Отже, щоб вірити потрібно слухати, чути.

У те, що слухаємо, маємо шанс увірувати, бо не всі, що слухають, вірують. Віра, яку Бог називає вірою, зароджується від слухання Слова Божого. Це ключовий момент, у що вірити або, точніше, кому вірити.

Чи вірити тому, що сам придумав, чи тому, що люди кажуть, чи вірити філософам, чи вірити Богові, який говорить через Білію — Своє вірне, непохитне Слово?

«Бо коли ти устами своїми визнаватимеш Ісуса за Господа, і будеш вірувати в своїм серці, що Бог воскресив Його з мертвих, то спасешся, бо серцем віруємо для праведності, а устами ісповідуємо для спасіння» (Рим. 10:9-10).

Вірують серцем — тобто по-справжньому, щиро, глибоко, з переконаннями. Віра про людське око, без глибокого внутрішнього усвідомлення й захоплення не є справжньою, живою, яка впливає на мислення і, як наслідок, на спосіб життя, не є Божою вірою.

Справжня жива віра спасаюча. Вона не лише приносить прощення гріхів. Вона єднає нас із Христом, який завдяки вірі дарує віруючим у воскресіння Христове Свою досконалу, незаплямовану праведність.

Крім того, із цього тексту видно, що справжня віра, яка є в серці, спонукає уста визнавати, говорити про те, у що ми віримо, тобто про Христа, який спасає, звільняючи віруючого від його гріховності й одягаючи його

в Свою вічну праведність. Це і є вічне, спасаюче Євангеліє.

«Що-бо Писання говорить? «Увірував Авраам Богові, і це йому залічено в праведність». А заплата виконавцеві не рахується з милості, але з обов'язку. А тому, хто не виконує, але вірує в Того, Хто виправдує нечестивого, віра його порохується в праведність» (Рим. 4:3-5).

Дуже важливий і цікавий текст, який підкреслює значущість віри Богові. Не просто в Бога, а Його Словам. Слово Бога має ключове значення.

Віра зараховується людям за праведність, так Господь сказав. Це означає, що праведність можливо придбати лише вірою в Спасителя, тобто віра ніби валюта, яка обмінюється на праведність, невинність, чистоту.

Віра зараховується в праведність нечестивому, грішнику, не праведнику, а саме тому, хто не віддав честі Богові.

Віра протиставляється ділом. Це означає, що Божу прихильність, любов, вподобання, виправдання людина може отримати виключно через віру в Спасителя і зовсім не через діла, не через виконання заповідей. Нагадую, що діла, виконання заповідей є плодом живої віри.

«Отож, виправдавшись вірою, майте мир із Богом через Господа нашого Ісуса Христа, через Якого ми вірою одержали доступ до тієї благодаті, що в ній стоїмо, і хвалимось надією слави Божої» (Рим. 5:1-2).

Ще раз знаходимо підтвердження того, що позбутися вини за гріхи перед Богом можливо лише через віру.

Без віри людина живе без миру з Богом, тобто у ворожнечі з Ним. Виправдавшись вірою, людина має примирення з Богом, і не лише це.

Віра відкриває доступ до благодаті Божої — до Божої доброти, милості, прихильності. Благодать — це джерело всякого Божого добра, пов'язаного з духовним життям людини на землі та її надії на обіцяну вічну славу Богу.

«Бо спасенні ви благодаттю через віру, а це не від вас, то дар Божий, не від діл, щоб ніхто не хвалився» (Еф. 2:8-9).

Благодать стає доступною через віру. Благодать і віра — не від нас, тобто не людина є джерелом благодаті й віри. Через гріховність людині характерне невір'я. Невір'я — це теж віра, у будь-що, крім Божої Істини, відкритої в Божих Словах. Тому є один правильний висновок, що віра, як і благодать, яку ми отримуємо завдяки вірі, — це Божий дар. Це абсолютно ніяк не пов'язано з людськими здібностями чи можливостями, це

те, що має небесне походження, дається Богом у дар, немає нічого спільного з людськими заслугами й позбавляє будь-якого права хвалитися собою чи своїм, але надає безмежне право на похвалу Христом і Його суверенною й незмінною благодаттю.

Отже, віра — це канал який з'єднує людину з Джерелом любові, тепла, вічного життя.

«І через віру в Ім'я Його вздоровило Ім'я Його того, кого бачите й знаєте. І віра, що від Нього, принесла йому здоровлення це перед вами всіма» (Дії 3:16).

Віра в Ім'я Ісуса в Божих очах є великою цінністю.

Віра зцілює, залучаючи до зцілення не людську силу, а Божу, тобто має неземне, небесне походження. Саме така віра є живою, вона здійснює очікуване, вона впевнена в невидимому.

«Догодити ж без віри не можна. І той, хто до Бога приходить, мусить вірувати, що Він є, а тим, хто шукає Його, Він дає нагороду» (Євр. 11:6).

Ніхто не може Богу сподобатись без віри. Нічого, крім віри, Богу не до вподоби. Бог не чує того, хто звертається до Нього без віри в те, що Бог є і що Він відповідає тим, хто до Нього приходить і хто до Нього звертається. Він відкривається і віддячує тим, хто Його шукає. Без віри Бога не шукають, не прагнуть Його знайти.

«...Праведний житиме вірою своєю» (Ав. 2:4).

Праведний живе вірою, тобто живе невидимим, вічним, тим, чого сподівається й вірою досягає. Він цим захоплений. Вічне, невидиме для нього реальніше, ніж видиме. Якщо ми без віри, то чим зможемо жити, коли втратимо видиме, дочасне. Віра переносить нас від дочасного до вічного, від земного до небесного, від людського до Божого.

Нещодавно в розмові зі мною одна молода жінка сказала: «Я з дитинства чула про Бога, про Христа і від мами, і в недільній школі, і від подруг-християнок, але ніколи не ставилася до віри серйозно й глибоко, лише недавно зрозуміла, що віра — це наче шлюб, шлюб із Христом».

Так, саме метафора шлюбу на сторінках Біблії використовується для описання стосунків віруючих із Богом. Це ключова ідея християнської віри. Реальні зміни в житті людини можливі лише в контексті глибоких особистих взаємовідносин, через які кожна грішна людина може змінюватись, уподібнюватись Христу.

Свого часу комуністична ідеологія вже пропонувала й навіть нав'язувала етику п'ятої, шостої, сьомої, восьмої, дев'ятої і десятої заповідей, відкинувши Бога як джерело сили для достойної етики. Усі знають, що з того вийшло.

Сьогодні є загроза повторити той самий досвід, звернути на ту ж саму дорогу й досягти тих самих результатів, якщо замовчувати про те, що перші чотири заповіді закликають визнавати єдиного великого Бога, шанувати Його, любити Його й поклонятися лише Йому. Отож, основне завдання християнської етики — не повідомити учням про існування заповідей і про те, як вони звучать, не розказати про християнські чесноти, не передати християнські традиції й не представляти ту чи іншу конфесію з характерними їй забарвленнями, а познайомити аудиторію з Великою Особистістю, з нашим Творцем і Владикою — Істинним Богом Ісусом Христом. Тому всі, хто береться за святу й величну справу виховання молодого покоління, мають знати, що немає на землі нічого почеснішого, ніж познайомити учнів із Христом. Християнська етика буде насправді християнською й насправді етикою, коли для учнів Христос буде найвищим авторитетом, найулюбленишим героєм, найкращим прикладом, а головне — Спасителем їхніх душ і Господом їхнього життя. Лише близькі стосунки з Христом роблять людей спроможними зректися власного егоїзму, відмовитись від брехні, позбутися розпусти. Лише через любов до Христа, який раніше нас полюбив й освідчився в любові до нас, можна отримати доступ до Джерела, що дає силу любити не лише тих, хто нас любить, а й тих, кого важко любити.

Нагадаю, криза — це можливість. Це можливість стати на міцний, непохитний фундамент, яким є Христос. Це можливість відшукати єдино правильну дорогу, якою є Христос. Це можливість підійти до Джерела, напиться Живої Води й отримати силу, щоб жити по-новому. Це можливість відродити надію. Лише в Христі наша надія! 🕊

Тарас Приступа,
магістр
богослов'я,
пастор Рівненської
біблійної місії-
онерської церкви
«Община
Доброго
Пастиря»

Чи варта Біблія ДОВІРИ?

З апитання, чи варта Біблія довіри, здається риторичним. Для християн (маю на увазі свідомо віруючих, переконаних послідовників Ісуса з Назарета) відповідь є очевидною — «так». Для атеїстів, агностиків або номінальних християн ця книга, у кращому разі, буде славетною пам'яткою світової релігійної літератури, а в гіршому — невдалою та сповненою помилок збіркою міфів та легенд стародавніх євреїв. Підійти до питання про вірогідність біблійного тексту нейтрально, відмежуватися від позиції, сформованої наявним світоглядом, є вкрай важкою справою.

Особисто я вірю в те, що Біблія є надприродною книгою, і тому сприйняття її сутності також має прийти в надприродний спосіб. І коли це відбувається, потреба в доказах на користь біблійної правди якщо не зникає на 100 %, то, принаймні, суттєво зменшується. Уважний читач та дослідник Святого Письма, відчувши на собі та перевіривши на власному досвіді потужний вплив Біблії, навряд чи потребуватиме спеціальних аргументів щодо її правдивості та актуальності. Утім, не бажючи впадати в крайнощі та розуміючи, що навіть надприродна віра містить певні раціональні аспекти, маю бажання поділитися вісьмома причинами, що спонукають християн із різних конфесій сприймати Біблію як одкровення від Бога або як натхнення Богом Слово.

Унікальність походження Біблії

Біблія складалася поступово протягом близько 1500 років. Не дивно, що для її написання знадобилася участь понад 40 людей. Більшість із них жили в різний час і, відповідно, не були знайомі одне з одним. Крім того, вони мешкали в різних місцях (в Азії, Африці та Європі), мали різний статус (серед них є царі та рибаки, пастухи та лікарі, митники та політики). А ще, їхня літературна творчість відбувалась у різних умовах (у мандрівках, у тюрмі, у вигнанні) та здійснювалась різними мовами (арамейською, старовірською та старогрецькою). Фактично, історія не знає жодної книги, яка з'явилася б таким незвичайним способом. А якщо, навіть, і існувала б подібна збірка, то вона, певна річ, була б схожою на листа, який від імені дяді Федора писали його батькам із Простоквашина кіт Матроскін та пес Шарик...

Унікальність біблійної єдності

Так само, як в тілі людини різні органи з'єднані в одне ціле, книги Біблії формують гармонійне, вільне від протиріч та суперечностей оповідання про Бога, Його задум, розкривають таємниці минулого, теперішнього та майбутнього. Це не означає, що різні уривки цієї книги однаково прості за змістом та зрозумілі за значенням, тим більше, що сучасні читачі знайомляться з цією книгою в перекладі на знайому мову, завдяки чому розуміння часом може стати важчим, ніж передбачалося в оригінальному тексті.

Блаженний Августин мав це на увазі, коли казав: «Коли тут чи там я стишаюсь із тим, що начебто суперечить істині, я не сумніваюсь, що або той, хто переписував, припустився помилки, або перекладач неточно переповів ідею оригінального тексту, або ж власне я недостатньо розумію його».

Унікальність актуальності Біблії

Тисячі книг були написані та видані в нашому світі, та більшість із них померла в небуття протягом одного-двох поколінь. Є багато сенсаційних книг, що привертають увагу читачів більшою мірою, ніж Святе Письмо. Але скільки існує книг, що давно пережили свою епоху й, попри все, із надзвичайним інтересом

сприймаються великим колом читачів? Які середньовічні книги видаються сьогодні великими тиражами та перечитуються багатьма своїми прихильниками з різних прошарків суспільства? Або як скільки класичних творів ще регулярно досліджують (не лише вчені та страждаючі від цієї недолі студенти)? І все це — попри те, що Біблія складалася мовами, незрозумілими для сучасних читачів, а її авторами були представники нечисленного та непомітного народу на Близькому Сході!

Унікальність передачі Біблії

Оригінальний біблійний текст фіксувався на відносно недовговічному матеріалі. Через це автографи (записи, зроблені власне Мойсеєм, Давидом, чи, скажімо Петром і Павлом) не збереглися до нашого часу. Втім, ми маємо рекордно велику кількість копій-рукописів (до винайдення друкарського верстата Біблію переписували від руки). Уявіть собі, що сьогодні нам доступні близько 4000 манускриптів повного тексту Нового Завіту та приблизно 13000 окремих його фрагментів! Це перевищує сумарну кількість усіх уцілілих до сьогодні рукописів творів будь-яких десяти античних класиків. Понад те, для класичного твору античності вже десять манускриптів, що дожили до наших днів, — сенсація.

Протягом тривалого часу була популярною думка, що доступний нам текст Старого Завіту не є точним через те, що найстаріший манускрипт, з якого робили переклади, був датований приблизно X ст. після Р. Х. Яким же був подив світової спільноти, коли в 1947 р. в Кумранських печерах неподалік Мертвого моря були знайдені сувої зі старозавітними текстами віком близько 1900 років, що збереглися майже неушкодженими й зміст яких практично на 100 % збігався з текстом згаданого вже нами манускрипту!

І це — не випадковість, бо в процесі переписування Біблії спеціально призначені для цього люди мали дотримуватися найсуворіших правил: не писати жодного слова з пам'яті без звірення з оригіналом, підраховувати кількість кожної з літер у тексті та інше. Якщо, скажімо, загальна кількість певних літер або слів не збігалася з відомим заздалегідь числом, то рукопис знищували й робота розпочиналася заново! Унаслідок такого дбайливого ставлення до тогочасного «копіювання» кількість текстуальних відмінностей у різних рукописах була зведена до мінімуму (1 буква на 1580 букв у Старому Завіті та 1 буква на 1000 букв у Новому). Крім того, більшість відмінностей у манускриптах пов'язана з порядком слів та орфографічними недоліками, що не впливають на зміст чи сутність жодного з ключових аспектів віровчення. Таким чином, суворий контроль та пошана до тексту Божого Слова зберегли Біблію від руйнівного впливу часу.

Унікальність поширення Біблії

Біблія повністю чи окремими частинами перекладена більш ніж на 2000 з 5000 мов світу. Повний переклад Старого та Нового Завітів здійснено на 318 мов. Жодна з книг навіть не наблизилася до подібних рекордних показників!

При цьому, неодноразово траплялися спроби знищити Біблію, припинити її існування в принципі. Наприклад, у 303 р. після Р. Х. римський імператор Діоклетіан видав наказ про знищення Біблії та християн, які її ховають. Біблії вилучали та спалювали, християн позбавляли громадянських прав і свобод. Проте вже через 25 років імператор Костянтин замовив виготовити 50 примірників Святого Письма за державний коштів!

Схожа історія трапилася і з французьким філософом Вольтером, який стверджував, що через якихось 100 років

християнство припинить своє існування та відійде в небуття. Але вийшло навпаки: через 150 років після смерті Вольтера Женевське біблійне товариство саме в домі видатного філософа та на його ж друкарському верстаті видавало Біблію неабиякими накладками!

Літературна унікальність Біблії

Відомо, що деякі мови (наприклад, німецька та англійська) остаточно сформувалися в сучасному вигляді під впливом перекладів Біблії. Поширення християнства та активне використання Біблії рідною мовою того чи іншого етносу стало визначати норми вживання слів та словосполучень. Слов'янська ж писемність узагалі виникла завдяки Біблії: у IX ст. брати-місіонери Кирило та Мефодій, «просвітники слов'янські», здійснили переклад Біблії на мову стародавніх слов'ян. Для цієї мети вони, фактично, склали новий алфавіт — глаголицю, а пізніше створили кирилицю на основі грецького алфавіту.

До того ж, оскільки сама Біблія є, по суті, збіркою 66 книг (39 у Старому та 27 у Новому Завіті), то читачі можуть відчувати в ній смак найрізноманітніших жанрів. Це поезія Псалмів і лірика Пісні над Піснями, філософія Еклезіяста й мудрість Приповістей Соломона, історичні нариси з книг Царів та Хронік і законодавчі документи книг Вихід та Левит, епістолярні шедеври апостольських листів і драматичні сюжети книг Йова та Об'явлення. Важко назвати іншу відому та впливову книгу, що містила б таке розмаїття способів висловлення авторської думки.

Унікальність біблійної моралі

Незважаючи на те, що Біблія була написана людьми, вона містить ідеї, які навряд чи можна було б очікувати від звичайних людей. Вона категорична стосовно зла та гріха, які розглядаються нею як бунт проти Святого Бога та Його волі. Біблія не ідеалізує своїх героїв, але правдиво переповідає про їхні очевидні слабкості та падіння. Ось чому нам відомо й про перелюб царя Давида, і про зречення апостола Петра. Або візьміть, приміром, заповідь про ставлення до ворогів, де Христос закликає: «Любіть ворогів своїх, благословляйте тих, хто вас проклинає, творіть добро тим, хто ненавидить вас, і моліться за тих, хто вас переслідує» (Мт. 5:44). Відсутність подібних принципів у священних текстах інших релігійних книг підкреслює ще раз неповторність та унікальність біблійного одкровення.

Унікальність біблійної точності

Оскільки біблійні оповідання торкаються конкретних історичних постатей та пов'язаних із ними подій, слід зазначити відповідність цих описів фактам, що доступні сучасній історичній науці. Наприклад, тривалий час критики намагалися спростувати достовірність перших п'яти книг Біблії, стверджуючи, що за часів Мойсея, якого вважають їхнім автором, ще не було писемності. Згодом, у 1964 р. два професори Римського університету Паоло Маттіа та Джованні Петіначі розпочали археологічні пошуки в північній Сирії, у ході яких було знайдено близько 17 000 глиняних табличок часів царства Ебла, що існувало приблизно в 2300–2250 рр. до Р. Х. На цих табличках, що були створені за тисячу років до Мойсея, тогочасні мешканці Ебл фіксували свої закони та історію.

Ще більш уражаючим є наявність у Біблії численних передбачень або пророцтв, у яких описувалися події, що мають відбутися в майбутньому. Наприклад, в окремих пророцтвах, що були записані за 700–500 рр. до Р. Х., з унікальною точністю описано такі факти із земного життя Ісуса

Христа, як Його чудесне народження від Діви (Іс. 7:14, Мт. 1:18, 22-23) у місті Віфлеємі (Мих. 5:2, Лк. 2:1-7), Його урочистий в'їзд у Єрусалим на віслику (Зах. 9:9, Мт. 21:1-8), понівечення Його тіла перед розп'яттям (Іс. 53:3, Мт. 27:27-31) та місце Його поховання після смерті (Іс. 53:9, Мт. 27:57-60). Імовірність випадкового здійснення цих та інших пророцтв (загальна кількість котрих перевищує 6000, із яких понад 3000 вже здійснилися) є настільки низькою, що не дарма великий фізик та математик Ісаак Ньютон зазначив свого часу: «У Біблії я бачу набагато більше ознак достовірності, ніж у будь-якому творі зі світської історії».

Насамкінець, хоча Біблія не є науковим трактатом чи підручником із фізики, проте факти, зазначені в ній, відповідають сучасним науковим уявленням про світ. Так, в одній із найдавніших книг Святого Письма — Книзі Йова (26:7) сказано про Бога, що «на нічному Він землю повисив». Іншими словами, Йов знав про космологію більше, ніж його сучасники, які ще століттями стверджуватимуть, що Земля спирається на китів, слонів та черепах!

Кожна з наведених причин спонукає неупередженого читача Біблії замислитись над тим, що книга, яку він тримає в руках — непересічна та варта особливої уваги. Саме це мав на увазі апостол Павло, коли писав: «Усе Писання Богом надхнене, і корисне до навчання, до докору, до направи, до виховання в праведності, щоб Божа людина була досконала, до всякого доброго діла готова» (2 Тим. 3:16-17).

Утім, як уже зазначалося на початку нашої розмови, найпереконливіші докази вірогідності Біблії отримують ті, хто вирішив перевірити силу її свідчень на власному досвіді. Отож, бажаю вам нових відкриттів та прогресуючої впевненості в правдивості та надійності Божого Слова! 🙏

Олександр В'ялов,
засновник приватної загальноосвітньої школи «Початок мудрості» (м. Харків), священнослужитель

Зернятко людяності

За часів випробувань, як-от ті, що спіткали сьогоднішню Україну, однією з головних небезпек і для кожної окремої особистості, і для суспільства в цілому постає дух озлоблення й ненавистності, здатний до невпізнання спотворити моральне обличчя людини. Ця небезпека видається ще більш реальною на тлі загальної тенденції нашої сучасності до всіякого применшення й витіснення людської доброти. Воно й зрозуміло: за умов тотального натиску ринкових стосунків і породженого ними меркантилізму доброта в очах багатьох людей виглядає якістю не тільки зайвою, а й просто шкідливою. Хіба, мовляв, не корисніше — і для себе самого, і для суспільного добробуту загалом — бути жорстким, непоступливим, у всьому пильнувати власний інтерес? Зовсім не випадково, коли сьогодні згадують про чийсь доброту, сама мова підказує трохи здивовану інтонацію — наче існує потреба чи то пояснити, чи то виправдати цю чудернацьку властивість. Інша річ, коли людину вважають безжально прагматичною або «крутою», — тут уже ніякі пояснення не потрібні, будь-кому зрозуміло, що такі атестації мають викликати повагу.

Миритися з таким типовим для нашого сьогодення викривленням моральних уявлень видається мені неприпустимим. Тож метою цього нарису є привернення уваги до феномена *доброти* як засадничого для людської моральності, а також розкриття деяких його аспектів, особливо важливих за наших нинішніх умов.

Доброта і добро

Слід сказати, що міркувань, предметом яких є власне *доброта*, у сучасній філософії та етиці відшукається не так уже й багато. Істотне значення мають у цьому стосунку праці Е. Левінаса, Г. Марселя, С. Л. Франка, К. С. Льюїса. При розгляді цієї теми неможливо оминати, звичайно, й основоположні дослідження з проблем *добра* загалом Дж. Е. Мура, В. С. Соловйова та ін., а також, *last not least*, твори художньої літератури, зокрема, всесвітньо відомий роман В. С. Гроссмана «Життя і доля».

Не буде перебільшенням сказати, що в тексті цього роману знаходимо, можливо, головні слова про доброту, сказані в літературі XX ст. В'язень концтабору пише перед смертю: «...І от, окрім грізного великого добра, існує житейська людська доброта. Це доброта старої жінки, що винесла кусень хліба полоненому, доброта селянина, який переховує на сіннику дідуса-єврея... Це приватна доброта окремої людини до окремої людини, доброта без свідків, невелика, без думки.

її можна назвати безглуздою добротою». Вона, ця доброта, безсила, вона не знає спокус влади й насильства — на відміну від казенного, офіційного добра, в ім'я якого завжди проливалися потоки крові. А проте, «у безсиллі безглуздій доброти таємниця її безсмертя». «В жахливі часи, коли серед безумств, що кояться на славу держав і націй і всесвітнього добра, о цій порі, коли люди вже не виглядають людьми, а тільки шугають, як віття дерев, і, неначе камені, що тягнуть за собою каміння, заповнюють яруги і рови, о цій порі жаху і безуму безглузда, жалюгідна доброта, радієвою крихтою роздроблена серед життя, не зникла...». Саме завдяки їй «людське незнищено продовжує існувати в людях» — і всемогутнє, здавалося б, зло не в змозі розмолоти це непримітне «зернятко людяності» («Життя і доля», ч. 2, розд. 16).

Не варто, звичайно, надміру протиставляти доброту добру — як відомо, чим вищою є ідея, тим вона вразливіша, і немає провини шляхетних ентузіастів добра в тому, що цю велику ідею так легко спотворити, вихолостити, поставити на службу псевдорелігійному фанатизму чи національному себелюбству. Але доброта, якщо продовжити думку гроссманівського персонажа, є саме невеликою і через це — всюдисущою, немов атом, тому й упоратися з нею неможливо. Якщо добро як таке є вектором відкритості, що спрямовує суб'єкта на вдосконалення навколишнього світу, то доброта пов'язана з беззвітним виявом цієї спрямованості в способі життя конкретної людської особи. Людина не є доброю — не має властивості моральної доброти, — якщо для добрих учинків їй потрібно робити свідоме зусилля, сказати б, примушувати себе до добра. Якщо ідея Добра постає як щось відокремлене від людських стосунків, щось, що вимагає упідлеглення собі (що фіксується характерними виразами — «в ім'я загального Добра», «я ж добро тобі роблю» тощо), то доброта, коли вона притаманна певній особі, є для неї природною, як дихання, і в цьому сенсі справді «безглуздою» (а точніше, «доглуздовою»). Для людини доброї, людини, як кажуть, із добрим серцем не виникає питання про те, чи має сенс бути доброю в тій або іншій конкретній ситуації, — хоча, цілком імовірно, може постати питання, що потрібно робити, аби здобути можливість виявити свою доброту. Бути доброю — це просто її спосіб *бути*, бути взагалі.

Доброта і любов

Християнський погляд на світ виходить із визнання первинної причетності добру усього буття як творіння Божого (Бут. 1:4, 10, 12, 18, 21, 25, 31). Разом із тим, про Самого Господа

сказано не так, що Він є Добро; сказано: «Бог є любов» (1 Ів. 4:8, 16). Для християнської віри принциповим є те, що любов є вищою за добро; через це християнство й іменується релігією любові [2, 303-308, 317-325]. Не любов походить від добра, а добро від любові; утім, з добротою — саме добротою — у любові стосунки особливі.

«Бути-для-іншого — значить бути добрим» [1, 253], — читаємо у видатного французького філософа ХХ ст., що належав до єврейської культурно-світоглядної традиції, Е. Левінаса. «...Буття-для-іншого... — моя доброта» [1, 254]. Як буття-для-іншого, доброта, на відміну від абстрактно-загальної спрямованості на «Добро» (коли «бажають добра» взагалі, хай навіть для когось конкретного, але — «добра» як такого), передбачає в людських стосунках позицію «лице в лице». Вона «звертається не до анонімного панорамно представленого колективу, аби розчинитися в ньому. Вона стосується людини, яка розкриває себе в обличчі» [1, 285], — людини, існування якої є кінечним, а шляхи непередбачуваними. Слід, таким чином, мати на увазі закладений у доброті фактор внутрішнього ризику. Здійснюючись безпосередньо «лице в лице», справжня доброта за самою своєю суттю являє «нерозважливу пригоду» [1, 285 — 286]. Вона йде «від мене до іншого», йде «навмання, туди, де немає... панорамного мислення» [1, 286, 285], здатного виступати попереду й освітлювати нам шлях. Добра людина не намагається заздалегідь охопити й оцінити свого партнера якимсь «боковим баченням» [1, 286], а довірливо відкривається назустріч іншому. Довірлива, нерозважна, «дурна доброта» (В. С. Гроссман) може, звичайно, натягти на нас усілякі неприємності, може обернутися розчаруванням, приниженням, непоправними моральними втратами, — суть у тому, що обійтися без її дешифрування не може. І доки ми хоча б зрідка виявляємося здатні на таку безоглядну й відважну доброту — можна сподіватися, що світ людський справді-таки не загине, вистійть.

Отож, чи не значно більшою мірою, ніж звичайна доброта, ризикованою й безоглядною є любов? Чи не любов торує — немовби вперше прокреслює в просторі міжлюдських стосунків — самий шлях «буття-для-іншого»? Якщо доброта здійснюється «лице в лице», що ж тоді належить сказати про любов з її засадничою властивістю вибірковості? Адже люблять завжди конкретне створіння, це вже добрим можна бути до будь-кого.

Ні, любов, як бачимо, це не просто доброта, ба навіть не якась вища доброта, не вершина доброти як такої. Любов творить світ, у якому доброта виявляється необхідним виміром існування: часто виміром потаємним, таким, що не лежить на

поверхні, а проте відчутним. Усупереч звичним уявленням про буцімто неминучу обтяженість любові ненавистю, ревнощами, заздрістю, реальний життєвий досвід, якщо тільки бути уважним до нього, переконує: *немає кращого вчителя доброти, ніж любов* — любов натхненна, глибока, справджена. Любячи й відчуваючи щастя від своєї любові, неможливо не бути добрим, великодушним до всіх, хто твоєю любов оточує, усіх причетних до її появи у світі. Хто звідав на власному досвіді те, про що тут мовиться, гадаю, підтвердить цю втішну істину.

Доброта і мужність

У нинішньому світі, як уже зазначалося, доброта не в пошані, адже вона нудна, нав'язлива, аполітична, двозначна. Та й узагалі чи є сенс розводитися про неї, коли в реальному житті ми стикаємося з нею дедалі рідше — тут набирають сили безсердечний егоїстичний прагматизм укупі з моральною байдужістю, а ще, зокрема в нашій країні, — ненависть, нетерпимість, жорстокість. Самоствердження за будь-яку ціну — ось де, здавалося б, яскравість життя, ось де його інтерес!

Проте, як, сподіваюся, можна бачити з попередніх міркувань, позірна «нудність» доброти — річ екзистенційно неможлива: як може бути нудним цей ризикований, безоглядний шлях до іншого! Облудність таких уявлень вимагає конкретних спростувань саме на рівні глибшого, більш вдумливого розкриття екзистенційної проблематики життя сучасної людини.

Обманливою, на мою думку, є й популярна сентенція про те, що за нинішнього стану справ у суспільстві доброта вже не відіграє ніякої істотної ролі. Так, її сьогодні всім нам катастрофічно не вистачає, і все ж наведена вище вистраждана думка з роману В. Гроссмана залишається чинною: *доки людське продовжує існувати в людях, доброта незнищенна*. Утім, ми чимдалі ясніше бачимо, які могутні сили працюють сьогодні саме на «розлюднення» людини...

Авжеж, доброта — феномен неясковий, незрідка прихований, її вияви не лежать на поверхні подій: хоча б через те, що справді добрій людині не спаде на думку афішувати власну доброту. До того ж, про силу-силенну сучасних ЗМІ можна сказати, що вони немовби спеціально прагнуть загнати це

й без того непримітне почуття ще глибше в підпілля. З огляду на це, нашому громадському загалу, а передусім — педагогам, учителям потрібно, уважаю, докладати всіх зусиль, аби безкорислива й «доглуздова» доброта людська, на якій тримається світ, не залишалася непочутою й непоміченою в нашому розбурханому сьогоденні.

Саме тому, що моральна доброта нині під загрозою, її як незамінну основу людського способу буття й належить відстоювати, розвивати й виховувати — уперто й цілеспрямовано. Якщо правда, що кожна доба висуває на авансцену особливий рід мужності, то для нашого суворого часу одним із найважчих, рідкісних, а разом із тим і життєво важливих різновидів мужності постає *мужність доброти, мужність доброго вчинку*. Мужність стати на бік беззахисних людей проти жорстокого нападника, мужність допомогти слабшому, мужність любити, за словом Євангелії, і ворогів своїх, бо вони теж є нашими ближніми, мужність завжди бачити перед собою і проти себе не нікчемних ляльок і носіїв образливих прізвиськ, а людей — з людьми-бо битися важче, зате миритися легше.

Іти проти течії віку сього, беручи на себе ризик доброти й довіри, — так, це нелегко, це вимагає впертості, терпіння, сили духу. Але ж у цьому й запорука збереження позитивних засад народного буття, запорука самозбереження людини як істоти засадничо доброї — незрідка добрішої, ніж вона сама про себе гадає. 🐾

Віктор Малахов,
д-р філос. н., професор,
гол. наук. співробітник Інституту
філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України

Література

1. Левинас Э. Тотальность и Бесконечное / Эмманюэль Левинас; пер. с франц. И. С. Вдовиной // Левинас Э. Избранное : Тотальность и Бесконечное. — М.: СПб.: Университетская книга, 2000. — С. 66 — 291.
2. Франк С. Л. С нами Бог. Три размышления / С. Л. Франк // Франк С. Л. Духовные основы общества. — М.: Республика, 1992. — С. 217 — 404.

Уподобнюватися Творцю

Чеснота: СЛУХНЯНИЙ

«Ваша слухняність дійшла до всіх...» (Рим. 16:19)

Правильно організований час завжди матиме місце для того, щоб дарувати людям частинку Бога — любов, бо Бог є любов. Я твердо вірю, що ці речі відбулися з кожним, хто розпочав преображатися в образ Ісуса Христа. Той образ, який Бог заклад у нас при нашому створенні.

Якщо ви не зрозуміли, про що йдеться, відшукайте попередні числа часопису. Ми розпочали розгляд християнських чеснот із тим, щоб виховати їх у собі й із Божою допомогою уподібнюватися Христу.

Сьогодні поринемо в наших роздумах у чесноту слухняності. Таке непопулярне слово останнім часом, але таке бажане кожною людиною, коли йдеться про послух нам: щоб роботодавці прислухалися до наших бажань, діти слухались із першого разу, шлюбна половина реагувала на кожне бажання серця, батьки допомагали в досягненні усіх бажань тощо.

Але нас слухатимуться лише тоді, коли ми будемо слухатися Бога та інших людей. Біблійний принцип говорить: «Чини з людьми так, як би ти хотів, щоб вони чинили з тобою». Тому будемо вчитися бути слухняними.

Слухняний — це той, хто має внутрішню свободу для виявлення своїх творчих сил під захистом даної Богом влади (сім'я, держава, церква, роботодавець). Протилежна риса — *свавільність*. Свавільність — самочинні дії та схильність до них при нехтуванні думки й волі інших. Девіз життя таких людей: «як хочу, так і живу», або «я знаю, що мені робити, і не потрібно мене вчити». Свавілья — це зневага, це самостійний вибір, кого поважати, а кого зневажати. Це спосіб самостійно встановлювати, що є правильним, а що ним не є. Свавілья завжди веде до конфліктів. Свавілья — це право для обраних робити те, що вони хочуть, і обов'язок усіх інших із цим миритись.

1. ІСУС — приклад слухняності

Ісус поєднав у Собі дві на перший погляд несумісні речі: сутність Бога й послух іншим. Людям, які отримують владу, непритаманно слухатись. Вони мають здатність тільки управляти. Ісус, будучи Господом усього, умів слухатись.

Слухняний до смерті

«Він упокорив Себе, будучи слухняний аж до смерті, і то смерті хресної...» (Флп. 2:8)

Чого може коштувати людині слухняність? Ісуса це привело до розп'яття на хресті Голгофи. І Його туди ніхто не примушував іти. Навіть коли римський намісник в Ізраїлі Понтій Пилат казав Ісусові, що має владу відпустити Його або розп'ясти, то Ісус сказав, що в нього немає жодної влади над Ним. Також прихід Христа на землю був Його добровільним вибором.

Слухняність Христа до останнього подиху Свого життя, до смерті на хресті — це добровільний вибір, який приніс людству спасіння від вічних мук у пеклі. Кожна людина, яка приймає рішення залишити гріхове життя й вибирає

вірити в розп'яття Ісуса, отримує життя вічне. Тому ми бачимо, що аби бути слухняним, потрібно платити ціну, але як наслідок — це завжди великі благословення.

Нічого не робив від Себе

«Тоді Я сказав: "Ось іду, у свої книжки про Мене написано, щоб волю чинити Твою, Боже!"» (Євр. 10:7)

Ще однією прекрасною складовою слухняності в Ісуса було не робити нічого від Себе Самого. Йому було це нелегко, тому що Він, будучи Богом, знав усе. Проживши Своє земне життя, Христос не прийняв жодного рішення від Себе. Усі Свої вчинки й рішення Він узгоджував із Небесним Батьком.

Одного разу, спілкуючись з іноземцем, я зрозумів, що перекладач краще знає відповіді на мої запитання, ніж мій співрозмовник. Утім він не дав мені жодної своєї відповіді, а все в точності перекладав, як говорив його керівник. Згодом мені прийшов лист від цього іноземця з перекладом, тобто я отримав лист українською мовою з додатком оригіналу. Коли я запитав перекладача, чому він сам не відповідав, він сказав, що він — перекладач. Ісус усе знав досконало, бо був Богом, але нічого не робив самостійно. Дуже тяжко все знати й узгоджувати свої дії.

Мрія кожної дитини — якнайшвидше вирости, і це пов'язано з одним бажанням: стати самостійним, щоб самотужки приймати рішення: що їсти, у що одягатися, у кого закохатися, як чинити в тій чи іншій ситуації. І як наслідок — багато поламаних доль. Учімося від Ісуса слухатись і радитись із тими, хто від нас духовніший і мудріший.

Учився послуху

«І хоч Сином Він був, проте навчився послуху з того, що вистраждав був» (Євр. 5:8)

Біблія констатує факт, що Ісус як людина вчився послуху, Він не просто народився слухняним, Він навчився цього в стражданнях. Спостерігаючи за біблійними героями, можна побачити закономірне правило: послух приходить у життя людини через страждання.

Книга Естер описує історію дівчини юдейки, яка виявляла особливу слухняність своєму опікунові Мордехая. Коли Естер взяли до дому царя Ахашвероша, вона нікому не розповідала, де народилася, бо так велів Мордехай. Відтак її чоловік не знав, з якого вона народу. Коли його раднику Гаману не сподобалась поведінка Мордехая, він переконав царя видати наказ про знищення всіх євреїв. Тоді під страхом смерті Естер іде до царя, бо знову слухає свого родича Мордехая, щоб заступитися за свій народ. Завдяки її слухняності Гаман був покараний, а євреї врятовані.

У біблійній Книзі Вихід описана історія Мойсея. У 3-му розділі розповідається, як Бог явився йому та запропонував піти в Єгипет, щоб вивести Божий народ із рабства. Мойсей відмовлявся, але пізніше згодився. Цей послух Богові йому дуже дорого коштував, та внаслідок цього Божий народ був виведений із єгипетського рабства.

Ще один приклад послуху знаходимо в Книзі Єремії, 35 розділ, де описано послух синів Рехавітів своєму батькові.

2. Біблійні принципи

Біблія дуже багата на принципи, які скеровують наше життя в правильне русло. І особливо вона багата на принципи щодо слухняності. Дотримуючись цих постулатів, ми зробимо своє життя щасливим.

Слухатись Слова Божого

«Ось, сьогодні я даю перед вами благословення й прокляття: благословення, коли будете слухатися заповідей Господа, Бога вашого, які я наказую вам сьогодні, і прокляття, якщо не будете слухатися заповідей Господа, Бога свого...» (Повт. 11:26-28)

Багато людей постійно ставлять одне й те ж запитання: чому сьогодні у світі так багато зла? Цей текст зі Слова Божого пояснює все те, що відбувається сьогодні в Україні. Бог пообіцяв усім людям благословення (щастя), якщо вони будуть безкомпромісно виконувати Господні заповіді. Бог нам дуже багато пообіцяв у Своєму Слові!.. З нашого боку потрібно лишень виконувати те, що Він нас просить, а Він обов'язково виконає обіцяне.

Дев'яносто відсотків українців жодного разу не прочитали Біблію, навіть можновладці, які присягають, кладучи руку на Біблію, не знають, що там написано. Верховна Рада створює закони, але їхнім маяком не є вічне Слово Самого Бога. Тому ми живемо так, як живемо. Ми зможемо досягнути слухняності лише тоді, коли читатимемо Біблію й виконуватимемо її.

Послух батькам

«Діти, будьте слухняні в усьому батькам, бо це Господеві приємне!» (Кол. 3:20)

Другий чітко визначений принцип слухняності — це послух батькам. І на сьогодні цього найбільше не хочеться робити молодим людям. Діти не просто повинні слухатись батьків, а слухатися з радістю й готовністю служити. Однією з основ послуху дітей є прагнення говорити батькам лише правду. А коли діти виростають, то їхнім головним обов'язком є шанувати батьків і піклуватися про них.

На конференції, присвяченій вихованню дітей, до мене підійшла жінка років тридцяти. Вона була стурбована тим, що її дитя не слухає з першого разу та ігнорує багато прохань. Я запитав, чи слухає вона свого чоловіка з першого разу й не ігнорує його прохань? Саркастично посміхнувшись, жінка запитала, з якої рації вона має це робити? Батьки, діти не слухатимуться вас, якщо чоловік не буде слухатися Ісуса, а дружина не буде слухатися чоловіка. Це принцип, який Бог залишив у Своєму Слові.

Слухатися духовну владу

«Слухайтеся ваших наставників та коріться їм, вони бо пильнують душ ваших, як ті, хто має здати справу. Нехай вони роблять це з радістю, а не зітхаючи, бо це для вас не корисне» (Євр. 13:17)

Одним із дуже великих благословень для людини є слухатися духовну владу. Практичне життя цієї влади має відповідати біблійним принципам, а її вчення має повністю відповідати повноті вчення Слова Божого. Бог через цю владу направляє людину до вічних цінностей і допомагає зберігати життя від розпусти й неправильних пріоритетів. Саме так було з ізраїльським народом, коли вони слухали священників і пророків. Біблія описує одного юдейського царя, який вступив на престол у 7 років. Його правління було під чітким керівництвом священника. Бог через цього царя зробив дуже багато реформ і добра для юдейського народу. Але коли помер священник,

цей цар почав робити жажливо бридкі речі, і, як наслідок, народ почав страждати (2 Хр. 24).

Слухатись владу — це бути ініціатором добрих справ у служінні іншим людям у своїй церкві. Так мало сьогодні тих, які співчують потребам інших і готові відгукнутися на їхні прохання. Такі дії є кроком до послуху й великих благословень у житті. Особливо Бог благословляє тих, хто бачить потреби своїх духовних наставників і готовий відреагувати на них позитивно.

Підкорятися роботодавцям

«Раби, слухайтеся тілесних панів зі страхом і тремтінням у простоті серця вашого, як Христа!» (Еф. 6:5)

Коли ми вибираємо місце роботи чи навчання, водночас ми вибираємо ще одну владу в нашому житті, через яку Бог буде нас наставляти й благословляти. Бог через апостола Павла говорить нам, що ми маємо слухатися цю владу з таким самим станом серця, як слухаємось Ісуса Христа.

Слухатися своєї влади — це бути відданим їй на всі 100 %: працювати, як для Господа, і кожного разу бути готовим подавати раціональні пропозиції щодо покращення роботи фірми, навчального закладу, підприємства тощо.

Це непопулярно. Ми звикли нарікати на керівників, не погоджуватися з їхніми рішеннями, не визнавати їхнього авторитету. Аргументуючи тим, що люди, які керують нами на роботі, не завжди бояться Бога й не чинять за справедливостю, ми й собі дозволяємо порушувати Божі заповіді й не визнавати їхньої влади. Тут варто пам'ятати, що вони дадуть відповідь за себе, а ми — за себе.

Пошана — це крок до послуху

«Ви чули, що сказано: око за око, і зуб за зуб. А я вам кажу не противитись злому. І коли вдарить тебе хто у праву щоку твою, підстав йому й другу. А хто хоче тебе позитивити й забрати сорочку твою, віддай і плаща йому. А хто силувати тебе буде відбутися подорожжє на милю одну, іди з ним навіть дві. Хто просить у тебе — то дай, а хто хоче позичити в тебе — не відвертайся від нього» (Мт. 5:38-42)

Прийняти рішення шанувати всіх людей — це все одно, що прийняти рішення всіх слухатись. Як наслідок, нас шануватимуть і хвалитимуть. Апостол Павло є яскравим прикладом цієї істини. Кредо його життя: «Я всім боржник». Після зустрічі з Ісусом він повністю присвятив себе проповіді Євангелії, знехтувавши всіма земними благами. Ішов до тих, хто побирав його камінням і виганяв із міст. Завдяки його пошані до Бога й людей, слухняності Господу, значна кількість людей змінилася, повіривши в Ісуса Христа.

Шануючи людей, ми захочемо робити більше, ніж нас просять. А це Біблія називає «другою милею». Ми також зможемо дякувати тим, хто нас проситиме про допомогу. А це велика перемога над нашим егоїзмом і прагненням до самореалізації. Служити Ісусу Христу — привілей, а не покарання.

«Уміння виражати повагу стосовно інших таке ж рідкісне, як і люди, котрі їй гідні» (Джозеф Джоберт). Тож будемо дивувати світ приємними речами, нестандартними в сьогоднішньому світі, але такими необхідними для зміни світу. Бажаю кожному читачеві, щоб слова, які апостол Павло писав до церкви в Римі, стосувалися й вас: *«Ваша слухняність дійшла до всіх...»* (Рим. 16:19). 🙏

Любомир Турчак,
директор Рівненського біблійного інституту, пастор церкви ЄХБ «Благодать»,
м. Рівне

Креаціонізм та еволюціонізм

У СВІТЛІ ПАРАДИГМИ РОЗВИТКУ

Історія розвитку науки й філософії як форм суспільної свідомості доводить, що **розвиток** є універсальною характеристикою людини та світу. Парадигма розвитку включає такі традиційні та сучасні його **аспекти**, як: гегелівська діалектика як метод концептуалізації універсального діалектичного принципу розвитку, глобальний еволюціонізм (лінійний принцип розвитку), креаціонізм, циклічна парадигма розвитку, синтетична еволюція, творча еволюція, системогенетика, концепція універсальної історії та багато інших.

Аналіз загального змісту науки, філософії й релігії дозволяє говорити про **три загальні моделі розвитку**, які співвідносяться з трьома принципами руху часу давньогрецьких філософів:

- **хроносом** (лінійний рух часу, принцип невідламаності перемін),
- **циклом** (циклічний перебіг часу, принцип вічного повернення чи повторення),
- **кайросом** (стрибокподібне-спіральне розгортання часу, діалектичний принцип смерті-воскресіння, взаємного фазового переходу лінійного та циклічного часу).

Останні збігаються із законами діалектики, яких три: **перехід кількості в якість** (хронос), **заперечення заперечення** (циклос), **єдність і боротьба протилежностей** (кайрос).

Серед зазначених моделей розвитку остання постає фундаментальною, оскільки конститує процес початку розвитку, що виявляє **симультанно-креаціоністську схему розвитку**, яка полягає в одномоментному акті творення реальності з **Ніщо**.

Релігійна свідомість проводить думку, що все суще створено Богом із «нічого» (2 Мак. 7:26)¹, з «невидимого» (Євр. 11:3) шляхом розщеплення (дихотомічного розділення) його на світло та темряву, тобто на дещо негативне та позитивне, чоловіче та жіноче. Це приводить до буттєвого стану створення світу (як феномену асиметрії, про що писав П. Кюрі, коли стверджував про дисиметрію як причину руху, як фундаментальну властивість нашого світу)².

¹ Друга книга Макавеїв — второканонічна книга Старого Завіту
² Див.: Брагіна Н. Н., Доброхотова Т. А. Функциональные асимметрии человека. — М.: Медицина, 1988. — 288 с. — С. 75.

Урешті-решт протилежності взаємокомпенсуються й відновлюють стан початкової єдності, «блудний син» повертається в «батьківське лоно», а людина, як вказував Лао-цзи, починає сполучати в одній особі протилежності: «пізнає мужнє і все ж залишається жіночим»³.

У **сучасній філософії, антропології, психології** процес еволюції живих форм також розуміють як явище розщеплення фундаментальної симетрії організмів та середовищ, як перехід від простого до складного⁴ в результаті «біологічного вибуху»⁵. Можна говорити й про нові геологічні теорії, які концептуалізують розвиток планет із вакуумного зародку шляхом перетворення поля на речовину⁶, а також про «мозковий вибух», через який долається «мозковий Рубікон»⁷. А мова з'явилася в результаті «великого лінгвістичного», чи «семіотичного вибуху»⁸.

Сучасна космологія інтерпретує процес народження Всесвіту приблизно в такій же формі, коли стверджує, що він виник унаслідок «вибуху» з симетричної «праречовини» (фундаментальної вакуумної симетрії⁹, сингулярного стану матерії тощо) шляхом її розщеплення на речовину та хвильову складові. Як вважає Г. І. Наан, народження Всесвіту є процесом розщеплення «ніщо» на «дещо» та «антидещо» (надлишкову та дефіцитну сутності, «плюс» та «мінус»), що призводить до актуалізації всіх відомих фізичних феноменів¹⁰. Дещо подібне ми знаходимо в системі кабали, де Абсолют (Айн-Соф) для того, щоб народити світи, має самообмежитись та розділитись

³ Див.: Капра Ф. Дао фізики. — СПб.: Оріс, 1994. — 304 с. — С. 125.

⁴ Пригожин И. От существующего к возникающему: Время и сложность в физических науках. — М.: Наука, 1985. — 327 с.

⁵ Морозов Л. Л. Поможет ли физика понять, как возникла жизнь // Природа. — 1984. — № 12 — С. 38–48.

⁶ Бугаев А. Ф. Введение в единую теорию мира. — М.: Белые альвы, 1998. — 320 с. — С. 36.

⁷ Ата-Муродова Ф. А. Эволюция генетических систем мозга в популяциях человека и практические аспекты проблемы // Человек в системе наук. — М.: Наука, 1989. — С. 216–229.

⁸ Петров М. К. Самосознание и научное творчество. — Ростов-на-Дону: Изд. РГУ, 1992. — 220 с. — С. 89.

⁹ Шипов Г. И. Теория физического вакуума. Теория, эксперименты и технологии. — М.: Наука, 1997. — 450 с.

¹⁰ Наан Г. И. Симметрическая вселенная (доклад на Астрономическом совете АН СССР 29 января 1964 г.) // Тартуская астрономическая обсерватория. Публикации. — Тарту, 1966. — Т. 56. — С. 431–433.

на сферу порожнечі та нескінченне світло, еманції якого створюють світи¹¹.

Зазначений акт творення в системі релігійної свідомості реалізується як креаціонізм, згідно з яким розвиток усього здійснюється з точки одномоментного творіння цього всього, коли схема розвитку задається спочатку і коли в процесі розвитку, по суті, нічого нового не створюється, а просто актуалізується (розгортається) те, що було закладено на початку процесу розвитку.

З позиції креаціонізму, шлях розвитку предметів і явищ покладається спочатку (згідно із заздалегідь визначеним планом), коли свій розвиток предмет (зокрема, живий об'єкт) здійснює не хаотично націлюючись у всіх напрямках і випадковим чином вибираючи, куди йому рухатися, випадковим чином мутуючи в результаті «природного відбору» і, спорадично знаходячи потрібну еволюційну траєкторію, поступово при цьому вдосконалюючись (як показали дослідження, що наспівувалися під час «сліпого» природного добору вкрай проблематично)¹².

Навпаки, у кожен момент свого існування предмет, що розвивається, постає абсолютно досконалим, кожен раз при цьому виявляючи цю досконалість у новому буттєвому ракурсі.

Відзначимо також, що креаціоністський сценарій світу (створення Богом світу за 6 днів, а також його існування протягом близько 6 тис. років) знаходить певне наукове обґрунтування. Так, при розгляді **геологічних** явищ (процес утворення мінералів, формування родовищ, виникнення гірських порід, вулканічні процеси) виявляється, що цей процес у порівнянні короткі періоди часу реалізує спільну історію еволюції земної кори¹³.

Понад те, існує парадоксальна думка, що вся більша ніж 4 млрд. геологічна історія Землі вкладається мало не в біблійні терміни, оскільки темпи випадіння космічного пилу на Землю, який викликає збільшення маси планети, швидкість відкладення осадових порід, як і швидкість виносу річками в океани земного ґрунту, принципово не узгоджуються з віком нашої планети (http://sv-rasseniya.narod.ru/booki/Story_Earth/9.html).

При цьому в хронологічному ланцюгу природних подій бракує багатьох ланок. Академік Д. В. Налівкін (1974 р.) для ілюстрації неповноти власне геологічного літопису наводить розрахунки часу для накопичення товщ фанерозою, виходячи зі швидкості сучасного осадоконакопичення. «Виходить, що для накопичення всієї товщі опадів фанерозою достатньо всього 60 млн років, тоді як тривалість фанерозою становить близько 600 млн років (535 ± 1 млн. років за останніми даними). **Тобто майже 90 % геологічного часу випадає на перерви.** Такий актуалістичний підхід, хоч і дуже грубо, але цілком достовірно підтверджує величезні пропуски в послідовності нашарування в геологічній історії Землі (див.: Г. Холмовой, В. Ратніков, В. Шпуль «Теоретичні основи і методи стратиграфії»). Ще можна зрозуміти 90 % «недостачі» в органічних останках. Тут цілком реальні всі 99 % і більше, адже біологічні організми з'їдаються

й розкладаються. Але в геології ми маємо справу все-таки з мінералами. Виходить, що реальний час, про який є геологічні свідчення і про який можна міркувати з наукових позицій, становить незначні частки від вікового інтервалу, приписуваного геохронологічній шкалою. Однак наукові свідчення про перерви, зафіксовані в осадових шарах, відсутні» (див.: А. Лаломов, «Геологічний вік Землі у світлі сучасного катастрофізму: чи реальна макроеволюція з погляду сучасної геології?»).

Навіть у монотонній товщі вапняків присутні приховані перерви (діастреми), на які припадає значна частина часу, відповідального за формування розрізу. Однак, не маючи можливості дати хоча б приблизні оцінки часу перерв седиментації (тобто накопичення опадів), геологи змушені закривати на них очі (див.: С. Романовський «Фізична седиментологія»). Відтак відзначається, що теорія еволюції настільки тісно переплелася з палеонтологією й стратиграфією, що нерідко докази, які наводяться, нагадують «кругову поруку».

При цьому часом навіть фахівцю вкрай складно розібратися — чи то теорія еволюції спирається на зафіксовану в геологічному літописі послідовність скам'янілостей, чи то геологічні шари датуються на підставі еволюційної шкали й ускладнюються протягом існування організмів.

Тому палеонтологічне датування, засноване на гіпотезі біологічної еволюції, є «священною коровою» стратиграфії і, подібно до «дружини Цезаря», завжди перебуває поза підозрою. У разі появи нових палеонтологічних знахідок геологічна структура буває переглянута самим неймовірним чином, при цьому загальноприйняте палеонтологічне датування ніколи не ставиться під сумнів. Такому союзу геології з палеонтологією ми зобов'язані **плутаниною в багатьох стратиграфічних побудовах**, оскільки при перенесенні в галузь стратиграфії **дискусійні положення біології зазвичай перетворювалися на догмати**, а реальні факти вказують на те, що ці положення (про сталість радіуса Землі й сили тяжіння на її поверхні) не тільки не доведені, але й глибоко помилкові!¹⁴

Розглянуті аспекти виявляються в різних масштабах часу й простору — від послідовності кристалізації мінералів у прожилках, жилах, метасоматичних породах, проявах стадій і етапів мінералізації в ході формування родовищ, до послідовності розвитку родовищ різних генетичних типів у межах рудних полів, районів, поясів¹⁵.

Ці висновки застосовні й до **мікросвіту**. Так, принципи радіометричного датування за часом напіврозпаду елементів (що дає нам мільярди років існування Землі) зараз піддають сумніву: у Німеччині група фізиків у кінці 90-х рр. XX ст. виявила зменшення періоду бета-напіврозпаду в мільярд разів в одному з космічних ядерних хронометрів в умовах іонізації атомів (1997). Подібні результати отримала група київських учених під керівництвом В. С. Ольховського (1998–1999), яка довела реальну можливість зменшення періоду альфа-розпаду збуджених ядер у великих масах речовини.

Відтак, маємо суперечності між креаціонізмом і еволюціонізмом, які можна пояснити **парадоксом розвитку** (телеологічним парадоксом): розвиток як процес зміни передбачає виникнення чогось нового зі старого,

¹¹ Лайтман М. Кабала. Тайное еврейское учение (основные положения в доступном пересказе). — Новосибирск, 1993. — 420 с.

¹² Річард Смоллі, лауреат Нобелівської премії з хімії: «Я, зі своєю освітою в галузі хімії і фізики, переконаний, що еволюції бути не могло». Ернст Чейн, лауреат Нобелівської премії з фізіології і медицини, писав про неспроможність еволюційної теорії наступне: «Ці класичні еволюційні теорії є грубим спрощенням численних фактів, надзвичайно складних і взаємопов'язаних. І мене дивує, що протягом уже тривалого часу багато вчених із такою готовністю приймають ці теорії без всякого критичного вивчення і без заперечення».

¹³ Імянитов Н. С. Повторения при эволюциях // Философия и общество. — Выпуск №3 (55). — 2009. — С. 78–101.

¹⁴ Мейен С.В. Поняття «природність» та «одночасність» в стратиграфії, Изв. АН СРСР. Сер. геол. 1974

¹⁵ Рундквист Д. В. Об одной общей закономерности геологического развития. Материалы к совещанию «Общие закономерности геологических явлений». Вып. 1. — Л., 1965. — С. 79–90.; Рундквист Д. В. Эволюция рудообразования во времени. Геологическое строение СССР. Т. V. — М.: Недра, 1969. — С. 303–332.

яке передую новому в лінійному причинно-наслідковому ланцюгу подібно до того, як причина передую наслідку, а минуле — теперішньому. Але в цьому випадку нове не є принципово новим, оскільки вже міститься в цьому старому в деякому прихованому, потенційному стані. Тому сам розвиток як процес появи нового набуває парадоксальний сенс, коли в Карла Маркса капітал (щось нове) виникає в обігу (старому) й одночасно не в ньому. У Чарльза Дарвіна новий вид виникає зі старого, і одночасно не з нього, коли хребетні з'являються з безхребетних, і водночас не з них, людина — з вищих мавп і не з них, а живе — з неживого і з живого одночасно¹⁶.

До цього ж смислового ряду відноситься й **парадокс процесів самокерування**: оскільки процес розвитку предметів і явищ нашого світу характеризується спрямованістю до певного, а не будь-якого результату¹⁷, то мета розвитку предметів і явищ виявляється присутньою на його початку. Тоді на запитання, яким чином детермінується процес розвитку тим чинником, якого ще немає як об'єктивної реальності, можна дати лише одну відповідь — ідеально¹⁸. Тобто мета розвитку присутня в ньому як потенційний (віртуальний, ідеальний) чинник, тим більше, що потенційно-імовірнісний аспект світу, як учить сучасна фізика, є його фундаментальною характеристикою, коли на квантовому рівні послідовність причинно-наслідкових зв'язків порушується. В результаті чого наслідок може передувати причині¹⁹.

Як пише Д. Бом, квантова теорія вказує, що реальність є неподільним цілим, де все взаємопов'язане на глибинному рівні за межами звичайних кордонів часу й простору; це дозволяє говорити про існування деякого «імпліцитного» (прихованого) порядку, з якого народжується «експліцитний» (явний) порядок, — саме зі згортання й розгортання цих порядків народжується різноманітність явищ квантового мікро-, а отже, і макросвіту, що дає підстави для теорії «голографічного Всесвіту» К. Прибрама²⁰ та інших подібних теорій.

Подібним же чином принципово проблематичним є з'ясування детерміністського пріоритету в дуальній парі — частинці й хвилі, внутрішньому й зовнішньому, суб'єктивному й об'єктивному, бутті й свідомості, ідеальному й матеріальному тощо.

Парадокс розвитку та інші подібні парадокси (наприклад, парадокс морфогенезу в біології)²¹ призводять до кількох **рівноможливих** відповідей (які, по суті, виражають основні сучасні концепції часу²²:

¹⁶ Юрай Г. А. Философские проблемы теоретической биологии / Г. А. Юрай. — М.: Мысль, 1976. — 247 с. — С. 22-23.

¹⁷ Украинцев Б.С. Самоуправляемые системы и причинность / Б. С. Украинцев. — М.: Мысль, 1972. — 383 с. — С. 133.; Уоддингтон К. Х. Основные биологические концепции / К.Х. Уоддингтон // На пути к теоретической биологии. 1. Прологомены. — М.: Мир, 1970. — С. 11–38.

¹⁸ Юрай Г. А. Философские проблемы теоретической биологии / Г. А. Юрай. — М.: Мысль, 1976. — 247 с. — С. 113.

¹⁹ Цехмистро И.З. Холистическая философия науки: Учебное пособие / И.З. Цехмистро. — Сумы: Изд. «Университетская книга», 2002. — 364 с.; Цехмистро И.З. Поиски квантовой концепции физических оснований сознания / И.З. Цехмистро. — Харьков: Вища школа, 1981. — 176 с.; Акимов А.Е. Экспериментальные проявления торсионных полей и торсионные технологии / А.Е. Акимов, В.П. Финюгеев. — М.: ИТЦ Информатика, 1996. — 68 с.

²⁰ Pribram K. Holonomy and Structure in the Organization of Perception. Images, Perception and Knowledge (J. M. Nickolas, ed.) Dordrecht: Reidel Publishing Co., 1977.

²¹ Гурвич А. Г. Теория биологического поля. — М.: Госиздат, 1944. — 155 с.; Гурвич А. Г. Избранные труды. — М.: Медицина, 1977. — 351 с.; Sheldrake R. Chaos, Creativity and Cosmic Consciousness, Rochester, VT: Park Street Press, 2001.

²² Бич А. М. Природа времени. — М., 2002. — 286 с.; Бич А. М. Основы теории времени. — Киев, 2005. — 115 с.; Заренков Н. А. Теоретическая

1. Якщо нове як елемент буття виникає не зі старого, то можна припустити, що нове виникає з **Ніщо**, тобто з того, що не є буттям, з того, що трансцендентне буттю й перебуває за його межами. У цьому випадку необхідний **Режисер** розвитку, який забезпечує виникнення й розвиток світу з **Ніщо**, а сам розвиток при цьому вчиняється за заздалегідь визначеним сценарієм, який покладається в **Ніщо**, а точніше — у Творці, який творить світ із цього **Ніщо**.

2. Або це нове міститься у старому в прихованому, потенційному стані, — але тоді воно не є принципово новим, а наслідок у причинно-наслідковому ланцюгу не є наслідком, бо міститься в причині; у такому разі майбутнє не є майбутнім у повному розумінні цього слова, бо, знову ж таки, майбутнє виявляється інтегрованим у минулому. Тоді розвитку немає, і весь ланцюг предметів, які нібито розвиваються, і вони самі існують одночасно, а ідея розвитку при цьому виникає з руху квантового **Спостерігача** по цьому ланцюгу від минулого до майбутнього. У цьому випадку все розмаїття буттєвих форм задане спочатку, а виникнення цих форм знову приводить нас до висновку про те, що буття було створене з **небуття** (**Ніщо**) деяким **Творцем**.

3. Або нове, разом зі старим, постійно творяться заново. І в цьому випадку необхідний **Творець**, трансцендентний буттю, тобто **Творець** (**Спостерігач**), що перебуває за буттєвими межами.

4. Якщо припустити, що світ існує вічно, то це знімає проблему походження світу, однак кидає цей світ у хаос випадкових процесів, які принципово не можуть забезпечити вдосконалення буттєвих форм. «Якщо вважати реальність існуючою вічно, то це суперечить аксіомам часового порядку й приводить свідомість людини в гносеологічний «глухий кут», замикаючи мислення людини рамками реальності, яка тут і розуміється як існуюча вічно».²³ Як засвідчує елементарний аналіз, світ виник не випадково через випадковий збіг нескінченної кількості обставин, але був створений **Творчої Рукою**, оскільки ймовірність випадкового походження світу менша, ніж вірогідність того, що вихор, що носить мільярди років у Всесвіті, може випадково з'єднати молекули речовини в такому порядку, щоб із них вийшов реактивний лайнер.

Наведені чотири варіанти вимагають залучення ідеї **креаціонізму як абсолютного принципу існування буття**, тоді як **еволюціонізм постає у вигляді відносного принципу реалізації цього буття**²⁴. Тому креаціонізм і еволюціонізм відносяться один до одного як абсолютне до відносного, як загальне до часткового, як Абсолют до окремої мо-
нади. 📌

Олександр Вознюк,
д-р пед. наук, доцент Житомирського
державного ун-ту ім. Івана Франка

біологія. — М.: Мгу, 1988. — 213 с.; Молчанов А. М. Время и эволюция // Системные исследования. — М.: Наука, 1970. — С. 69-79.; Молчанов А. М. Термодинамика и эволюция // Колебательные процессы в биологических и химических системах. — М.: Наука, 1967. — С. 292-308.

²³ Кармин А. С. Познание бесконечного. — М.: Мысль, 1981. — 229 с. — С. 176-181.

²⁴ Як писав Ч. Дарвін, «якщо моя теорія правильна, то має існувати незліченна кількість перехідних форм видів живих істот... чого не спостерігається насправді».

Моральні засади мають бути опертям для вічно нестійкої людської натури, а не кайданами для вічно допитливого людського духу

Мирослав Маринович —
український правозахисник, публіцист,
релігієзнавець, член-засновник
Української Гельсінської групи, віце-
ректор Українського католицького
університету, президент Інституту релігії
та суспільства Українського католицького
університету, член Ради Комісії
Справедливість і Мир УГКЦ.

Пане Мирославе, темою цього числа часопису «Слово вчителю» є християнський світогляд у сучасному суспільстві. Що, на Вашу думку, є підґрунтям християнського світогляду?

— Підґрунтям кожного релігійного світогляду є віра — жива, трепетна, щира. У випадку християнства ця віра така ж стражденна, як і Христове життя, бо вона увесь час у борінні. Нема стандартних правил поведінки, які несуть індульгенцію на безгрішність. Одна й та сама дія може бути даром твого серця, а вже через день за нею може притулитися твоє лукавство. А визначити, де ти хибуєш, не можна якимось штучним тестом. Треба просто піднести очі вгору й щиро відкрити свою душу Господу, даючи Йому зазирнути в найпотаємніші закомарки твоєї душі. Тому підґрунтям моєї віри є визнання перед Богом, що я дуже недосконалий і що тільки це визнання відкриває мені шлях до Бога. І навпаки, якщо я вдовольнюся своїми діями й скажу собі, що поведився праведно, — значить, я вже в небезпеці. Звідси — боріння, неспокій, падіння й злети.

— Ми живемо в глобалізованому інформаційному суспільстві споживання. Зусібіч нам говорять про толерантність до позиції іншого, до способу життя іншого, до іншої життєвої філософії. Часто має місце підміна понять (приміром, гріх називають коханням) і християнам закидають, що вони, мовляв, нетолерантні, надміру традиційні (читай — фанатичні). Як не загубити своє християнське єство? Як за таких умов бути вірним християнському світогляду?

— Нинішнє століття, услід за століттям ХХ, дотримується думки, що щастя — це найбільший комфорт,

фізичний і душевний. І ніщо краще, як саме це, не доводить, наскільки наші душі дехристиянізувалися. Люди відкидають поняття гріха, бо воно, мовляв, призводить до комплексів і втрати певності себе. І тоді ти начебто позбуваєшся здатності перемагати життєві виклики. Але ж хибність цього висновку підтверджується бодай тим, що вже добрих кілька десятиліть людство намагається відкинути гріх, а проблем не меншає, а навпаки — більшає!

Інші не розрізняють своїх природних людських прав, даних їм від Бога, і жадань своїх інстинктів, серед яких є не лише законні людські потреби, а й шкідливі для людини нахили. Наше століття — задля позірного щастя людини — прагне легітимізувати будь-які жадання людини, у тім числі й гріховні. А це рівнозначне тому, якби з суспільного організму перестали виводитись шкідливі речовини.

Толерувати право людини на свій спосіб життя обов'язково треба — так робить Господь, який, бачачи наші гріхи, усе ж любить нас і дає нам можливість самим переосмислити своє життя. Я не вірю в те, що заганняючи людину в штучну «клітку праведної поведінки», ми справді зробимо її безгрішною: гріх усе одно знайде собі шпарку. В цьому — досвід минулих століть чернечого досвіду. Проте ХХІ ст., схоже, починає впадати в дуже важку помилку: воно починає змушувати людину жити за правилами, які вона вважає гріховними. Це — помилка не меншої міри, ніж помилка комуністичної ідеї з її принципом «железною рукою загоним человечество к счастью». А це вже нічого спільного з толерантністю не має.

— Нещодавно Президент Петро Порошенко підписав Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо заснування релігійними організаціями навчальних закладів». Відповідно до цього закону, релігійні організації, зокрема християнські церкви, можуть ставати засновниками (власниками) вищих,

професійно-технічних, загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладів. Як Ви вважаєте, чи цей Закон сприятиме змінам в освітній сфері, чи допоможе поширити й утвердити християнський світогляд в Українській державі?

— Так, цей закон відкриває можливості, але не дає гарантії. Ми в Українському католицькому університеті довго виборювали в держави це право й уважаємо прийняття цього закону значним кроком уперед — подалі від більшовицьких моделей державно-церковних стосунків. Але відповідь на запитання, чи обернеться цей закон добром для освіти, дадуть самі церкви й релігійні організації. Саме від них залежить, чи обернуть вони його на добро. Судячи зі стану, в якому перебуває релігійна культура в Україні загалом, можна майже з упевненістю сказати, що проблеми будуть. Нам обов'язково заважатимуть наша схильність до ідеологізації віри, конфесійної конкуренції, потурання своїм слабінкам. Отже, долати труднощі й нові виклики таки доведеться, але долати їх треба буде не в бік відновлення більшовицької «простоти» заборон, а в бік підвищення релігійної культури. А саме поняття «культура» відкидає монополію на єдиноправильність, будь-які спроби силового накидання якихось ідеологічних постулатів (навіть зі сфери релігії), гординю своєї позірної впливовості тощо.

— Пане Мирославе, що особисто Вам допомагало всі ці роки зберегти віру? Що є підвалинами Вашого світогляду?

— Власне, я вже почастіше відповів на це, відповідаючи на перше запитання. Я йшов до віри кривулястими дорогами, не оминувши юнацького задержуваного «безбожництва». Але після арешту 1977 р. за правозахисну діяльність я пережив два моменти релігійних одкровенень, які стали для мене Божим даром. Вони дали мені відчуття, що всі ці роки мого молодечого «самостійництва» Бог насправді тримав мене в невидимій «купелі», у якій готував мене до нових завдань. І всі мої борювання з Ним — це не більше ніж зусилля песика струсити з себе краплі води, коли ти миєш його у ванні. Можливо, тому, що я був засуджений безневинно, я дістав від Бога отой дар відчувати Його «руку на своєму плечі» (І. Франко). Це не додає мені праведності — навпаки, ніколи я так не відчуваю свою недосконалість, як перед Його лицем. Але я твердо знаю, що Він мене любить і приходить мені на поміч навіть тоді, коли я забуваю в Нього про це попросити.

— Нашим читачам цікавий унікальний досвід Українського католицького університету в плані навчання й виховання студентів на основі християнського світогляду. Ви знаєте свою студентську молодь, Ви читаєте їм лекції, ділитеся своїм життям і християнською вірою. На Вашу думку, яке обличчя цієї молодшої людини? Які її цінності й переконання? Яке завдання й запити від України є для нашої молоді?

— Так, цей досвід по праву можна вважати унікальним, і його унікальність у тому, що прищеплення християнського світогляду йде без відбирання в людини свободи. А ця передумова майже автоматично передбачає не лише успіхи, а й прорахунки, помилки, а то й часом прикрі втрати. В умовах свободи молодшу людину не можна зі 100-відсотковою певністю зробити моральною, а в умовах несвободи не можна її зробити відповідальною. Поміж двома цими екстремами нам і доводиться діяти. Працювати нелегко: спершу в нас взагалі не вірили, уважаючи, що проект УКУ завалиться за рік-два. А сьогодні, коли бодай часткова

успішність УКУ стала очевидною, за нас узялися ті критики, яких я умовно назву тут максималістами. Вони докоряють нам за кожну помилку чи втрату, домагаючись від нас бездоганності. Тому нам не залишається нічого іншого, як перефразувати відому євангельську фразу й сказати: «Хто з вас бездоганий — киньте у нас каменем!».

Що стосується молодих людей, то вони — прекрасні й недосконалі водночас. Прекрасні, бо вони — перше покоління, на яке вже не поширюється мітка «гомо советікус». Це вже люди, для яких свобода є природним станом. Проте вони водночас сповнені різних егоїзмів, а тому їхня свобода часом обертається безвідповідальністю. Проте вони цікаві, і свого останнього слова ще не сказали.

— Цільовою аудиторією нашого часопису є переважно вчителі. Які б настанови Ви дали нашим читачам, що прагнуть виховати підрастаюче покоління на християнських моральних цінностях?

— Тут потрібен духовний вишкіл, але засоби такого вишколу мають бути пристосовані до умов ХХІ ст. Не спрощуймо собі завдання окриком чи примусом: наша позірна перемога виявиться пірровою. Визнаймо за учнем чи студентом право на помилку — так, як Господь визнає його за нами всіма. Будьмо готові до того, що плодів нашої праці ми не побачимо за час навчання молодшої людини. І хай до цього будуть готові й наші директори й ректори, які, оцінюючи нашу працю, прагнуть фіксованих результатів. А ще можу запропонувати вчителям максимум, яку я сформулював на досвіді свого життя: «Моральні засади мають бути опертям для вічно нестійкої людської натури, а не кайданами для вічно допитливого людського духу». У цій максимі — секрет морального здоров'я людини. 🙏

Розмовляла **Світлана Філіпчук**

Щасливі люди

*Щасливі люди не думають матом
І руки не тягнуть за автоматом.
Не прагнуть забути в алкоголі,
Не завдають ближнім муки та болю.
Не сплять, з ким прийдеться,
не палять в під'їздах,
Не дихають втомлено в частих роз'їздах.
Не лестять, не кидаються із балкона,
Не плачуть до стогону й хрипу нічного.
Щасливі люди всім вірають, як діти.
Щасливі люди — їх мало на світі.*

*Рита Душенкова
Пер. із рос. Аліи Кириченко*

І ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ТУРНІР ЮНИХ ФІЛОСОФІВ ТА РЕЛІГІЄЗНАВЦІВ

На початку травня 2015 р. у с. Зарваниця на Тернопільщині відбувся І Всеукраїнський турнір юних філософів та релігієзнавців.

Турнір зібрав 13 команд із усієї України, дозволив молодим людям познайомитися й краще зрозуміти одне одного, пережити ці дні напружених змагань, але водночас і зрости — інтелектуально, духовно, подолати певні усталені переконання й упередження.

Програма заходу передбачала не лише змагання між командами, а й цікаве, змістовне дозвілля: екскурсію Марійським духовним центром; вечірку для молоді, яку провели семінаристи Тернопільської вищої духовної семінарії ім. Патріарха Йосифа Сліпого, круглий стіл «Позитивна міжособистісна взаємодія: проблеми, досвід, перспективи», організований Комісією з питань освіти і виховання УГКЦ для журі, оргкомітету, керівників команд.

У День пам'яті та примирення для учасників було проведено майстер-клас з виготовлення маків, а в побідний час — перегляд драматизації «Україна в огні» за мотивами твору О. Довженка. Увечері того ж дня біля стели пам'яті Небесної Сотні було відслужено панахиду, а потім звершено молодіжну Хресну дорогу.

Після фінальних змагань, які дозволили визначити переможця — ним стала команда «Екстрім» із м. Снятина

Івано-Франківської обл. — відбулося урочисте закриття турніру. Подячний молебень у соборі Зарваницької Матері Божої очолив Митрополит Тернопільсько-Зборівський Василій (Семенюк). Владика привітав: Раїсу Євтушенко — головного спеціаліста Міністерства освіти і науки України, Юрія Решетнікова — заступника Громадської ради при МОН з питань співпраці з Церквами та релігійними організаціями, який у свою чергу зазначив про велике значення того, що закриття турніру відбувається у такому величному й прекрасному Храмі. Митрополит Василій благословив та вручив подарунки усім учасникам турніру, керівникам команд, членам журі.

Директор департаменту освіти і науки Тернопільської ОДА Любомир Крупа подякував усім учасникам, особливо Анні Зварич — директору обласного закладу освіти «Колегіуму для дівчат «Знамення», на базі якого відбувався І Всеукраїнський турнір юних філософів та релігієзнавців.

У піднесеному настрої, сповнені гарних вражень та позитивних емоцій, юні філософи та релігієзнавці поверталися до своїх домів, зберігаючи новий досвід, який вони здобули в знайомому духовному центрі, та сподіваючись на зустріч на наступному турнірі. 📍

<https://www.facebook.com/edu.ugcc/sts/585038148299603>

VIII ВСЕУКРАЇНСЬКА ОЛІМПІАДА «ЮНІ ЗНАВЦІ БІБЛІЇ — 2015»

Дякувати Богу, з кожним роком дітей, які долучаються до вивчення Святого Письма, стає більше, водночас збільшується кількість учасників олімпіади «Юні знавці Біблії». Ось і цього року для участі в олімпіаді до НаУ «Острозька академія» прибули 258 учасників із 15 областей України. Саме через велику кількість бажаючих, олімпіада відбувалася в три етапи: 24 квітня для учнів 5-8 класів; 15 травня для учнів 9-11 класів і студентів та 5 червня для дошкільнят та учнів 1-4 класів.

Для привітання учасників олімпіади «Юні знавці Біблії — 2015» були запрошені гості: колектив дитячої християнської музично-драматичної студії «Джерельце» м. Здолбунів Рівненської області, художній керівник Чудовець Анжела Леонідівна; хор Лаббокського християнського університету, керівник Філіп Кемп (США); головний герой проекту «Суперкнига» Робік з командою Міжнародної громадської організації «Асоціація милосердя «Еммануїл».

Під час олімпіади учасники виконували різноманітні завдання: тести на знання Біблії відповідно до навчальної програми загальноосвітньої школи; презентували творчу роботу — аплікацію, малюнок тощо на тему «Рослинний і тваринний світ на сторінках Біблії» та «Моя улюблена

притча»; виконували твір (пісня, вірш, розповідь, гра на музичному інструменті тощо), що прославляє Бога; виступали з презентацією проекту на тему «Апостоли та учні Ісуса Христа», «Географія на сторінках Біблії», «Біблійні образи та сюжети у творах світової літератури, музики, живопису, скульптури»; розв'язували ситуації духовно-морального змісту.

Переможці олімпіади отримали спеціальні призи від проекту «Суперкнига» МГО «Асоціація милосердя «Еммануїл»; Острозьку Біблію та енциклопедичне видання «Острозька академія» від ректора НаУ «Острозька академія», професора Ігоря Пасічника.

Усі учасники олімпіади, крім дипломів та грамот, отримали також у подарунок бібліотечки духовної літератури.

Уперше в історії проведення олімпіади учнів 9-11 класів та студентів, які обійняли перше місце, нагородили поїздом до християнського оздоровчого табору «Віфанія», що в Закарпатті, який проводила МГО «Надія — людям».

Після табору в молодих людей залишилися незабутні враження.

«Це були найпрекрасніші дні літа. Я взяла для свого духовного збудування багато цінних порад. Також у мене були випробування, але я ще раз упевнилась, як добре бути християнкою. У таборі я познайомилася з багатьма цікавими

Світлана Власова,
науковий співробітник науково-дослідницької лабораторії християнської етики, психології та педагогіки НаУ «Острозька академія»

людьми й знайшла багато друзів. Сподіваюся, що ми підтримуватимемо дружні стосунки й надалі» (Соломія Одемчук, Рівненська гуманітарна гімназія Рівненської обл.).

«Господь знову запалив у мені палкий вогонь віри та надихає мене служити Йому та своїм близьким, виконувати Господні заповіді та прославляти Бога всім серцем і всією душею. Бог наповнив моє серце радістю, і я дуже вдячна людям, які організували цей табір» (Вікторія Франко, Кушугумський НВК «ЗОШ I–III ст. — гімназія «Інтелект» Запорізької обл.).

«Я вперше побачив гори, і був просто вражений ними. Але найбільше мені сподобався відеосемінар «Горнило». Кожна з шести зустрічей була цікавою, змістовною, актуальною, важливою й допомогла дізнатися багато нового. Це допомогло мені по-іншому подивитися на деякі аспекти свого життя й прийняти правильні рішення» (Євген Октисюк, НВК «ЗОШ I–III ст. — дитсадок» с. Самари Оріхові Волинської обл.).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ КУРСІВ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ

Департамент загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України спільно з Всеукраїнським благодійним фондом «Східноєвропейська гуманітарна місія» 22 червня 2015 р. організував проведення Всеукраїнського семінару на тему «Актуальні питання викладання курсів духовно-морального спрямування».

Під час семінару відбулося обговорення стану вивчення курсів духовно-морального спрямування в кожній області: кількість навчальних закладів, де вивчаються ці курси, навчально-методичне забезпечення, за якою програмою й посібниками працюють педагоги, кількість учителів, які пройшли курсову перепідготовку, кількість учнів, які вивчають християнську етику, кількість учителів, які викладають названі курси на волонтерських засадах.

Модератори семінару Раїса Євтушенко, головний спеціаліст МОН України, та Ірина Сіданіч, доктор педагогічних наук, професор кафедри управління навчальним закладом та педагогіки вищої школи ІМП ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, провели анкетування учасників семінару. З усіх областей України й міста Києва були відповідальні за предмети духовно-морального спрямування інститутів післядипломної педагогічної освіти, провідні вчені, викладачі, громадські діячі, представники релігійних організацій, спеціалісти МОН України.

Павло Полянський, заступник Міністра освіти і науки України, уважно вислухав усі запитання й пропозиції учасників семінару.

Володимир Марущенко, голова Громадської ради при МОН з питань співпраці з церквами та релігійними організаціями, народний депутат України V–VI скликань, і Юрій Решетников, заступник голови Громадської ради, до семінару провели опитування й вивчили стан викладання предметів духовно-морального спрямування за останні п'ять років.

Юрій Решетников повідомив, що найпоширенішими в Україні є навчальні програми «Християнська етика в українській культурі», «Основи християнської етики», «Біблійна історія та християнська етика». У 2014–2015 н. р. предмети духовно-морального спрямування викладали щонайменше в 5809 школах України (у 2013–2014 н. р. — у 5256 школах). Такі предмети вивчало щонайменше 560 067 дітей (у 2013/2014 н.р. — 552 905 дітей).

Указані предмети в 2014–2015 н. р. викладало не менше 8007 вчителів (у 2013–2014 н. р. — орієнтовно 6620). Відповідну

підготовку впродовж 2014–2015 н. р. пройшло не менше 786 педагогів (у 2013–2014 н. р. — 581).

Однак такі високі показники значною мірою завдячують Івано-Франківській (614 шкіл, 7263 дитини, 1425 педагогів), Львівській (1407 шкіл, 199 277 школярів, 1304 педагогів) та Тернопільській (707 шкіл, 70 688 школярів, 816 педагогів) областям.

Разом із тим за останні два навчальні роки кількість шкіл, охоплених викладанням предметів духовно-морального спрямування, зменшилась у Вінницькій (на 40 шкіл), Закарпатській, Полтавській, Сумській, Херсонській, Черкаській (майже на 100 шкіл) та Чернігівській (на 50 шкіл) областях.

Кількість учнів, що вивчають предмети духовно-морального спрямування, зменшилась у Вінницькій, Київській, Хмельницькій та Черкаській (на 1300 дітей) областях. Кількість педагогів, які викладають предмети духовно-морального спрямування, зменшилась у Вінницькій, Полтавській, Херсонській та Чернігівській (майже на 50) областях. Практично не змінилась ситуація у Волинській та Львівській областях.

Зросло число шкіл, у яких викладають предмети духовно-морального спрямування, у Дніпропетровській (майже на 120 шкіл), Житомирській, Київській, Кіровоградській (у 2 рази), Одеській (на 40 шкіл) областях та у м. Києві. Кількість школярів, що вивчають предмети духовно-морального спрямування, зросла в Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській, Кіровоградській (майже вдвічі), Одеській, Полтавській, Рівненській (удвічі), Сумській, Тернопільській, Херсонській областях та у м. Києві (майже на 5 тисяч).

Кількість вчителів предметів духовно-морального спрямування зросла в Дніпропетровській, Закарпатській та Київській областях. Що стосується підготовки педагогічних кадрів із предметів духовно-морального спрямування, то в минулому навчальному році найбільше таких педагогів було підготовлено у Дніпропетровській, Закарпатській, Рівненській та Тернопільській областях. Водночас порівняно з позаминулим навчальним роком кількість підготовлених педагогів суттєво зменшилась в Одеській області, а в Житомирській та Херсонській областях курси взагалі не проводили.

Проведений аналіз також засвідчує, що викладання предметів духовно-морального спрямування здійснюється переважно факультативно за рахунок годин варіативної складової або за рішенням органів місцевого самоврядування. Відомий додаток 13, що передбачає Типовий навчальний

план загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою й вивченням етики чи курсів духовно-морального спрямування практично не використовується, зокрема через передбачений ним доволі складний механізм запровадження, що ставить питання про необхідність перегляду такого порядку.

Про Східноєвропейську гуманітарну місію та співпрацю із загальноосвітніми навчальними закладами країни розповіла Дар'я Новікова, директор ВБФ «Східноєвропейська гуманітарна місія», та Бартош Рибінські, віце-президент місії в Східній Європі. Методисти багатьох областей повідомили й подякували керівникам Фонду за те, що багато шкільних бібліотек отримали навчальну літературу духовно-морального змісту й сподіваються на співпрацю в майбутньому.

У засіданні круглого столу щодо вивчення курсів духовно-морального спрямування в регіонах України на тему «Здобутки, особливості, перспективи» учасники семінару проаналізували причини сучасного стану духовно-морального виховання підрастаючого покоління в різних областях і регіонах.

Після круглого столу учасники семінару продовжили роботу в м. Вишневе Київської обл. Привітання міського голови Іллі Дікова та членів духовної ради Вишневого, виступ Оксани Олексієнко, начальника відділу виконавчого комітету Вишневої

міської ради, розкрили важливу тему щодо викладання курсів духовно-морального спрямування в дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах на волонтерських засадах.

Олександр Кислашко, доктор богослов'я, магістр педагогіки вищої школи, віце-президент із питань християнської освіти МАКБЕЗ розповів про перспективи волонтерського руху в процесі викладання курсів духовно-морального спрямування й запропонував створити Асоціацію вчителів-волонтерів України.

У своєму виступі отець Олександр підкреслив, що наша місія полягає в розвитку та популяризації волонтерського руху як однієї з найефективніших форм роботи з учнівською молоддю. Своєрідним підтвердженням цього стало відвідання уроку з християнської етики, який проводила волонтер Марина Брацейко. 🙏

Ірина Сіданіч,

д-р пед. н., професор кафедри управління навчальним закладом та педагогіки вищої школи ІМП ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

ОСНОВИ ВІРИ

З 16 по 23 липня в с. Поляна Закарпатської обл. відбувся Всеукраїнський семінар для освітян на тему «Основи віри».

У складний для України час Бог дав можливість педагогам із Одеси, Вінниці, Полтави, Харкова, Донецька, Рівного, Здолбунова, Володимира-Волинського зустрітися для навчання й обміну досвідом викладання християнської етики.

Кожний день розпочинався з молитви про Україну. Єдиним злагодженим співом виконували молитву «Отче наш». У першій половині дня дивилися й обговорювали відеосемінар Брюса Вілкенсона «Основи віри», а ввечері Олександр В'ялов, педагог і священнослужитель із Харкова, ділився з колегами роздумами над Книгою Псалмів. Цей матеріал торкався сердець учителів, спонукав переглянути свій духовний стан, проаналізувати свою віру, допомагав знайти шлях до вирішення складних життєвих ситуацій.

Враження від семінару передають такі типові відгуки його учасників:

«Семінар надихнув мене нести Слово Боже людям, виховувати дітей на основі християнського віровчення»;

«Табір-семінар — це чудовий захід, який об'єднує християн-педагогів, надає їм духовну підтримку, практичне навчання, літературу для служіння людям. Для мене дуже цінним є знайомство, яке переростає у співпрацю. Навчання, відпочинок, молитви наставляють, дають сили, упевненість і далі виконувати нелегку працю — рости дітей для Бога»;

«Під час семінару мала можливість побачити цікаві фрагменти уроків християнської етики, планую на своїх уроках використовувати нові форми й методи. Багато позитивних вражень від спілкування з колегами у вільний час»;

«Семінар «Основи віри» допоміг нам ближче познайомитися з Біблією. Молитва за Україну, яку ми часто співали, проникала до глибини душі». 🙏

Олександр Бондарчук,
*завідувач відділу освіти
МГО «Надія — людям»*

ЩОБ УЧИТИ ІНШИХ, ТРЕБА ВЧИТИСЯ САМИМ

З 10 по 19 серпня 2015 р. в м. Черкаси в Обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників приїхало близько п'ятдесяти вчителів із різних куточків Черкаської обл., щоб пройти курси підвищення кваліфікації вчителів предметів духовно-морального спрямування.

Лекції про морально-етичні вчення основних релігій світу, а також про програмне забезпечення викладання предметів духовно-морального спрямування прочитала кандидат філософських наук, в. о. доцента, методист лабораторії суспільно-гуманітарних дисциплін Черкаського ОІПОП, завідувач центру громадянської освіти Надія Степанова. Тему «Філософія релігії» та «Релігія і наука» виклав магістр теології, науковий співробітник Інституту генези життя та всесвіту, співробітник відділу освіти місіонерсько-просвітницького проекту «Нові обрії», настоятель Церкви Преображення Господнього Павло Валенчук.

Світлана Макогнюк, магістр релігієзнавства, спеціаліст управління навчальним закладом, викладач християнської етики з м. Хмельницький, поділилася досвідом викладання християнської етики та використання духовної музики і співів на цих уроках, а також прочитала лекції: «Біблієзнавство» та «Морально-етичні цінності Старого і Нового Завітів».

Досвідом викладання християнської етики та позакласної роботи в школі поділилася Інна Мірчук, учитель з с. Овлочин Туріївського р-ну Волинської обл.

Дуже цікавими були лекції з історії християнства та методики викладання курсу «Основи християнської етики» Олега Огірка, доктора філософії, кандидата фізико-математичних наук, доцента кафедри філософії, професора зі Львова, який висвітлює питання народження, розвитку та історії Церкви, поширення християнства в Європі та в Україні та необхідності введення предмета «Основи християнської етики» до навчальних програм середніх та вищих навчальних закладів.

З курсами «Христологія» та «Християнська етика сімейного життя» учителів познайомив Юліан Шеремета, магістр теології, настоятель УГКЦ з м. Черкаси.

Доктор педагогічних наук, професор НаУ «Острозька академія» Василь Жуковський наголосив, що «правильне розуміння мети людського життя визначає ціль навчально-виховної діяльності вчителя християнської етики. «Шукайте ж найперше Царства Божого й правди Його, а все це вам додасться» (Мт. 6:33). Учителі християнської етики — це насамперед учні Ісуса Христа, тому вони повинні в своїй

роботі використовувати ті ж самі принципи, форми й методи, що й Ісус, коли навчав Своїх учнів. Ми повинні в усьому брати приклад з Ісуса Христа, жити за Його заповідями, намагатися бути досконалими, як Він (Мт. 5:48). Бути сіллю землі, нести іншим світло, стримуватись від гніву, тримати свої думки в чистоті, любити всіх, навіть ворогів, уміти пробачати іншим їхні провини. Слід пам'ятати про пріоритет християнського життя, нікого не засуджувати, стежити за своєю мовою, виконувати золоте правило: «Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви. Бо в цьому Закон і Пророки» (Мт. 7:12), бути готовими виконувати велику місію: «Тож ідіть, і навчіть всі народи, хрестячи їх в Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, навчаючи їх зберігати все те, що Я вам заповів» (Мт. 28:19-20)».

Усі учасники курсів отримали в подарунок від Східноєвропейської місії набір християнської літератури, від організації «Християнська книга поштою» — підручник «Історія Божого Світу», програму з християнської етики для 1-4 класів і 5-11 класів від видавництва «Літера».

Лідія Гальченко,
координатор курсів,
учитель християнської етики,
член ГО «Черкаський міський батьківський
комітет духовної опіки шкіл».

У КИЄВІ ОБГОВОРИЛИ СОЦІАЛЬНУ ВЗАЄМОДІЮ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

У приміщенні Київського міського будинку вчителя 15 серпня 2015 р. відбувся Всеукраїнський науково-методичний семінар «Позитивна соціальна взаємодія у навчально-виховному процесі» для освітян, науковців, громадських, релігійних, державних діячів та представників батьківської громади. Ініціатором заходу була Комісія у справах освіти та виховання УГКЦ.

Упродовж семінару говорили про роль християнських поглядів в освітньо-виховних процесах та в суспільних відносинах.

У заході взяли участь представники громадськості, науки, освіти й церкви зі всієї України. Також тут виступили єпископ-помічник Київської архієпархії УГКЦ Йосиф Мілян та Кардинал Любомир Гузар. Останній відповів на запитання, які стосувалися візії сучасної школи в Україні та церкви у суспільно-політичному розвитку держави.

«Семінар зібрав небайдужих до виховання підростаючого покоління та долі держави. Ми занепокоєні зниженням рівня духовності суспільства, тому у виступах особливу увагу звертали на важливість християнського виховання, викладання основ християнської етики — предмета, який звернутий до душі дитини, на тісну

співпрацю сім'ї, школи, церкви в духовному формуванні особистості. На мою думку, дуже важливо, щоб кожен із нас чітко усвідомив слова святого Августина: «Де Бог на першому місці, там все на своїх місцях», — сказала Ганна Самолюк, учасниця семінару, учитель основ християнської етики Заводської загальноосвітньої школи І–ІІІ ст. Чортківського р-ну Тернопільської обл.

Після пленарного засідання учасники завітали до тематичних майстерень: філософсько-богословської та викладання предметів духовно-морального спрямування, суспільно-правової та соціально-громадянської, а також психологічної. Разом із модераторами вони обговорили практичні аспекти позитивної взаємодії в освітньому та виховному процесах. 📌

Катерина Хорошак,
студентка спеціальності «Журналістика» гуманітарного факультету НаУ
«Острозька академія»

Гарне ПОЧИНАННЯ

Разом із відновленням традицій благодійності як невід'ємної її складова у незалежній Україні активно розвивається волонтерський рух.

Волонтерство — це фундамент громадянського суспільства. Без участі волонтерів важко уявити громадські організації й благодійність узагалі, без них унеможливується якісний суспільний контроль за діями влади та бізнесу. Без волонтерів бракує енергії для будівництва суспільства, не вистачає сил і часу на людей, які потребують допомоги, недостатньо творчого потенціалу для розв'язання соціальних проблем.

Для України, як і для всього світу, волонтерство є актуальним і важливим із різних причин. По-перше, як свідчить багаторічний досвід використання праці волонтерів, це ефективний спосіб вирішувати складні проблеми окремої людини, суспільства та довкілля, які часто виникають на

атмосфери — взаємопідтримки. Найважливішим рушійним механізмом виступає людський фактор, який вище схеми взаємовідносин «ти — мені, я — тобі». Для волонтерів характерними є формули: «я — тобі, ти — мені» та «я — усім», що перегукуються зі словами апостола Павла: «Для всіх я був усе, щоб спасти бодай деяких» (1 Кор. 9:22);

— *солідарність і гуманна корисливість*. Люди добровільно жертвують своїм часом заради встановлення взаємодовіри та причетності, що робить їх зацікавленими в благополуччі інших, як сказано у Святому Письмі: «Нехай кожен дбає не про своє, але кожен і про інших» (Флп. 2:4);

— *духовна якість і громадянська чеснота*. Адже його значення полягає не лише в тому, що ми робимо через любов та співчуття до інших, а й те, як це впливає на людину, яка надає добровільну допомогу, — «ми те, що ми робимо для інших», що співзвучно із золотим правилом християнства: «Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви» (Мт. 7:12);

— *багате джерело людського досвіду*. Під «людським досвідом» розуміємо досвід, який набуває людина в процесі взаємодії з іншими людьми, соціальними групами,

Волонтерський рух — це благодійна діяльність, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот і суспільства загалом.

Волонтер (від лат. «voluntarius» — воля, бажання, від англ. «voluntary» — добровільний, доброволець, йти добровільно) — це особа, яка за власним бажанням допомагає іншим. У світовій практиці найголовнішою ознакою волонтерства є те, що волонтер частину свого вільного (особистого) часу, сил, енергії, знань, досвіду добровільно (без примусу та вказівок «згори») витрачає на здійснення корисної людям і суспільству діяльності.

ґрунті недостатньої турботи про суспільне благо. По-друге, волонтерство приносить у соціальну сферу нові, як правило, творчі та сміливі ідеї щодо вирішення найгостріших і найскладніших проблем. Тому саме завдяки йому безвихідні, на перший погляд, ситуації знаходять своє вирішення. По-третє, волонтерство — це спосіб, за допомогою якого кожний представник суспільства може брати участь у покращенні якості життя. По-четверте, це механізм, за допомогою якого люди можуть прямо адресувати свої проблеми тим, хто здатний їх вирішити.

Міжнародною експертною групою з питань волонтерства та соціального розвитку в 1999 р. були визначені чотири типи волонтерської діяльності, а саме: взаємодопомога та самодопомога; філантропія та послуги іншим людям; участь або громадянський обов'язок; рекламно-пропагандистська діяльність або проведення кампаній.

Основоположні засади волонтерства

Волонтерська діяльність ґрунтується на таких засадах:

— *турбота про людей*. Адже співчуття, моральна підтримка, допомога, піклування сприяють формуванню важливої для людського суспільства

Припускають, що першими волонтерами були самаряни, які надавали допомогу всім, хто їй потребував. Так-так, саме ті самаряни, про яких згадується у Святому Письмі і представник яких став героєм відомої притчі Ісуса Христа «Про доброго самарянина».

Упевненіше можна говорити про виникнення феномену волонтерства вже з середини XIX ст. У 1859 р. Жан Анрі Дюнан, швейцарський підприємець і громадський діяч, уражений наслідками кривавої битви при Сольферіно (вирішальна битва Австро-італо-французької війни), запропонував створення Червоного Хреста — організації, яка б працювала на волонтерських засадах і надавала першу медичну допомогу полоненим та пораненим. Принципами, сформульованими Анрі Дюнаном, керуються й досі волонтерські організації всього світу.

державою. Милосердя, толерантність, солідарність, співробітництво, подолання конфліктів, лобювання, емоційні й соціальні зв'язки, захист від небезпечного впливу тощо. Можливість ділитися, обговорювати, переймати ефективніші форми, методи — це прагнення працювати та вдосконалювати цей неформальний суспільний фонд умінь та навичок установа й підтримки стосунків;

— *нові інтелектуальні ресурси*. Волонтери — це не лише виконавці програм, але й джерело нових ідей, нового життєвого досвіду;

— *участь і відповідальність як суть активної громадянської позиції*. Громадянськість, взаємодовіра, солідарність і відповідальність, підкріплені соціальними відносинами, які базуються на схожих світоглядних установах і спільності обов'язків, є взаємодоповнюючими цінностями; *етичний стандарт*, який обумовлює якість людських взаємостосунків. Ще премудрий Соломон сказав: «Благословенням чесних підноситься місто» (Пр. 11:11);

— *забезпечення надійної платформи для відновлення зв'язків між людьми*. Відомо, що людей завжди розділяли багатство, культура, релігія, етнічне походження, вік, стать. Волонтерство ж може бути одним із найголовніших засобів примирення та відновлення розділеного суспільства, оскільки ця діяльність здійснюється без дискримінації за певними ознаками;

— *нове бачення соціальної діяльності*. Воно полягає в новому ставленні до зайнятості в галузі соціального захисту. Людина, яка бере участь у волонтерських програмах, отримує повну ясність у мотивації своєї праці. Первинним для неї є вже не компенсація за працю, а результат — допомога, вирішення проблеми тощо, а для руху в цілому — охоплення всього спектра суспільних проблем.

Волонтерський рух в Україні

Традиція суспільної праці, взаємодопомоги, піклування про ближнього присутня в Україні здавна. Осіб, які працювали в цій сфері, називали громадськими діячами, альтруїстами, добродійцями, добровольцями тощо. Тепер уживається новий термін — волонтери.

За належністю до певної організаційної структури серед волонтерів України можна умовно виокремити тих, хто працює при Центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (ЦСССДМ), а також волонтерів — членів різних громадських об'єднань (Всеукраїнський громадський центр «Волонтер», Центр волонтеріату «Добра воля» тощо).

Із початком окупації Криму Росією у березні 2014 р. та антитерористичної операції на сході України у квітні 2014 р. в Україні активізувався волонтерський рух, тісно пов'язаний із забезпеченням потреб армії, наданням медичної допомоги пораненим, визволенням полонених,

здійсненням підтримки сімей загиблих воїнів, вимушених переселенців тощо. Завдяки ЗМІ ми постійно чуємо назви таких всеукраїнських та місцевих волонтерських організацій як «Повернись живим», «Армія SOS», «Кожен може допомогти» та ін.

Роль волонтерства в різних сферах життєдіяльності суспільства визнана на державному рівні, що знаходить своє підтвердження в окремих законодавчих документах України, у яких добровільна праця волонтерів визнається як необхідна та суспільно корисна.

Як зазначалося вище, є різні типи волонтерської діяльності. Часто волонтери діють як «пожежники», відгукуючись на нагальні потреби людей, працюючи в гарячих точках (у прямому й переносному значенні цього слова) і, безумовно, заслуговують великої шани й подяки. Однак, дуже важливо навчитися працювати на випередження, не допустити «пожежі», запобігти лихові. Волонтерське служіння в педагогічній сфері — це саме така діяльність, це інвестиції в майбутнє.

Вишневе — місто духовності та добра

Ми живемо в такий час, коли цінності в людей змінюються, здешевлюються: те, що вчора було погано, сьогодні багато хто вважає нормою. І це викликає серйозні проблеми у вихованні дітей, адже самі батьки іноді не знають, як діяти, що забороняти, а що дозволяти, на чому наполягати, а з чим погоджуватися, щоб утримувати ситуацію під контролем.

Єдиний, очевидний, історично обґрунтований, неординарний апробуваний і підтверджений практикою життя вихід убачаємо у вихованні підростаючого покоління на християнських засадах. Однак питання полягає в тому, як його здійснювати, коли батьки не мають для цього достатнього авторитету та знань (цей факт є великою бідою, навіть суспільною катастрофою, але це не тема розгляду цієї статті), а держава неспроможна фінансово підтримати програму духовного навчання (добре, що хоч робить позитивні юридичні кроки в цьому напрямку)¹? Вирішення цієї проблеми знайшли в м. Вишневому на Київщині, де вперше в історії України з жовтня 2014 р. у школах та дитячих дошкільних закладах міста офіційно проводиться викладання предметів духовно-морального спрямування на волонтерських засадах.

Варто зазначити, що це не є щось абсолютно нове. В окремих школах, дошкільних навчальних закладах, вузах багатьох міст і сіл України уже багато років (практично від початку здобуття Україною незалежності) проводяться уроки Біблії, виховні години на духовні теми, християнські підліткові клуби тощо, але це здійснюється зазвичай на рівні приватних домовленостей між волонтером (учителем, представником церкви, місіонером) і класним керівником, директором, адміністрацією того чи іншого навчального закладу.

Досвід Вишневого є унікальний тим, що питання викладання християнської етики було вирішено на міському рівні. Думаю, що це не випадково, адже місто вже давно має свій упевнений девіз: «Вишневе — місто духовності та добра!»

Крок за кроком до мети

Почалося все з того, що на одному з чергових засідань Духовної ради міста, до якої входять представники багатьох християнських конфесій, отець Олександр Кислашко,

¹ Прийнято новий Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо заснування релігійними організаціями навчальних закладів» (Реєстраційний №1447).

настоятель Храму Святого Великомученика Юрія Переможця УПЦ КП, уніс пропозицію щодо запровадження в школах міста вивчення основ християнської етики. Цю пропозицію підтримали всі члени Духовної ради, на чолі з її головою — мером міста Іллею Діковим. Координатором цього проекту було призначено начальника відділу з питань торгівлі, освіти, культури, молоді та спорту виконавчого комітету Вишневої міської ради Оксану Олексієнко (автора цього матеріалу).

Одразу виникла потреба у вирішенні кількох нагальних питань: віднайти педагогів, які згодні б на волонтерських засадах систематично, організовано та професійно проводити щонеділі заняття з дітьми; зацікавити керівників загальноосвітніх закладів міста щодо впровадження цього проекту у ввірені їм закладах та отримати дозвіл від батьків на відвідування їхніми дітьми цих занять. Поступово всі проблеми було вирішено. Для втілення проекту в життя члени Духовної ради запропонували до цієї роботи педагогів, високоморальних, духовних, толерантних до релігійних конфесій представників своїх громад. Це: Ольга Волошина, Марина Брацейко, Любов Базавлук, Яна Олексенко, Андрій Малахов, Олена Кузнюк, Сергій Андрієв, Тетяна Лиска, Наталя Міщенко, Наталя Коваленко, Оксана Нерощина, Тетяна Микитишина, Надія Крещенко, Ірина Моргун, Дмитро Сливчук, Олена Краснощок, Юлія Кравченко. А відповідальність за підготовку викладачів до проведення занять поклали на методиста-волонтера, яка має відповідну освіту та досвід роботи з дітьми та батьками, Марину Брацейко.

Аби системно організувати таку роботу в ДНЗ та ЗОШ міста, міський голова провів нараду з керівниками освітніх закладів, у ході якої дійшли спільної згоди щодо необхідності впровадження викладання предмета християнської етики у ввірені їм закладах, починаючи зі старших груп дошкільних закладів та молодших класів шкіл.

Як відомо, ще в 2006 р. Міністерство освіти і науки України затвердило Концептуальні засади вивчення предметів духовно-морального спрямування в загальноосвітніх навчальних закладах. На базі розроблених основ міжцерковною робочою групою були підготовлені навчальні матеріали з «Основ християнської етики».

Важливою умовою для впровадження цього навчального предмета в дитячий розклад є згода батьків. Тож наступним кроком було проведення анкетування батьків, позитивні відповіді яких і поклали початок викладання педагогами-волонтерами факультативу християнська етика в школах і садочках міста. Аби уникнути непорозуміння заздалегідь проводилися батьківські збори, ураховані всі побажання та зауваження батьків.

Школа життя

Ми розпочинали новий проект, у якому було важливо не допустити жодної помилки. Особлива увага приділялася методичній роботі, підготовці до якісного проведення уроків, мета яких — виховання високодуховної особистості, яка в усіх своїх діях керується християнськими моральними принципами та правилами. Якщо дитина знає її змалку, їй буде легко жити, вона розумітиме як вчинити в тій чи іншій ситуації. Якщо не знаєш, як вчинити, звернись до Слова Божого. Там написано, як поводитися з батьками, рідними, близькими, сусідами, ворогами.

У процесі підготовки вчителів-волонтерів особлива увага приділялася якісному проведенню уроків. Для цього щотижня організовували методичні навчання, де відпрацьовували кожен рух, кожне слово, адже дітей потрібно не тільки зацікавити, але й прищепити життєві цінності, якими б дитина керувалась у своєму подальшому житті.

Консультантом з питань практичної складової цього процесу була доктор педагогічних наук, професор кафедри управління навчальним закладом та педагогіки вищої школи ІМП ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України Ірина Сіданіч.

Завдяки спільній копіїткій праці та координованим зусиллям учителів-волонтерів, лише за 8 місяців проведення занять у загальноосвітніх закладах міста 18 волонтерами було системно охоплено 440 дітей, які щотижня дізнавалися про християнські морально-етичні цінності й училися запроваджувати їх у повсякденному житті. Уже через кілька занять діти почали зустрічати вчителів радісними вигуками: «Ура! Християнська етика — наш улюблений урок!» Помічають позитивні зміни в дітях і батьки, про що свідчать результати проведеного опитування.

Аби зрозуміти, які досягнення маємо та над чим потрібно працювати далі, ми вирішили провести міську олімпіаду «Юні знавці Біблії», до участі в якій були запрошені учні 1-4 класів загальноосвітніх шкіл міста, які вивчають предмети духовно-морального спрямування. Метою такої олімпіади стало підвищення інтересу школярів до Біблії. Завдання, яке ставилося перед учасниками заходу, — намалювати малюнок або зробити аплікацію, на якій зобразити життєвий випадок, коли дитина вчинила так, як учить Біблія. Це завдання учні виконували вдома. Усі учасники захищали свої роботи перед членами журі та проходили усне тестування, яке допомагало визначити рівень духовної освіченості та розуміння предмета. Переможці отримали грамоти відділу християнської педагогіки Міжнародної академії культури безпеки, екології та здоров'я, грамоти та подарунки від міського голови міста Вишневе, МБФ «Можливості» — партнера «Сумки Самарянина» в Україні, ВБФ «Східноєвропейської гуманітарної місії». Для всіх ця зустріч стала справжнім відкриттям та подарунком, до того ж на гостей чекала гарна концертна програма — прекрасне обрамлення заходу.

Ще одним поштовхом до проведення такого свята стало бажання подякувати вчителям-волонтерам, які на добровільних засадах цілий рік викладали в школах предмет християнської етики. Слова подяки волонтерам висловив і міський голова Ілля Діков. Узагалі в цей день позитивні емоції переповнювали серця, адже бачиш результат своєї роботи і бачиш тих дітей, які виходять на сцену, розумієш, що рік минув не дарма.

Уважаю, що такий досвід у Вишневому є гарним прикладом для всієї України, і ми не збираємося на цьому зупинятись. Уже в наступному навчальному році плануємо охопити всі школи міста, а також у процесі викладання курсів духовно-морального спрямування створити справжній волонтерський рух — Асоціацію вчителів-волонтерів України. Уже сьогодні до нього починають активно приєднуватися вчителі з усіх куточків країни. На сьогоднішній день маємо понад 30 бажаючих присвятити своє життя тому, аби дійсно на теренах нашої рідної держави зростало нове, свідоме покоління небайдужих, цілеспрямованих, відповідальних юнаків та дівчат. 🙏

Оксана Олексієнко,
начальник відділу виконавчого комітету
Вишневої міської ради,
Києво-Святошинський р-н, Київська обл.

СПАСАЮЧА ВІРА

Урок для 4 класу

Автор Лариса Кленцьо, учитель початкових класів
і християнської етики ЗОШ I-III ст. №18 м. Рівного

Мета: показати учням важливість сильної віри; на прикладі біблійної історії вчити повністю покладати надію на Бога; допомогти дітям самостійно зробити висновок, на основі Божого Слова, що віра в Ісуса Христа спасає грішника.

Ключовий вірш: «Хто вірує в Сина, той має вічне життя, а хто в Сина не вірує, той життя не побачить, а гнів Божий на нім перебуває» (Ів. 3:36).

ХІД УРОКУ

1. Вступна частина

Учитель. Діти, пригадаймо події, які сталися на початку історії людства, коли Бог оселив перших людей у Едемському саду. Як жилося Адамові та Єві? Чому Бог вигнав людей із цього чудового місця? Який гріх учинили перші люди? Кому вони повірили, довірилися? (*Відповіді дітей.*)

Учитель записує на дошці слова: «вірити», «довіритися», «повірити», «віра», «вірний».

Прочитайте ці слова. Що в них спільного? Яке значення цих слів? (*Міркування дітей.*)

А зараз зачитаємо, як про це каже Біблія. «Віра — то підстава сподіваного, доказ небаченого» (Євр. 11:1).

Повідомлення теми уроку

Учитель. Сьогодні поговоримо про значення віри для людини, про віру в Ісуса Христа, яка докорінно змінює життя людей, спасає від Божого гніву, дає надію на майбутнє. Прочитайте записану на дошці тему уроку — «Спасаюча віра».

2. Основна частина

Учитель показує ілюстрацію до уроку (див. кольорова вкладка), указує на змія.

Учитель. Ця тварина зустрічається вже з перших сторінок Біблії. У Книзі Буття розповідається, як змії в Едемському саду спокусив людей з'їсти заборонений плід. Відтоді гріх увійшов у серця людей. Почалася велика трагедія людства.

Ось як про це розповідає Біблія (Бут. 2:8-17, 25; 3).

Коли Господь Бог створив світ, Він вибрав особливе місце й насадив там райський сад. Там текли річки й росли дерева. Багато було чудових дерев із плодами, придатними для їжі, але серед них було два особливих дерева. Одне з них — дерево життя, а інше — дерево пізнання добра і зла. І оселив Бог чоловіка в райському саду, аби він плевав і беріг його. І сказав Господь Бог чоловікові: «У цьому саду ти можеш їсти до смаку плоди з будь-якого дерева. Тільки плоду з дерева пізнання добра і зла не споживай ніколи. Бо як зірвеш цей плід і з'їси, неодмінно помреш».

Різні звірі й птахи жили в раю. Серед них був і змії — найхитріший серед звірів. І вирішив він учинити,

щоб чоловік порушив Божу заповідь. Якось він запитав жінку: «Чи справді Бог заборонив вам їсти плоди з усіх дерев, що ростуть у цьому саду?». «Ні, — відповіла жінка змієві, — зовсім не так. Ми можемо споживати плоди будь-якого дерева. Лише плоди з дерева, котре росте посеред саду, нам їсти не можна, тому що Бог сказав: «Не споживайте від цього дерева й не торкайтеся його, бо помрете». На це змії сказав: «Ні, ви не помрете! Але Бог знає, що того дня, коли ви скуштуєте ці плоди, ваші очі відкриються, ви довідаєтеся, що таке добро і що зло, і самі станете як боги». Жінка глянула на дерево ще раз, побачила його плоди, і подумала, що вони досить привабливі. Тоді вона зірвала плід із дерева та з'їла його, а інший дала своєму чоловікові, щоб і він скуштував. З цієї миті все й змінилося.

А тепер послушайте історію про те, як змії ще раз з'явився в людській історії. Відбулася вона з ізраїльським народом, якого Бог дивовижним чином вивів із єгипетського рабства, пославши на жорстокого фараона десять кар. Але дорога в обітовану землю виявилася довгою та важкою. Про це читаємо в Книзі Числа, 21:5-9.

Розповідаючи, учитель використовує фланелограф.

Одного разу, блукаючи пустелею, ізраїльтяни почали нарікати на Бога та на свого вожда Мойсея, кажучи: «Навіщо ти вивів нас із Єгипту? Аби ми повмирили в пустелі? Тут немає ні хліба, ні води, нам уже обридла ця непридатна їжа...» Тоді Господь, бачачи їхні постійні нарікання, послав на них отруйних змії. І багато людей померло від їхніх укусів. Народ збагнув, що згрішив перед Господом, прийшов до Мойсея, та й сказав: «Згрішили ми, бо говорили проти Бога та проти тебе. Молися до Господа і нехай Він забере від нас цих змії».

Мойсей помолився, і Бог звелів йому зробити мідного змія й виставити його на жердині. І було, коли вкусить когось змії, той дивився на мідного змія й залишався живим.

Мідний змії став прообразом Ісуса Христа розп'ятого. Син Божий на Голгофському хресті забрав увесь гріх людства на Себе. І Бог Отець вилив на Нього Свій праведний гнів. І сьогодні кожен, хто приходить до Спасителя, з вірою направляє свій погляд на Його подвиг, має надію на спасіння. Така людина стає дитям Божим. Її життя докорінно змінюється. Вона живе вже не для себе, а для Бога й для свого ближнього.

Прочитаємо в Біблії ці чудові, сповнені надії слова: «І не сховався на небо ніхто, тільки Той, Хто з неба зійшов, — Людський Син, що на небі. І як Мойсей підніс змія в пустелі, так мусить піднесений бути й Син Людський, щоб кожен, хто вірує в Нього, мав вічне життя. Так-бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Однородженого, щоб кожен, хто вірує в Нього, не згинув, але мав життя вічне. Бо Бог не послав

Мідний змій	Ісус Христос
Люди	
Усвідомили гріх	Усвідомили гріх
Дивилися й спаслися	Повірили в Христа як в свого Спасителя й спаслися

Свого Сина на світ, щоб Він світ засудив, але щоб через Нього світ спасся» (Ів. 3:13-17).

3. Закріплення вивченого матеріалу

А. Розгляд ілюстрації (див. кольорову вкладку).

Б. Опитування.

Що вас вразило в цій історії?

Чи побачили ви зв'язок між історією з мідним змієм і жертвним подвигом Ісуса Христа?

В. Колективне заповнення таблиці.

4. Робота з ключовим віршем

Прочитати біблійний вірш Ів. 3:36: «Хто вірує в Сина, той має вічне життя; а хто в Сина не вірує, той життя не побачить, а гнів Божий на нім перебуває». Обговорити вірш із учнями, вивчити напам'ять одним із методів, запропонованим учителем.

5. Підсумкові запитання

— Кому ми повинні вірити? (Богові)

— Хто наш Спаситель? (Ісус Христос)

— Від чого Він нас спасає? (Від Божого гніву)

— Що передує спасінню? (Усвідомлення гріха й покаяння) 🙏

ЗУПИНИСЬ НА ХВИЛИНКУ І ЗАДУМАЙСЯ...

Сценарій загальношкільної лінійки

Автор Ганна Самолюк, учитель основ християнської етики
Заводської ЗОШ І–ІІІ ст. Чортківського р-ну Тернопільської обл.

Музичний вступ

Читець 1.

Ніщо не повторюється в житті,
Як і життя не можна повторити.
Хвилини легкі, радісні, тяжкі
Людині треба з гідністю прожити.

Читець 2.

Ти взяв на плечі ношу, то неси,
Не думай, що найтяжча в тебе ноша,
Не нарікай, а в Бога попроси —
І Він обов'язково допоможе!

Читець 3.

Ніщо не повторити у житті,
І мить, що пролетіла — не догнати,
Не думай, що стежки твої круті,
Ти мусиш і ти зможеш їх здолати!

Читець 4.

Якщо тобі здається: вище зір
Душа твоя наповнюється болем —
Почує Він тебе, ти тільки вір
І віри в Бога не втрачай ніколи.

Читець 5.

Та тільки ти у відчай не впади,
Під ношею своєю не схитнися,
З любов'ю до Спасителя прийди
І щиро-щиро Богу помолися.

Музичний номер

Ведучий. Шановні педагоги! Дорогі школярі! Причиною сьогоднішньої лінійки став цей, на перший погляд, незвичайний, але дуже актуальний лист. Ось послухайте.

Ведуча (зачитує лист).

Дорога людино!

Ми дуже занепокоєні зниженням рівня духовності людства в цілому й українського суспільства зокрема. Такі морально-етичні якості як любов, милосердя, взаємодопомога поступово зникають і стають непопулярними. На їхнє місце приходить зло, ненависть, заздрість, підступність тощо. А потім люди вирішують глобальні проблеми, які самі ж і створили, і не здогадуються, що першопричиною є зниження рівня духовності суспільства. Задумайтесь над цим!

Доки не пізно, спробуйте вирішити або хоча б частково розв'язати її у вашій школі, відшукайте шляхи подолання цієї проблеми й поділіться з іншими.

Ми не відмовляємось від того, щоб допомогти вам. Але людині Господь дав свободну волю, тому кожен повинен самостійно зробити свій вибір.

Твій Ангел-хоронитель

Ведучий. Пропонуємо зробити хоча б маленький крок для вирішення цієї важливої проблеми, тому оголошуємо проведення тижня духовності в нашій школі. Упродовж цих днів спробуємо відкрити Господа для себе й для тих, хто поруч із нами.

Ведуча. Відкриємо свої серця для Бога.

Ведучий. Підемо слідами Ісуса.

Ведуча. Змінимося самі й постаємо допомогти змінитися іншим.

Ведучий. З'ясуємо причини зниження рівня духовності суспільства.

Ведуча. Розробимо шляхи підвищення рівня духовності учнів школи й у подальшому будемо їх реалізовувати.

Ведучий. Тиждень духовності проведемо відповідно до плану.

Ознайомлення з планом проведення тижня духовності.

Учитель основ християнської етики. Чи знаєте ви, хто є найвеличнішим ученим людства?

У хімії Він перетворив воду на вино.

У біології Він був зачатий від Святого Духа.

У фізиці Він спростував закон сили тяжіння, коли вознісся на небеса.

В економіці Він спростував закон спадаючої дохідності, нагодувавши 5000 чоловіків двома рибами й п'ятьма хлібами.

У медицині Він зцілював хворих і сліпих без ліків.

В історії Він — Початок і Кінець.

В управлінні Він сказав, що Він є Дивним Порадником, Князем миру.

Отож, хто Він?

Він — Ісус!

Приєднуйся й будемо прославляти Його! Залишайся в Бозі й шукай Його обличчя завжди. У Бога ти знайдеш все!

Найвеличніша людина в історії — Ісус не мав слуг, проте Його називали Паном;

Не мав учених ступенів, проте Його називали Учителем;

Не мав ліків, проте Його називали Цілителем;

В Нього не було війська, проте царі боялися Його;

Він не вигравав жодної війни, проте Він завоював увесь світ;

Він не вчинив жодного злочину, проте Його розіп'яли;

Він був похований в могилі, проте Він живий сьогодні;

Це велика честь служити такому Господу, який нас любить!

Він народився в маловідомому селі.

Він працював у теслярській майстерні, поки Йому не виповнилося 30 років.

Потім три роки Він був мандрівним проповідником.

Він не написав книжки, не мав офісу, не ходив до університету.

Він не зробив нічого, що зазвичай асоціюється з чимось великим.

Він не мав візитних карток, тільки Себе.

Йому було лише 33, коли суспільна думка повернулася проти Нього.

Його друзі повтікали.

Його видали ворогам, і Він був по-сміховищем на суді.

Він був прибитий до хреста між двома злочинцями.

У той час, коли Він умирав, Його кати кидали жереб на Його одяг, єдину власність, яку Він мав на землі.

Коли Він помер, Його поклали в чужому гробі.

20 століть пройшло, і сьогодні Він є центральною постаттю людського роду й керівником усесвітнього прогресу.

Усі війська, які коли-небудь марширували,

Усі військово-морські сили, які коли-небудь плавали,

Усі королі, які коли-небудь царювали,

Усі разом зібрані не вплинули на життя людини на землі так, як це одне життя.

Тому дозвольте Ісусові вплинути і на ваше життя.

Музичний номер

Ведуча. Зупинись на хвилинку й задумайся, який шляхом ти йдеш? Чи таким тебе хоче бачити Господь?

Ведучий. Які в тебе цінності в житті? Як ти проводиш свій день? Чи є там місце для добрих учинків?

Ведуча. Ви бачите дерево, на якому немає листочків. Прикрасимо його своїми добрими вчинками. Кожного разу, коли хтось зробить якусь добру справу, нехай почепить на це «сумне» деревце кольорову стрічку, і в п'ятницю ми побачимо, чи воно стане «веселим», чи й надалі залишатиметься «сумним».

Ведучий. Щоб цей тиждень приніс якнайбільше хороших плодів і наше дерево стало яскравим, попросимо в Господа сили й насаги.

Читець 6.

Ісусе мій, навчи Тебе любити,
І дай мені пізнати Твою волю,
Вкажи дороги, по яких ходити,
Щоби з Тобою поєднати долю.

Читець 7.

Ісусе мій, навчи мене молитись,
Всім серцем із Тобою говорити,
На людські пересуди не дивитись,
За зле і добре їх благословити.

Читець 8.

Ісусе мій, навчи мене прощати,
Навчи і друзів й недругів любити,
Гірких образ і слів не пам'ятати,
А за каміння — хлібом заплатити.

Читець 9.

Господи, навчи мене жити,
Щоб я не змарнував часу,
Щоб не говорив без потреби,
Щоб не дивився безцільно в стелю,
Щоб не гуляв цілий день,
Щоб не їв без кінця.
Навчи мене, прошу,
Що є час на навчання
І час на розваги.
Є час, щоб допомогти мамі,
І час для друзів і подруг.
Є час на молитву
І час на спання.
Є час, щоб забруднитися,
І час, щоб умитися.
Навчи мене не марнувати часу.
Щоб я не став з порожніми руками
перед Тобою,
Коли забереш мене з цього світу.

Читець 10.

Господи, дай мені зустріти з душевним спокоєм усе, що принесе мені цей день. Дай мені цілковито віддатись на волю Твою святу. На всяк час дня цього наставляй і підтримуй мене. Які б я не отримував вістки сьогодні, навчи мене прийняти їх зі спокійною душею та твердим переконанням, що на все Твоя свята воля. У всіх ділах

моїх і словах керуй думками моїми та почуттями, у всіх непередбачених випадках не дай мені забути, що все це Ти послав. Навчи мене просто й мудро ставитися до всіх людей, нікого не ображаючи й не засмучуючи. Господи, дай мені силу перенести втому й усі події цього дня. Керуй моєю волею, навчи мене молитися, вірити, надіятися, терпіти, прощати й любити. Амінь.
(Молитва Оптинських старців)

Читець 11.

Дай мені, Господи, бути знаряддям Твого миру,
щоб я приносив любов тим, хто ненавидить,
прощення — кривдникам,
примирення — ворогуючим,
віру — тим, хто має сумнів,
надію — зневіреним,
радість — тим, хто в скорботі,
щоб я приносив світло в темряву.
(Молитва святого Франциска)

Читець 12.

Дай мені, Господи, втішати, а не чекати втіхи,
розуміти, а не чекати розуміння,
любити, а не чекати любові,
бо хто дає — той здобуває,
хто про себе забуває — той знаходить себе,
хто прощає — буде прощений,
хто помирає — той воскресає для життя вічного. (Молитва святого Франциска)

Читець 13.

Боже, дай мені душевний спокій,
щоб прийняти те, чого змінити не можу;
Силу, щоб змінити те, що я можу змінити;
І мудрість відрізнити перше від другого.

Ведуча. Якщо не можеш бути платиною, будь золотом.

Ведучий. Якщо не можеш бути золотом, будь сріблом.

Ведуча. Якщо не можеш бути сонцем, будь місяцем, будь зіркою.

Ведучий. Якщо не можеш бути великою зорею, будь малесенькою зірочкою, але на небі...

Музичний номер 🎵

ПРАВИЛЬНА ОСНОВА ЖИТТЯ

Урок для 6 класу

Автор Вікторія Скрипник, учитель основ християнської етики
Борщівської ЗОШ І–ІІІ ст. № 1, Тернопільська обл.

Мета: навчити учнів робити правильний вибір у своєму житті, будувати своє життя на вірі в Бога; розвивати розуміння важливості побудови власного життя на правильній основі; сприяти розвитку критичного мислення на уроці; прищеплювати любов до Слова Божого, виховувати розуміння цінності свого життя.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Методи: словесні: розповідь, пояснення, бесіда; наочні: робота з Біблією, робота із зошитом, самостійне спостереження, ілюстрування; заохочення.

Міжпредметні зв'язки: українська мова, географія, музика.

Ключовий вірш: «Приступайте до Нього, до Каменя живого, дорогоцінного, що відкинули люди Його, але вибрав Бог» (1 Петр. 2:4).

Біблійна історія: притча про дім на скелі (Мт. 7:24-27; Лк. 6:46-49).

Словник термінів і понять: віра, дім на скелі, моральне життя.

Обладнання та наочність: плакат із ключовим віршем, аудіовізуальні засоби (ілюстрації до біблійного оповідання).

Література

1. Біблія /Пер. І. Огієнка. — К.: УБТ, 2007.
2. Жуковський В.М., Николин М.М., Филипчук С.В., Лахман Н.М. Основи християнської етики. 6 клас: Підручник. — К.: Літера ЛТД, 2012.
3. В. Жуковський, Л. Кучма, Р. Голяничук, Н. Лахман. Основи християнської етики. 6 клас: Робочий зошит. — К.: Літера ЛТД, 2012.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Вітання. Налагодження контакту з дітьми.

II. Перевірка домашнього завдання, актуалізація й корекція опорних знань

Вправа «Бліц-турнір»

— У кого щедро вродила нива? (У багача).

— Чому багатій збентежився, отримавши зі свого поля великий врожай? (Тому що нікуди було зібрати врожай.)

— Яке рішення він прийняв? (Зруйнувати старі й збудувати нові житниці.)

— Продовжте, будь ласка, біблійний вірш: «Люби Господа Бога... (свого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією своєю думкою)».

За правильні відповіді учні отримують призи.

III. Повідомлення теми уроку

IV. Мотивація навчальної діяльності

Учитель. Скажіть, кому з вас доводилося бачити, як будують новий дім? Що потрібно для будівництва? (Відповіді дітей). А які люди задіяні в будівництві? (Відповіді дітей).

Будівництво — це складна та серйозна праця. Мудрий будівничий завжди все ретельно продумає, перед тим як узятися за роботу. З чого починаємо будувати будинок? (З фундаменту).

— Чому насамперед закладаємо фундамент? (Тому що це основа дому, на якій триматиметься вся будівля).

Людське життя також чимось схоже на будинок. Чи не так? Чи знаєте ви, що у своєму житті ви і я також подібні до будівничих? Звичайно, ми не будемо будинки, але ми будемо своє життя, і кожен із нас будує його сам.

Подумайте, який фундамент вашого життя? Нехай кожен дасть відповідь у своєму серці. На сьогоднішньому уроці поміркуємо над цим питанням.

Надіюся, що наш урок допоможе вам побудувати своє життя на правильній основі.

V. Сприймання й усвідомлення учнями нового навчального матеріалу

1. Розповідь учителя

Жив собі багач. Одного разу йому наснилося, що після смерті він потрапив на небо. Святий проводив його по вулиці, забудованій прекрасними будинками. Багач побачив надзвичайної краси дім і запитав, хто в ньому живе:

— То небесний дім твого слуги, — відповів святий.

— Чудово, — усміхаючись, сказав багач, — якщо мій слуга має такий дім, то я з радістю подивився б на оселю, яка належатиме мені.

Незабаром вони потрапили на вузьеньку вуличку, будинки, на якій були маленькі й дуже скромні.

— Житимеш ось у тій хатині, — сказав святий, показуючи пальцем на один дуже бідний будиночок.

— Що?.. Я маю мешкати в цій халупі?

— На жаль, для тебе не маємо нічого кращого, — відповів святий. — Мушиш зрозуміти, що той дім збудований із матеріалів, які ти нам прислав із землі.

2. Фронтальна бесіда (на основі оповідання)

— Скажіть, будь ласка, з яких матеріалів був збудований будинок колишнього багатія?

— Як багач жив на землі?

— Яким чином багатій чоловік зміг би отримати кращу оселю на небі?

Учитель. Діти, зрозумійте, будь ласка, те, що ми робимо на землі, відобразитиметься у вічності. Ми вибираємо, як будувати своє життя, і наше майбутнє залежатиме від того, яку основу ми закладемо.

Багато років тому Ісус розповів притчу про двох будівничих, у яких також був вибір. Послухаймо уважно.

3. Розповідь притчі за допомогою мультимедійної дошки.

Учитель. Чи знаєте ви, що у Палестині, де навчав Ісус Христос, дуже сухий клімат, але час від часу бувають страшні зливи, які все знищують. Засушливі низини, заболочені чи висохлі річки та озера стають повноводними й затоплюють усе довкола. Єдиними будівлями, що можуть вистояти при цій повені, є ті, що побудовані високо на скелях. Такі будівлі зазвичай мають одну стіну в самій скелі, тому є дуже міцними.

Дім у Христовій притчі — це символ людського життя. Будувати — значить діяти, бути активними. Оселя на скелі позначає споруду міцну й непорушну.

Словникова робота

Дім на скелі — символ міцності віри в єдиного Бога.

4. Групова робота на уроці. Бесіда за змістом біблійної історії

Вправа «Підтвердь Словом Божим»

До кого подібний розумний чоловік, що свій дім збудував на камені? (До того, хто слухає й виконує, Мт. 7:24)

Учитель. У Новому Завіті скеля — це символ самого Ісуса Христа.

— А кожен, хто слухає та не виконує, до кого подібний? (Подібний до чоловіка того необачного, що свій дім збудував на піску, Мт. 7:26)

Учитель. Будинок на піску є символом зміни й нестійкості.

— Що сталося з будинками будівничих після бурі? (Дім на піску розвалився, а дім на скелі встояв, Мт. 7:25, 27)

— Чому, на вашу думку, дім на скелі встояв? (Відповіді дітей)

5. Вивчення пісні з рухами «Один свій дім збудував...»

Один свій дім збудував на піску, / 3 р.

І дощ пішов.

І дощ пішов, і вода піднялась, / 3 р.

І дім той упав.

А другий свій дім збудував на скелі, / 3 р.

І дощ пішов.

І дощ пішов, і вода піднялась, / 3 р.

А дім той стояв.

Будуйте свій дім на Ісусі Христі, / 3 р.

І дощ піде.

І дощ піде, і вода підніметься, / 3 р.

І дім устоїть.

6. Вивчення ключового вірша

«Приступайте до Нього, до Каменя живого, дорогоцінного, що відкинули люди Його, але вибрав Бог» (1 Петр. 2:4).

Перед уроком учитель ховає в класі біблійний вірш, оформлений у вигляді пазлів (два комплекти). Об'єднує учнів у дві команди: одна команда шукає вірш синього кольору, друга — жовтого кольору.

Гра «Слухай уважно — виконуй вправно»

У непрозорому мішечку на окремих аркушах записані різні методи вивчення вірша: прочитайте вірш, підстрибуючи; прочитайте вірш голосно; прочитайте вірш тихо; прочитайте вірш, наспівуючи; прочитайте вірш, сидячи тощо. Діти по черзі витягують завдання, і всі разом вивчаємо ключовий вірш.

VI. Узагальнення і систематизація знань

1. Користуючись кодом, розшифруй, запиши й прочитай речення (див. додаток 1).

Словникова робота

Моральне життя — життя відповідно до моральних правил, Заповідей

Божих, які допомагають безкорисливо, справедливо й доброзичливо ставитися до ближнього.

Віра — упевненість у чомусь, у здійсненні чого-небудь; визнання існування Бога.

2. Повчальна історія

Дуже давно в старому місті жив Майстер, оточений учнями. Одного разу здібний учень задумався: «Чи існує запитання, на яке наш Майстер не зміг би відповісти?» Він пішов на галявину, спіймав метелика й заховав його між долонями. Метелик чіплявся своїми лапками за руки учня і йому було лоскотно. Усміхаючись, він підійшов до Майстра й запитав:

— Скажіть, будь ласка, який метелик у мене в руках: живий чи мертвий?

Учень міцно тримав метелика в долонях і був готовий у будь-яку мить стиснути їх, заради своєї істини.

Не дивлячись на руки учня, Майстер відповів:

— Усе у твоїх руках.

Отже, діти, моральний вибір у житті завжди за вами.

3. Вправа «Знайди відповідність».

Робота в зошиті.
З'єднай стрілочками відповідні слова та словосполучення. Прочитай речення. (див. додаток 2)

VII. Підсумки уроку

Учитель. На уроці ми розглядали актуальну тему нашого сьогодення. Вибір правильної основи життя — це індивідуальний вибір кожної людини, який здійснюється з повною відповідальністю. Адже життя нам дароване Богом один раз.

Гра-вправа «Інтерв'ю»

1. Скажіть, будь ласка, ви щаслива людина?

2. На якій основі ви будете своє майбутнє? Хто або що є фундаментом вашого життя?

Якщо Ісус Христос став фундаментом вашого життя, то ви найщасливіша людина на світі, будьте певні, що ваше майбутнє в надійних руках! Будуйте своє життя на правильній основі! «Ніхто-бо не може покласти іншої основи, окрім покладеної, а вона — Ісус Христос» (1 Кор. 3:11). Будьте подібні до чоловіка розумного, що свій дім збудував на камені.

Збережіть у своєму серці: надійною основою нашого життя є віра в Бога, помножена на добрі справи! (Цей вислів висить на дошці).

VIII. Домашнє завдання

Домашнім завданням нехай для вас буде: щодня надію покладати на Бога, а Він обов'язково попклується про вас; проявляти віру вашу в ділах.

Щиро дякую всім за відверті відповіді, за активну участь на уроці. До зустрічі! 🌟

Додаток 1

▲ ▢ ○ ▲ ▢ ▢ ○ ▢ ▢ ○ ▲ ○ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢
А В Г Ж И Є І Л М Н О Р С Т Х Ь Ю Я

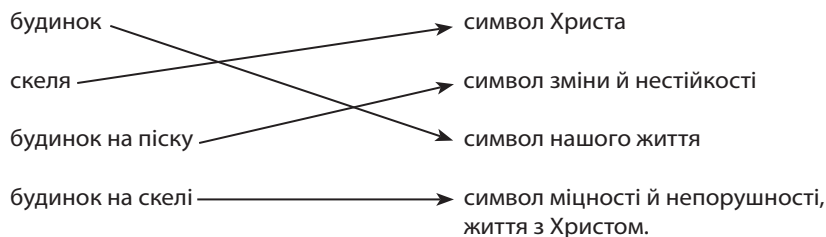
▲ ▢ ○ ▲ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢

▲ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢

▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢ ▢

Основою морального життя християнина є віра.

Додаток 2

ВПЛИВ БІБЛІЙНИХ МОТИВІВ І СЮЖЕТІВ НА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОГО СВІТОГЛЯДУ ЛЮДИНИ¹

Урок для 11 класу

Автор Ольга Нагорнюк, учитель історії Харківської приватної загальноосвітньої школи I–III ст. «Початок мудрості» Харківської обл.

Мета: формувати історичну свідомість, цілеспрямоване та ціннісне ставлення до свого життя; розвивати навички роботи з джерелами інформації та на цій основі робити висновки, висловлювати й аргументувати власну думку; викликати цікавість до вивчення культурної та духовної спадщини людства.

Тип навчального заняття: урок засвоєння нових знань.

Очікувані результати: учні дають визначення поняттю «Біблія», терміну «духовний світогляд»; знають основні біблійні сюжети та мотиви, розповідають їх зміст; можуть визначити основи православної культури слов'ян; удосконалюють навички роботи з джерелами інформації.

Ключові поняття: Біблія, духовний світогляд.

Основні події: створення світу, Різдво Ісуса Христа.

Обладнання: Біблія, роздавальний матеріал, наочність.

Література

1. Біблія.
2. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі. — К.: Наукова думка, 1988. — 261 с.
3. Бернштейн С. Б. Константан Философ и Мефодий. — М.: Издательство Московского ун-та, 1984. — 165 с.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Повідомлення теми уроку

III. Актуалізація опорних знань

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Про культуру, віру та світогляд

Чим дорослішою стає людина, тим частіше замислюється про свій саморозвиток і самоусвідомлення. Чим більше досвіду та вражень отримує людина, тим ширшим і яскравішим стає її духовний світ.

Духовний світ — це внутрішнє життя людини, що включає в себе почуття, знання, віру й високі цілі людини.

Духовно розвинена людина прагне до висоти помислів та ідеалів і живе відповідно до свого духовного розвитку. Тому що духовність — це не лише філософська проблема, суто теоретичне питання, духовність також означає й практику.

Основою духовного світу людини є її світогляд.

Духовний світогляд — це світогляд, сформований на основі усвідомлення й прийняття людиною певного релігійного вчення та вибудованої цим ученням картини світу.

Картину світу точно та яскраво подано нам у Книзі книг — Біблії. І зараз ми з нею познайомимся.

Біблія — як пам'ятка культури

Під час розповіді вчителя учні заповнюють таблицю.

Біблія — це бестселер, найпопулярніша книга протягом усієї історії людства. За даними Книги рекордів Гіннеса, вид. 1988, за період із 1815 по 1975 рр. було надруковано 2500 млн примірників Біблії. Зараз Біблію можна читати (частково і повністю) більш ніж 2100 мовами. Тобто Біблія доступна 98 % населення нашої планети.

У перекладі з грецької слово «Біблія» означає «книга, твір», назва утвердилась серед християн із IV ст. Так уперше назвав цю книгу Константинопольський патріарх Іоан Златоуст.

Біблія — це стародавня збірка різних за формою та змістом творів, які писали від XII ст. до Р. Х. по II ст. після Р. Х., тобто майже півтори тисячі років. Для християн Біблія — непорушне, єдине, справедливе відкриття Бога людині, що містить 66 (77) книг, записаних 40 різними авторами. Записували Біблію люди найрізноманітнішого походження й різних занять: царі, селяни, філософи, рибалки, поети, державні діячі та вчені. Біблію писали принаймні на трьох континентах і трьома мовами: старослов'янською, арамейською та грецькою. Незважаючи на таку різноманітність засобів і способів написання, вона є цілісною — від Книги Буття до Об'явлення — і зміст викладеного в ній морального Закону Божого ніде не міняється. Біблія містить вражаючі у своїй відвертості описи життя її персонажів; описи, що розкривають не лише сильні, але й слабкі сторони їхніх характерів.

Уперше на українську землю Біблія прийшла з Візантії. Просвітителі Кирило та Мефодій склали нам абетку — ми й досі зevamo її кирилицею; вони ж переклали Біблію церковнослов'янською мовою, що була спільною для всіх слов'ян-християн грецького обряду. Розповсюджувалися літургійно-навчальні збірники, так звані Паремійники й Апракосні Євангелія; найдавніша пам'ятка такого типу — знамените Остромирове Євангеліє (1056–1057 рр.).

Повне зібрання біблійних книг, призначене для українських та білоруських земель, надрукував у 1517–1519 рр. Франциск Скорина. 1581 р. вийшла знаменита Острозька Біблія — результат праці острозького культурного осередку, очолюваного українським ученим Герасимом Смотрицьким.

«Живою» українською мовою переклад здійснили Пантелеймон Куліш, Іван Пулюй та Іван Нечуй-Левицький за ініціативою Всесвітнього біблійного товариства в 1903 р.

¹ Велика кількість фактичного матеріалу дозволяє розділити цей урок на два окремі уроки: «Вплив біблійних мотивів і сюжетів на формування духовного світогляду людини» та «Вплив Біблії на життя та діяльність відомих просвітителів, учених і меценатів».

Протягом XX ст. повний текст Біблії українською мовою переклали Іван Огієнко (1962), Іван Хоменко (1963) та ін.

Біблія складається з двох основних частин — Старого та Нового Завітів. Старозавітна частина Біблії займає 4/5 усього тексту.

Старий Завіт, перекладений грецькою мовою (Септуагінта), містить 50 книг (39 канонічних та 11 неканонічних). Загалом історія створення старозавітної частини Біблії обіймає період у кілька століть (з IX ст. до Р. Х. по 60-ті роки II ст. до Р. Х.).

У Новий Завіт, що сформувався протягом I–II ст. після Р. Х., богослови відібрали 27 книг (див. Таблицю 1).

3. Біблія — духовна скарбниця

Розповідь учителя

І Старий, і Новий Завіти містять незліченну кількість повчальних історій, заповідей, прикладів для наслідування, застережень, закликів до покаяття, прощення, любові. Під час одного уроку все це вичерпати неможливо. Кожен із вас, маючи Біблію, може щодня читати її та роздумувати над тим, що в ній написано.

А сьогодні ми зупинимось на двох сюжетах. Їх можна назвати найвідомішими, найважливішими, ключовими. Один зі Старого Завіту — це історія створення Богом світу, у якому ми живемо. Другий — з Нового Завіту — це народження Христа. Що ви знаєте про ці події? (*Висловлювання учнів.*)

Зараз, у групах ви розглянете ці історії (див. Додатки 1, 2). Ваше завдання: уважно прочитати; переказати; визначити головні ідеї.

Учитель разом з учнями доходять таких висновків:

— кожна з цих історій ілюструє початок нового етапу або нової епохи, ери людства;

— цей початок мав духовну природу, був даний Богом;

— це було початком чогось доброго, корисного;

— ці дві історії пов'язані між собою. У період між ними людство спіткало велике лихо, це лихо Біблія називає — гріхопадіння — люди не послушали (порушили) заповідь Божу. Зло, гріх завдали великої шкоди людям і всьому творінню. І саме тому відбулася друга подія — на землю прийшов Христос, Син

Божий і Син Людський, щоб перемогти зло й визволити людей і все творіння від цієї катастрофи.

Висновок. Хоча Біблія вже написана, але історія перемоги над злом, історія відновлення зіпсованого творіння продовжується, зокрема й на нашій землі, Слобожанщині. Слід відзначити, що всі люди, через яких приходили добрі зміни в суспільстві, були людьми духовно багатими, людьми, які шанували Бога, любили та виконували Його заповіді. Послухайте розповіді про деяких видатних людей (див. Додатки 3–7) і визначте, у якій сфері вони здійснили позитивний вплив на суспільство:

Кирило та Мефодій (писемність);

Василь Каразін (освіта);

Христина Алчевська (педагогіка);

Іван і Павло Харитоненки (благодійність);

Микола Лисенко (музичне мистецтво).

Але цими людьми історія не закінчилася, вона продовжується. Наступний етап цієї історії належить вам. Ким ви станете: людьми, що будують, відновлюють Боже творіння, чи людьми, які руйнують і калічать себе, своє життя, життя інших людей?

Ви вже, мабуть, замислювалися, яку професію хочете обрати в майбутньому, але неважливо, ким ви працюватимете: юристами, банкірами, лікарями, прибиральниками чи будівельниками, суттєво, як ви будете ставитись до своєї праці, обов'язків — тобто, якими ви будете юристами, банкірами, лікарями, прибиральниками, будівельниками...

V. Закріплення вивченого матеріалу

VI. Оцінювання навчальних досягнень учнів

VII. Підсумки уроку

Біблія — це книга, яку читали й слова з якої зберігали у своїх серцях мільйони людей із різних кінців світу в теперішньому й минулому. Упродовж віків вона мала великий вплив на духовне життя, літературу, культуру, образотворче мистецтво українського народу.

VIII. Домашнє завдання 📌

Додаток 1

Створення Богом Всесвіту

Першим був створений Космос як першооснова Всесвіту, потім Земля: «На початку Бог створив Небо та землю» (Бут. 1:1).

Згодом було створено світло, яке Господь відділив від темряви. Світло отримало назву «День», а темрява — «Ніч». У Біблії ця подія має назву «день перший». «Дня другого» було створене небо (твердь).

«Третього дня» Бог відділив окремо воду з-під неба й назвав суходіл, що з'явився «землею», а ту воду «морем». Після цього Він повелів з'явитись на землі рослинам.

«Четвертого дня» були створені небесні світила: «І вчинив Бог обидва світила великі, світило велике, щоб воно керувало днем, і світило мале, щоб воно керувало ніччю, також зорі» (Бут. 1:16).

«Дня п'ятого» Бог створив дрібних істот (безхребетних, комах) та птахів.

«Дня шостого» Бог створив плазунів та ссавців. Останніми серед Божих творінь були люди, яких Він створив «...за образом Нашим, за подобою Нашою, і хай панують над морською рибою, і над птаством небесним, і над худобою, і над усею землею, і над усім плазуючим, що плазує по землі» (Бут. 1:26).

Перших людей Бог поселив у райському саду Едемі, у якому крім різних фруктових дерев росло дерево життя й дерево пізнання добра і зла.

«І сказав Бог: «Оце дав Я вам усю ярину, що розсіває насіння, що на всій землі, і кожне дерево, що на ньому плід деревний, що воно розсіває насіння, нехай буде на їжу це вам! І земній усій звірині і всьому птаству небесному, і кожному, що плазує по землі, що душа в ньому жива, уся зелень яринна на їжу для них». І сталося» (Бут. 1:29–30).

Додаток 2

Різдво у Віфлеємі

Про Його народження, прихід та розп'яття пророкували та заповідали Мойсей та старозавітні пророки. У Старому Завіті є близько 300 пророцтв про перше пришествя Христа і з 500 про другий прихід — усі написані за сотні років до Різдва Христового.

Ісус народився від Діви Марії, яка не знала чоловіка, і від Духа Святого. З Марією заручився Йосип, який походив із царського роду Давида. Виявивши, що вона вагітна, він хотів таємно відпустити (за законом Мойсея блуд карався побиттям камінням), але вночі йому явився ангел і сказав «...не бійся прийняти Марію, дружину свою, бо

зачате в ній то від Духа Святого» (Мт. 1:20). Йосип послушався. Месія Ісус народився в яслах у Віфлеємі, в Юдеї, як передвіщав пророк Михей (Мих. 5:2), за часів правління юдейського царя Ірода й римського імператора Августа.

Малюка назвали Ісусом, як заповідав ангел. Ісус до 30 років був на послуху батьків і жив разом із ними в Назареті в Галілеї, тому його часто називають Ісус Назарянин.

Додаток 3

Кирило та Мефодій — слов'янські просвітителі та проповідники християнства, творці слов'янської азбуки.

Кирило (мирське ім'я — Костянтин; бл. 827–869) і його старший брат Мефодій (бл. 815–885) народились у м. Солунь (тепер Фессалоніки, Греція) у сім'ї воєначальника.

Кирило навчався в Константинополі при дворі візантійського імператора Михайла III. Добре знав слов'янську, грецьку, латинську, єврейську й арабську мови. Був патріаршим бібліотекарем, викладав філософію. В 40-60-х рр. IX ст. брав участь у диспутах з іконоборцями й мусульманами в Сирії. Близько 860 р. їздив із дипломатичною місією до хозарів.

Мефодій рано вступив на військову службу. Протягом 10 років керував заселеною слов'янами областю Македонії. Постригшись у ченці, став ігуменом монастиря Поліхрон на березі Мармурового моря. Улітку 863 р. Кирило та Мефодій на запрошення князя Ростислава переселились до Моравії, щоб проповідувати християнство.

Перед від'їздом Кирило створив один із перших слов'янських алфавітів (у науці немає єдиного погляду з питання, яку азбуку створив Кирило — кирилицю чи глаголицю). Кирило та Мефодій перекладали на старослов'янську мову церковні книги — вибрані місця з Євангелія, Псалтир, Апостольські послання.

З причин запровадження слов'янської мови в богослужінні були звинувачені в єресі. У 866 р. на виклик Папи Римського Адріана II їздили до Риму. Отримали від нього спеціальне послання, у якому їм дозволялося розповсюджувати слов'янські церковні книги й проводити богослужіння слов'янською мовою.

Після приїзду до Риму Кирило помер. Похований у Базиліці Святого Климента в Римі. Мефодій був висвячений на архієпископа Моравії й Панонії, і в 870 р. повернувся до Панонії. Унаслідок інтриг німецьких феодалів деякий час перебував в ув'язненні. У 882–884 рр. жив у Візантії. В середині 884 р. повернувся до Моравії, де перекладав Біблію на церковнослов'янську мову.

Кирило та Мефодій заклали основи слов'янської писемності й літератури. Ім'я Кирила та Мефодія носила перша українська політична організація в Києві — Кирило-Мефодіївське братство.

Обидва брати були канонізовані Східною (православною) Церквою та названі «рівноапостольними», а також зараховані до святих Західною (католицькою) Церквою.

У 1980 р. Папа Іван Павло II оголосив святих Кирила та Мефодія «покровителями» Європи.

Додаток 4

Василь Назарович Каразін

Український і російський учений, винахідник, освітній і громадський діяч, публіцист. Народився 10 лютого 1773 р. в с. Кручик Богодухівського повіту (нині Харківська обл.) у сім'ї поміщика.

Навчався в Харківському та Кременчуцькому пансіонах. Служив у Семенівському полку, згодом продовжив навчання у Гірничому корпусі в Петербурзі.

Василь Каразін — визначний вітчизняний просвітник. Завдяки його зусиллям було відкрито Харківський університет (1805). Відіграв значну роль у створенні Міністерства

народної освіти, складав проекти університетських та академічних установ, заснував спеціальний орган міністерства «Щомісячні твори про успіхи народної освіти».

За ініціативою Каразіна створено Філотехнічне товариство (1811–1818) для поширення досягнень науки, техніки та розвитку промисловості в Україні. Велику увагу приділяв історії українського народу та історії його філософії. Високо оцінюючи українську культуру, мав намір написати працю про Г. Сковороду.

Василь Каразін зробив багато важливих відкриттів як учений.

Додаток 5

Іван і Павло Харитоненки

Іван Герасимович Харитоненко (1822–1891) — український землевласник, промисловець-цукрозаводчик, філантроп і меценат. Належав до найбагатших власників цукрових заводів в Україні.

Павло Іванович Харитоненко (1853–1914) — український меценат, цукрозаводчик, підприємець та промисловець.

У Сумах 1888 р. Іван Герасимович і Наталія Максимівна заснували дитячий притулок ім. Н. М. Харитоненко для дітей із багатодітних купецьких і міщанських родин та сиріт. Коштом підприємців були побудовані нові приміщення Сумського, Харківського і Куп'янського духовних училищ. У рідному селі Нижня Сироватка збудовано нову церкву Св. Тихона. Згідно із заповітом, І. Г. Харитоненко виділив по тисячі рублів усім сумським і курським монастирям, 20 тис. руб.

на облаштування й утримання притулку для осіб похилого віку в Нижній Сироватці, 10 тис. руб. на такий же заклад при кладовищенській церкві в Сумах.

Підприємець зобов'язав сина влаштувати в Сумах дитячу лікарню й кадетський корпус, і головне, заповів своїм рідним «любити один одного й любити Суми так, як люблю я».

Павло Іванович свято виконував заповіт батька: любив свої рідні Суми. Громадську діяльність розпочав у 1872 р. ще дев'ятнадцятирічним юнаком, коли був обраний почесним куратором Сумського міського парафіяльного училища. З 1881 р. і до кінця життя безперервно обирався гласним міської думи. Протягом багатьох років був почесним попечителем реального училища, Олександрівської чоловічої та жіночої гімназій, директором дитячого притулку ім. Н. М. Харитоненко, головою Сумського відділення Харківського товариства розповсюдження

в народі грамотності та інших навчальних й благодійних товариств і закладів у місті, старостою Соборної церкви, Святодуховної церкви Олександрівської чоловічої гімназії, Олександрівської церкви реального училища.

Успадкував Павло Іванович й таку цінну якість свого батька, як людяне, терпиме ставлення до робітників своїх промислових закладів, прагнення до піднесення їхнього освітнього й морально-духовного розвитку. При кожному заводі була лікарня з окремими амбулаторними приміщеннями й аптекою, постійно працюючими лікарями й фельдшерами.

Вони надавали безоплатну медичну допомогу як заводським робітникам, так і місцевому населенню. На початку XX ст. при всіх цукро заводах Харитоненка були відкриті народні училища, для робітників влаштовували безкоштовні чайні з дешевими бібліотеками, ставили театральні постановки не лише заїжджими трупами, а й самими робітниками. Навіть у навколишніх із промисловими закладами селах парафіяльні та народні школи переважно утримували за рахунок цього підприємця-поміщика.

Додаток 6

Христина Данилівна Алчевська (1841–1920) — український педагог, організатор народної освіти.

Вийшовши 1862 р. заміж за Олексія Кириловича Алчевського і переїхавши з ним до Харкова, Христина Данилівна присвячує себе педагогічній роботі — засновує приватну жіночу недільну школу, яку утримує власним коштом.

Після заборони царським урядом руху «недільників» 10 червня 1862 р. Х.Д. Алчевська запросила своїх учениць продовжити навчання в неї вдома. Майже вісім років її жіноча недільна школа перебувала на нелегальному становищі. Офіційному відкриттю школи перешкоджала відсутність приміщення й учительського диплома в Христини Данилівни. Та завдяки постійній самоосвіті Алчевська мала

глибокі й ґрунтовні знання з багатьох дисциплін, прекрасно знала вітчизняну й зарубіжну літературу, добре розумілася на мистецтві, тому й успішно витримала іспит на право керувати жіночою недільною школою і викладати в ній.

22 березня 1870 р. в будинку міського парафіяльного училища відбулось офіційне відкриття Харківської приватної недільної школи. У цій школі в різний час здобули освіту 17 тисяч неграмотних людей. Навчання було безкоштовним і вчителі працювали без будь-якої винагороди. У школі Х. Д. Алчевської крім викладання офіційно визначених предметів широко подавалися відомості з української історії, географії, фізики, хімії, природознавства, літератури, гігієни, правознавства.

Додаток 7

Микола Віталійович Лисенко (1842–1912) — український композитор, піаніст, диригент, педагог, збирач пісенного фольклору, громадський діяч.

Значення творчості «класика української музичної культури» важко переоцінити — адже широта його таланту не обмежувалася лише написанням творів, — ще навчаючись у Харкові в гімназії, 1855 р. він стає відомим піаністом — у його репертуарі твори Моцарта, Бетховена, Шопена, імпровізації народних українських пісень. У 1860 р., перевівшись у Київський університет, він бере активну участь у громадському житті: займається етнографічною роботою, викладає в недільних школах, створює та керує студентським хором, організовує концерти.

Українська поезія, дружба з М. Коцюбинським, Лесею Українкою, І. Франком стає могутнім художнім поштовхом для творчості Лисенка.

Композитор вів величезну роботу зі збирання, вивчення й пропаганди українського фольклору, вбачаючи в ньому невичерпне джерело натхнення й майстерності. Він створив численні обробки народних мелодій (понад 600), написав кілька наукових праць. Лисенко стає першим інтерпретатором в українській музиці поезії Г. Гейне, А. Міцкевича.

Він першим організував в Україні аматорські хорові колективи, їздив із концертами по містах і селах. За активної участі Лисенка в 1904 р. в Києві була відкрита музично-драматична школа (з 1918 р. — музично-драматичний інститут його імені).

Таблиця 1

БІБЛІЯ, 1500 р., 40 авторів	
Старий Завіт	Новий Завіт
IX ст. до Р. Х.–60-ті роки II ст. до Р. Х.	I–II ст. після Р. Х.
50 (39 канонічних та 11 неканонічних)	27
I. П'ятикнижжя Мойсееве II. Книги історичні III. Книги навчальні і поетичні IV. Книги пророцькі а) Книги великих пророків б) Книги малих пророків	I. Чотири Євангелія II. Книга історична III. Послання апостола Павла IV. Соборні послання V. Книга пророцька
У П'ятикнижжі йдеться про створення Богом світу й людини, про гріхопадіння Адама та Єви, усесвітній потоп, про завіт, який уклав Бог із людьми, та регламентацію життєдіяльності людини, що викладена у відомих Десяти заповідях. Подаються також молитви (псалми), філософсько-моралістичні твори, релігійна публіцистика, лірична поезія.	Тут розповідається про прихід Спасителя (Месії) Ісуса Христа, про Його життя, смерть і воскресіння, про поширення християнства, тлумачиться віровчення, даються пророцтва про Друге пришествя Христа, страшний суд та кінець світу.

СВЯТО ПОДЯКИ ТВОРЦЕВІ

Виховний літературно-музичний захід для учнів початкових класів

Автор *Леся Оберван, учитель християнської етики
СЗШ № 99 м. Львова*

Слово вчителя. Народна мудрість каже: «Ніщо так легко не дається і так дорого не ціниться як вдячність».

Святе Євангеліє говорить про десять прокажених, яких Господь Бог зцілив. Та подякувати за це Спасителеві прийшов лише один, на що Ісус промовив: «Чи не десять очистилось, — а дев'ять же де?» (Лк. 17:17).

Вдячність — це шляхетність людської душі, що облагороджує кожного, робить його ближчим до Бога.

Церковнослов'янською мовою слово «благодарність» — це прагнення і вміння дарувати людям благо (добро). Тому апостол Яків написав так: «Отож, хто знає, як чинити добро, та не чинить, — той має гріх!» (Як. 4:7). Замало у світі не робити зла, Господь дарує людині життя для того, щоб вона творила добро.

У Слові Божому написано: «І побачив Він при дорозі одне фігове дерево, і до нього прийшов, та нічого, крім листя самого, на нім не знайшов. І до нього Він каже: «Нехай плоду із тебе не буде ніколи повіки!» І фігове дерево зараз усохло» (Мт. 21:19).

У Євангелії вдячність тісно пов'язана з любов'ю. Люблячи Спасителя, удова з великої вдячності до Його милосердя віддає на храм свою останню монету. Вміти бути вдячним — це усвідомлювати свою залежність від Бога й людей, і дякувати їм за те, що ми не самотні в цьому безмежному світі.

Тому будьмо вдячні Господу за те, що Він створив для нас цей прекрасний світ, дав нам можливість підготувати це свято, об'єднав нас усіх в одну Божу родину й дає нам чудову нагоду сьогодні вірити, надіятись, любити й радіти.

Сценка «Бог»

Молодий чоловік (зазнайкувато підняв голову). Немає Бога! Хто бачив Бога? Де й коли?

Вітерець (торкаючись його кучерявого чуба). Нікчемнику, Бог є! Він є всім і всюди. Бог — це вічність. Він Творець космічного безмежжя. Усе,

що існує у всесвіті, — твориво Його незбагненної премудрості. Глянь лише довкола себе на чудову природу, а в її усмішці побачиш Бога. Прислухайся до тихого прибою морських хвиль і в ньому почуєш Божий голос. Тебе п'янить духмяне цвітіння прекрасних квітів. Правда? Вони — Боже творіння, таке ж, як і ти, людино...

Молодий чоловік (впираючись). Мене вчили по-іншому.

Вітерець. Зла була твоя наука. Глянь, людино, очима глибокої віри у своє серце й там знайдеш Бога. Бо ж і в такому мізерному творінні, як ти, є часточка Бога...

Сценка «Свято Сотворення»

Автор. Закінчивши творіння світу, Бог на сьомий день вирішив зробити Собі свято. Усі створіння захотіли піднести Богові найкращі подарунки. Білочки принесли Йому горішки й мигдаль, кролик — моркву, вівці — теплу м'яку вовну, корови — густе пінисте молоко. Мільярди ангелів вишикувалися півколом й почали співати божественні гімни. Людина також, хвилюючись, чекала свого виходу.

Людина (роздумуючи). Що я можу подарувати? Квіти мають запах, бджоли — мед, навіть слони обіцяли, що влаштують Господу Богу душ, а потім висушать Його своїми хоботами.

Автор. Людина стояла в кінці черги й не переставала журитися, тоді як інші створіння проходили перед престолом Бога й складали Йому свої дари. Коли залишилося лише декілька створінь: черепаха, слимак і лівинець — людина запанікувала. Нарешті настала і її черга. Людина, якій здавалося, що вона не може подарувати Богові нічого такого ж прекрасного, як Він створив, пригорнулася до Нього й промовила.

Людина. Я Тебе люблю!

Автор. Дивлячись на свого Творця і на людину, усі створіння зрозуміли, що людина подарувала щось таке, чого ніхто не в змозі подарувати.

Людина. Дозволь мені любити Тебе, Господи. Чи є щось — у небі або на землі — що не було б Твоїм?

Ти — Бог мого серця й моя вічна батьківщина. Дозволь, щоб я завжди був із Тобою. Будь постійно зі мною. І навіть якби я хотів колись Тебе відкинути, Ти, Господи, не відкидай мене ніколи.

Учень декламує вірш.

Цар і пастух

Колись ще в старині далекий
Жив цар — весь світ про нього чув,
На вигляд цар той був жорстокий,
Але був мудрий, добрий був.

Раз сам у себе цар спитався:
«Чому сумна душа моя,
Я всюди був, зо всім стрічався,
Лиш Бога ще не бачив я...»

І в серці десь взялась тривога,
І сум прийшов, немов з-за хмар.
— Де Бог, я хочу бачить Бога?! —
Кричить сердито, гнівно цар.

Наказ, щоб йшли по всіх дорогах
Сказати знатним, мудрецам,
Щоб показали йому Бога,
А ні — то горе, горе вам.

— Три дні міркуйте і гадайте,
Наказ царя для вас — не сміх,
Цареві Бога бачить дайте,
А ні — вас смерть чекає всіх.

На мудрих страх, біда напала,
Не сплять священики, дрижать.
І ось на третій день стояла
Перед царем вся мудра рать.

Усі мовчать, бояться вмерти,
Не чути навіть комара,
А грізне слово, присуд смерті
Ось-ось зірветься з уст царя.

Та ось всміхнулася бідним доля,
Ожив сумний та мертвий дух,
Ось тільки що прибувши з поля,
Стоїть перед царем пастух.

— Я покажу, що ти бажаєш, —
Пастух цареві так сказав,
— Прийди сюди, бо тут ти маєш
Побачить те, що так бажав.

І цар прийшов, пастух рукою
На сонце й небо показав:
— Дивись, любуйсь його красою,
Щоб добре ти запам'ятав.

43

Nº 3(33)/2015

Доня. Не як-небудь, а з щирою душею
Із радістю звершай ти Божий труд,
Хоч часто труднощі стоять перед тобою,
Спочинок й нагорода в небі ждуть.

Учні виконують пісню «На День подяки»

У нас сьогодні День подяки
Творцеві за дари усякі.
За хліб, повітря і за воду
Для нас і нашого народу.

Приспів

За сонце, що так гарно гріло,
Що в нас ніщо не погоріло.
За дощ, що зрошував насіння,
За всі Його благословення.

Що кожний день нам сходить сонце,
Пташки співають нам в віконце.
За ліс і луки, всі простори,
Що в темну ніч нам сяють зорі.

Що вивів нас Господь на волю
І дарував нам кращу долю.
Що Він звільнив нас від мамони
І дав нам друзів мільйони.

Коли ж закінчим сіять, жати,
Покличуть нас відпочивати,
Земна закінчиться дорога,
Там будемо вічно славить Бога.

Учні декламують вірші.

Вранці, ввечері та вдень
Можна розмовляти
З наймогутнішим Царем,
Все Йому ввіряти.

Слухати так любить Він,
Коли я молюся!
Він — Отець мій, лише з Ним
Горя не боюся.

Навчи мене, Спасителю,
Правдиво й чесно жити,
Із ближніми ділитися
І ворогів любити.

Навчи мене молитися,
Навчи добро творити,
Про Тебе, любий Вчителю,
Всім людям говорити.

Навчи мене завжди йти
Слідами лиш Твоїми,
Щоби не згасла у житті
Зоря Твого спасіння.

Божа рука

І усмішка сонця й шовкова травиця,
І квіточка мила й джерельна водиця —
Усе це Його, святого одного,
Бога неземного, Бога пресвятого.

Пахучі сади, пшеничні поля,
Зелені ліси і чорна земля —
Скрізь постає Божа рука,
Ніжна, свята й дбайлива така.

Боже, бережи мене

Від біди та зла,
Щоби я з Твоїм Ім'ям
До мети йшла.

Щоб навчилася я завжди
Від гріха тікати,
Щоб з Тобою вміла я
Труднощі долати.

Будь Ти баштою мені,
Склею міцною,
Світлом ніжним уночі,
Чистою водою!

Я Тобі вдячна, Ісусе,

За правди величне світло,
І за те, що я не боюся
У світі цім грішнім жити.

Мені Ти з небес надсилаєш
Привіт Свій духовний вчасно,
З очей моїх сльози втираєш,
За них я теж Тобі вдячна.

Я вдячна за допомогу
Всіх друзів моїх надійних.
За світлу й пряму дорогу,
Якою я йду невпинно.

Дивосвіт, дивосвіт...

Хто придумав оцей світ?
Землю красну отаку
У зеленому вінку?
Всі ці квіти, і ліси,
І пташині голоси?
Ліс, і річка, і поля —
Це ж усе моя земля!

Любов Забашта

Вікторина «Природа в Біблії»
(для знавців Біблії, гостей заходу — учнів старших класів, учителів, батьків)

— Під час своєї подорожі до Харану Яків спав, мабуть, не дуже добре. Чому? (Замість подушки він поклав собі під голову камінь. Бут. 28:10-11)

— Що за подарунок послав Яків Йосипу до Єгипту, який потрібно лузкати? (Серед подарунків, привезених братами Йосипа, були дактилі (фіс-ташки) та мигдаль. Бут. 43:11)

— Яким незвичайним дорого-вказом користувалися ізраїльтяни, коли виходили з Єгипту? (Сам Бог вів ізраїльтян по пустелі. Удень Він ішов перед ними в стовпі хмари, указуючи шлях. А вночі — у стовпі вогню, освітлюючи шлях. Вих. 13:17-22)

— Що захищало Йону від променів сонця в пустелі? (Рослина. Бог зробив диво, виростивши за одну ніч високу рослину, що давала для Йони затінок у спекотній пустелі. Йон.4:6)

— З яким коштовним плодом порівнює Соломон мудру пораду? (Із золотими яблуками на срібній тарелі. Пр. 25:11)

Учні виконують пісню «Боже, дякую Тобі»

Ми сьогодні мандрували
цим щасливим, Божим днем.
Негаразди обминали,
то ж подякуємо за те.
Ангел добрий, Ангел світлий
від лихого нас беріг.
У щоденній ми молитві просим,
щоб благословив.

Приспів

Боже, дякую Тобі! Боже, дякую Тобі!
Боже любий, Боже милий,
за все дякую Тобі!

Сонце голову схиляє
перед Господом Небес.
Бачить все Господь і знає.
Де є Бог — там все гаразд.
Все дароване щоденно
ми приймаємо від Творця
І подяку повсякденно
посилаємо до Отця. 🙏

РАДІСТЬ

Радість є частиною плоду Духа Святого. Вона є результатом і одним із проявів любові. Коли людина знає, що її люблять, у неї з'являється відчуття радості й задоволення навіть у складних життєвих обставинах.

Люди, які вміють любити, уміють і по-справжньому радіти. Натомість скупі, заздрісні та егоїстичні люди зазвичай нещасні та безрадісні. Люди, які живуть, дбаючи про свою громаду, допомагаючи своїм близьким та сусідам, і не зосереджуються тільки на собі, завжди знаходять приводи для радості. Такі люди можуть відчувати смуток інших. І хоча вони поділяють біль своїх друзів і співпереживають їм у їхніх проблемах, вони також можуть святкувати й радіти разом із ними.

Радість — це не відірване від реальності позитивне сприйняття

навколишнього світу, яке ніколи не помічає болю й горя. Людина, що вміє радіти, здатна переживати й власний біль, і біль інших, але при цьому вона не втрачає надію.

Радість — це якість характеру, яка дозволяє людині сприймати життя позитивно навіть попри складні обставини й події. Така людина знає, що життя може бути важким, але не зосереджується на негативних думках.

Радість здатна поширюватися на інших. Чим більше ти радієш, тим більше радітимуть й інші люди навколо тебе. У першому столітті послідовники Ісуса часто збиралися разом, щоб допомагати один одному виховувати в собі гідний характер. Ці зустрічі були сповнені заохочення й радості.

Стародавній автор на ім'я Павло, що жив у першому столітті, радив

послідовникам Христа «завжди радіти». Він писав, що думки людини, якими постійно зайнятий її розум, впливають на її радість. Якщо людина егоїстична й ненависна, у неї буде мало приводів для радості. Та якщо в неї є люди, яких вона любить і про яких піклується, її життя буде сповнене радості. Павло також казав, що бути частиною громади означає «радіти з тими, хто тішиться».

Давньогрецька мова

γαλλιαω (egalliao) — радіти
γαλλιασις (egalliasis) — «прикрашати себе» радістю
ευφρούνε (eufrosune) — радість, стан радісного задоволення
χαίρω (хайро) — радіти, корінь цього слова *χαρίς (charis)* означає «ласка» або «дар»
χαρα (хара) — радість

Джоні Еріксон Тада

Улітку 1967 р. з молодою спортсменкою Джоні Еріксон стався нещасний випадок. Вона вирішила поплавати, стрибнула у воду, але не перевірила глибину. Веселий літній відпочинок на воді перетворився на трагедію — Джоні вдарилася об дно й трагічно пошкодила хребет. У результаті вона втратила можливість користуватися руками та ногами і на

все життя залишилася прикутою до інвалідного візка.

Джоні переповнював гнів. Вона переживала депресію і навіть хотіла накласти на себе руки. Вона благала своїх друзів допомогти їй убити себе¹.

Один із її друзів на ім'я Стів допоміг їй побороти депресію й важкі думки. Замість того щоб намагатися знайти відповіді на її численні запитання «чому?», він розповідав їй про те, як Ісус страждав на хресті. Попри те, що люди зі злими намірами розіп'яли Христа, Бог перетворив Його смерть на велике благо. Можливо, Джоні так ніколи й не дізнається, чому з нею трапилася ця біда, але вона вирішила жити своїм життям, виходячи з хороших можливостей².

Протягом курсу реабілітації Джоні навчилася малювати, тримаючи пензлик зубами, і згодом почала продавати свої картини.

¹ Joni Eareckson Tada, Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Joni_Eareckson_Tada

² The Joni Eareckson Tada Story, <http://joni-eareckson-tada-story.com/jonis-story-page-1/>

Щоб допомогти іншим людям, які стали інвалідами, вона почала виступати публічно й писати книги. Сьогодні з-під пера Джоні вийшло вже понад 40 книжок. Вона стала талановитим художником, митцем і промовцем.

Джоні пише про свою боротьбу й відкриття в автобіографії «Джоні», яка побачила світ 1976 р. й стала міжнародним бестселером. Ця незабутня розповідь про боротьбу молодої жінки з паралічем і депресією була перекладена кількома мовами.

Джоні вийшла заміж за вчителя історії Кена Тада в 1982 р.

Але боротьба Джоні не обмежилася цією травмою. Про її життя не можна сказати «після того жила вона довго і щасливо». У 2010 р. у неї виявили рак грудей. Хворобу вона поборолала, але лікування дуже ослабило її організм. Та попри всі випробування Джоні зберегла радісне ставлення до життя. Вона розуміє, що радість не заперечує існування справжнього болю й проблем. Вона повністю

усвідомлює всі труднощі, біль та страждання, які випали на її долю з 1967 р. Та вона розуміє, що потрібно не заперечувати існування проблем, а приймати їх із вірою в краще.

Під час лікування раку Джоні дуже сподобалася пісня у виконанні Емі Грант, і вона часто розмірковувала над такими рядками:

Колись ми отримаємо
Відповіді на наші запитання,
Колись ми отримаємо їх,
Хоча зараз ми нічого
не розуміємо.
Колись нас зустрінуть
Сильні руки, простягнуті
нам назустріч,
І вони принесуть нам відповіді
на всі наші запитання.

Джоні говорить: «Слова цієї пісні стали для мене своєрідним гімном. Колись усе стане на своїй місці і все буде зрозуміло. Просто зараз я відчуваю себе хворою, потворною, слабкою й утомленою, але згодом я все ж отримаю свої відповіді»³.

Інші речі також почали набувати для мене значення. Бог використав цю травму, щоб навчити мене терпінню, витривалості, терпимості та самоконтролю, стійкості та чутливості,

³ Kim Lawton, PBS: Religion & Ethics Newsweekly, "Joni Eareckson Tada: Breast Cancer Update", <http://www.pbs.org/wnet/religionandethics/2013/06/07/october-26-2012-joni-eareckson-tada-breast-cancer-update/13587/>

любові та радості. Ці речі не мали для мене великого значення, коли я була на ногах, але... вони стали важливими після того, як я опинилася в інвалідному візку. Я почала розуміти, що саме завдяки нещасному випадку я здобула внутрішній спокій. Ось у чому полягає справжня краса. Так буває, коли розумієш сенс життя. Розуміти свою унікальність і важливість, мати стрижень глибоко в душі й ділитися цим з іншими, з усмішкою та словами підтримки... Колись цей інвалідний візок був для мене символом відчуження та обмеження, але Бог надав йому нового значення, тому що я довірилася Йому. Тепер цей візок для мене є символом незалежності, свободи та мобільності. Це мій вибір...»

Дарина Безкоста: малюнок радості

Дарина Безкоста — дівчина з міста Суми, що страждає на страшну недугу — дитячий церебральний параліч (ДЦП). Вона не в змозі самостійно пересуватися й не може нічого робити руками⁴.

Багато людей, які страждають на подібні хвороби, стають агресивними або впадають у депресію. Але з Дариною такого не сталося. Замість того щоб зосередитися на своїх проблемах і впасти в депресію, вона перетворила свою інвалідність на джерело радості.

Дарина навчилася малювати... пальцями ніг.

Вона почала малювати, коли народився її молодший брат. Її мама подумала, що може таким чином розважити дівчинку, доки дорігав за малюком. Та згодом стало зрозуміло, що в дівчини справжній талант.

У міру того, як він розвивався, картини Дарини ставали все кращими. Настав час, коли їх можна було виставляти в картинних галереях.

Одного дня Дарина побачила свого шкільного друга Дениса. Він мав нездоровий вигляд, а його мама пояснила, що Денис важко хворіє й лише термінова операція може врятувати йому життя.

Коли Дарина з мамою повернулися додому, дівчинка сказала: «Мамо, продаймо мої картини й допоможемо Денису».

Саме так вони й зробили. Отриманих грошей було достатньо, щоб оплатити операцію Денисові, яка врятувала йому життя.

Та Дарина на цьому не зупинилася. Денис став першим у довгому списку людей, чиє життя було врятоване її талантом, причому найчастіше вона надавала свою допомогу анонімно. Наразі Дарина з мамою збирають гроші для 29-річної жінки, яка потребує операції у Фінляндії.

«Ми не можемо залишатися байдужими до інших людей, які потрапили у біду», — каже Олена, мама Дарини.

Запитання для роздумів

Що ти дізнався про радість із цих двох історій?

Чи означає це, що слід завжди вдавати, ніби в тебе немає жодних проблем?

Поясни свою думку, будь ласка.

Як особисті проблеми можуть спонукати тебе допомагати іншим людям і приносити їм радість?

Практичне завдання

Розділи аркуш паперу на дві колонки. У першій колонці напиши свої найбільші проблеми та переживання. Потім уяви, що ти став на 10 років старшим і згадуєш свої теперішні проблеми. У другій колонці занотуй, як твої проблеми дали тобі можливість відчути радість. (Для цього тобі, можливо, знадобиться задіяти всю свою уяву. Ось що цікаво, коли ми озиремося на наші теперішні проблеми з майбутнього: у той час, коли ми стикаємося з проблемами, то навряд чи можемо побачити, яку користь вони можуть нам принести, але коли дивимося на них через роки, то можемо побачити, що вони насправді стали для нас благословенням і допомогли стати кращими та сильнішими).

⁴ Художниця з ДЦП допомагає людям з проблемами зі здоров'ям, <http://www.aif.ua/society/people/1319736>

ДОБРОТА

Доброta передбачає лагідне ставлення до інших та люб'язність. Доброta тісно пов'язана з іншими якостями характеру, такими, як любов, миролюбність та терпіння. Добра людина завжди намагається послужити іншим людям, бути щедрою у своєму піклуванні про них, розмовляти з людьми чемно й ставитися до них із повагою. Добра людина намагається налагодити мир між іншими людьми.

Доброta базується на любові та терпеливості, адже добра людина вважає інших такими ж цінними, як себе, а їхні почуття — такими ж важливими, як свої. Якщо

хтось хоче, щоб люди були добрими до нього, він сам має бути добрим до інших людей.

Як і більшість інших якостей характеру, доброta найкраще проявляється у важкі часи. Якщо ми хворі або чимось стривожені, з нами буває важко знайти спільну мову. Ми погано ставимося до оточуючих, інколи грубо поведимося з ними, бо так багато думаємо про себе, що забуваємо про потреби та почуття інших. І тому потрібно докладати трохи більше зусиль, щоби пам'ятати про інших і дбати про них, навіть коли нам важко.

Давньогрецька мова

κρητος (крестос) — хороший, добрий, прекрасний, корисний
κρητοτης (крестотес) — милосердя, доброta, гідність, доброзичливість

Люди, які розвинули в собі плід любові, здатні проявляти доброту до всіх навколо. Навіть коли вони самі переживають важкі часи, то ставляться до інших із лагідністю і терпеливістю. У Біблії, у 1-му Посланні до коринтян, 13:4, написано, що любов «милосердна».

Доброta підлітка

Американка на ім'я Меган Вогел дуже добре бігала й брала участь у багатьох змаганнях, коли вчилася в школі. У 2012 р. вона брала участь у змаганнях з легкої атлетики й щойно виграла перегони на дистанції 1600 м. Але вже в наступному забігу на 3200 м Меган прийшла останньою⁵.

Чому вона фінішувала останньою на цій дистанції? Це дивовижна історія.

Під час забігу перед Меган бігла інша спортсменка, Арден Макмат, яка несподівано впала від виснаження за кілька метрів до фінішної лінії.

⁵ Переказ статті з газети The Huffington Post, "Meghan Vogel, Ohio Track Star, Carries Runner Across Finish Line At State Competition" http://www.huffingtonpost.com/2012/06/05/meghan-vogel-ohio-track-star-carries-runner-video_n_1570857.html

Судді вже підходили, щоб допомогти дівчині, але Меган розуміла: якщо вони доторкнуться до неї, дівчина буде дискваліфікована.

Меган першою підбігла до Арден, допомогла їй звестися на ноги, підпила під руки й допомогла дійти до фінішу. Перед самою фінішною лінією вона підштовхнула Арден уперед, щоб та перетнула її першою. Таким чином Арден фінішувала передостанньою, а Меган — останньою. Оскільки до падіння Арден бігла першою, Меган вирішила, що буде справедливо, якщо вона фінішуватиме перед нею.

Меган була дуже здивована, що її вчинок набув широкого розголосу в засобах масової інформації. Люди почали писати їй листи й хвалити в соціальних мережах. А Меган

уважала, що не зробила нічого особливого — просто вчинила так, як учинив би кожен на її місці.

«Не знаю, чому так багато людей звернули увагу на мій учинок. Останнім часом ми чуємо багато сумних новин по телебаченню, економіка країни переживає не найкращі часи й багато людей шукають роботу. Я думаю, що випадок із Арден дозволив людям знову всміхнутися. Дехто навіть казав, що це повернуло їм надію й віру в людяність. Не знаю, чи це справді так, але сподіваюсь, що на моєму місці так само вчинив би кожен», — сказала Меган⁶.

⁶ ESPN, "A Show of Sportsmanship," <http://espn.go.com/espnw/news-commentary/article/8682385/high-school-runner-meghan-vogel-showed-sportsmanship-years-june-espn-magazine-interview-issue>

Доброta молодих людей

Ще один випадок, коли прояв доброti допоміг урятувати життя іншій людині, стався під час футбольного матчу Прем'єр-ліги в Україні. Тоді, 30 березня 2014 р., під час гри півзахисник дніпропетровського футбольного клубу «Дніпро» Джаба Канкава врятував життя своєму суперникові з київського «Динамо».

Гравець «Динамо» Олег Гусев зазнав сильного удару в голову під час зіткнення з воротарем «Дніпра».

Гусев упав на землю обличчям вниз і втратив свідомість. До приходу медиків Канкава підбіг до нього, перевернув на спину й не дав йому задихнутися від «ковтання» язика.

Увесь стадіон скандував ім'я Гусева на його підтримку.

Було очевидно, що дії Канкави врятували Гусеву життя. У своєму коментарі на сайті ФК «Динамо» Михайло Радучкий, президент клініки «Борис», де проходив лікування Гусев, написав: «Гравець

«Дніпра» врятував Гусеву життя. Якщо б допомога забарилася, наслідки могли б бути набагато гіршими. Канкава діяв як професійний лікар».

У своєму коментарі на сайті www.champion.com.ua Канкава написав, що не вважає свій учинок надзвичайним чи героїчним: «Я й раніше потрапляв у подібні ситуації, тому знав, що потрібно робити», — сказав він.

Запитання для роздумів

Яка з цих розповідей сподобалась тобі більше? Чому?

Яким чином Джаба Канкава виявив доброту?

Яким чином Меган виявила доброту?

Що ти можеш зробити, аби проявити доброту до інших?

Який проект ви з друзями можете реалізувати, щоб допомогти іншим дітям чи літнім людям у вашому місті чи районі?

Практичне завдання

Проекти доброти

Монети для інших. Ти колись думав про можливість допомогти малозабезпеченим людям? Спробуй пригадати особу чи організацію, якій можуть знадобитися додаткові кошти, наприклад, церква, притулок, лікарня чи екологічна організація. Знайди велику банку й постав у своїй

кімнаті. Коли в тебе будуть монети з решти, кидай їх у банку. Не витрачай їх на себе, а накопичуй протягом усього року. Наприкінці року віддай усі монети тим, кому ти вирішив допомогти.

Клуби добрих учинків. Створи клуб, кожен учасник якого зобов'язється виконувати щонайменше один добрий учинок щодня, або організуй «проекти доброти». Учасники одного такого клубу під назвою «Червоний клуб доброти» (Crimson Kindness Club) в університеті штату Алабама, наприклад, роздають пакети цукерок і надихаючі повідомлення: «Усміхнись. Дихай. Смійся. У тебе вийде! Не зупиняйся!» студентам, які готуються до випускних екзаменів в університетській бібліотеці. Якщо тобі потрібні додаткові ідеї для організації

такого клубу, відвідай веб-сайт Random Acts of Kindness⁷.

Камінчик добрих справ. Візьми маленький камінь і розфарбуй його у свої улюблені кольори. Тоді напиши на ньому маркером «добрий учинок». Завжди носи цей камінчик у кишені. Нехай він нагадає тобі про необхідність кожного дня робити щось хороше. Коли ти зробиш якесь добре діло, перекладай камінець в іншу кишеню. Порахуй, скільки разів за день ти перекладатимеш камінець із однієї кишені в іншу. Наприкінці дня нехай твій камінець нагадає тобі про все хороше, що ти зробив, і дасть тобі насагу робити так само й наступного дня.

⁷ http://clubs.randomactsofkindness.org/10_Steps_to_Creating_a_RAK_club.pdf

Добре ставлення до природи

Мене не цікавить релігія, у якій не піклуються про власну собаку чи кішку.

Авраам Лінкольн

Коли ми говоримо про доброту, то маємо на увазі не тільки гідне ставлення до людей. Важливо також виявляти доброту до тварин і довкілля.

Нагодуй птахів. Піди до найближчого парку й нагодуй птахів. Купи недорогий пташиний корм, насіння соняшнику або візьми сухий хліб і покриши його. Знайди затишне місце, де можна було б сісти та розкидати насіння. Будь уважним! До тебе може завітати кілька пернатих гостей!

Проведи час у парку чи в сільській місцевості, відпочинь і подбай про тварин. Візьми з собою мішечок хлібних крихт або сушеної кукурудзи. Сидячи на лавці, потрошку розкидай

крихти чи кукурудзу навколо себе. Якщо тобі пощастить, ти побачиш, як до тебе навідаються наші друзі-тварини, щоб поїсти твоїх гостинців.

Із шишок можна зробити чудові годівниці для птахів!

Просто набий шишку салом, жиром або обмаж сиропом і вкрий її пташиним кормом. Прив'яжи до кінця шишки шматок шпагату і повісь на дереві біля вікна.

Зроби годівницю для птахів. Візьми порожню бляшанку й розфарбуй її зовні яскравими фарбами. Візьми паличку завдовжки 8–9 см і приклей її до «язичка» бляшанки. Для цього можна використати звичайний клей або пістолет із гарячим клеєм. Коли фарба й клей висохнуть, обв'яжи бляшанку посередині стрічкою чи мотузкою таким чином, щоб з обох боків залишилися кінці завдовжки щонайменше 40 см. Цими вільними кінцями прив'яжи бляшанку до гілки й насип усередину насіння для птахів. Також можна зробити «готель», якщо скріпити чотири бляшанки разом (у формі ромба) й обв'язати їх стрічкою або мотузкою спереду і ззаду.

Годівниця для білок. Таку годівницю легко зробити із сухого качана кукурудзи. Достатньо лише прив'язати до нього мотузку й закріпити на гілці дерева. Важливо, щоб качан висів не надто далеко від гілки, щоб білки могли його дістати. 🐿

Цей матеріал передрукований із книги «Любов перемагає» (книга для старшої групи), виданої Всеукраїнським благодійним фондом «Східноєвропейська гуманітарна місія». Укладач — Дерріл Уїліс. Безкоштовно замовити цю книгу, або іншу літературу, яку друкує Фонд, ви можете, написавши листа на адресу: ВБФ «Східноєвропейська гуманітарна місія», а/с 80, м. Київ, 03148, Україна.

Шлях до серця Європи

6 червня 2015 р. в Києві відбувся, на жаль, уже черговий гей-парад під назвою «Марш рівності». Що це! Наш шлях у Європу?

Цей захід у різних людей викликає різні почуття й думки. Одні дивляться на нього через призму подій, що відбуваються на сході України. Мовляв, замість того, щоб натовпом охороняти парад (це про міліцію), краще поїхати в АТО. Інші намагаються триматися золоті середини між християнськими цінностями й сексуальними збоченнями. Як, наприклад, наш Президент. А хтось щиро співчуває «дискримінованим» ЛГБТ-меншинам. Адже й вони — люди. Звичайно, на тлі «прощання» з Митним союзом і «вітання» ЄС цей парад набуває ще й політичного забарвлення. Але зараз не про це.

Пригадую, кілька років тому християни активно висловлювалися проти популяризації ЛГБТ-меншин, навіть збирали підписи, щоб у жодному разі не допустити публічного «волевиявлення» лесбіянок і геїв. Та цього разу відбувся якийсь збій. Можливо, багато хто зайнятий вирішенням інших проблем? Та й узагалі, що є справжньою проблемою? Така собі коротка «парадна» дорога в Європу? Чи щось більше за це?

Якою повинна бути реакція християн?

Мати біблійні переконання

Хтось влучно сказав: «Думка — це те, чого ти дотримуєшся, а переконання — це те, що тримає тебе». Чи є у нас біблійне переконання щодо гомосексуалізму, лесбійства та публічної діяльності тих, хто демонструє таку свою ідентичність? Як ми сьогодні реагуємо на те, що відбувається? Агресивно атакуємо всіма можливими ресурсами? Пасивно додивляємося свій улюблений кінофільм? Чи хочемо в усьому розібратись і зрозуміти?

Спробуємо з'ясувати біблійний погляд на цю проблему.

Бог НЕ створив їх «такими»

Нині в Україні вже є кілька так званих «церков» для гомосексуалістів і лесбіянок. Їхні «служителі» стверджують, що ще в Едемі Бог створив їх такими, як вони є.

Друзі, якщо хтось із вас співчуває цим людям, то тільки не на підставі біблійної історії створення. Бог створив чоловіка (євр. «Іш») та жінку (євр. «Іша») (Бут. 1:26-27), об'єднав їх у сім'ю (Бут. 2:18-25; «одне тіло», маючи на увазі й сексуальні стосунки) і дав повеління наповнювати землю Його образами (Бут. 1:28).

Що ж собою уособлюють гомо- і лесбіари? Чи є їхнє життя проявом Божого образу? Або, принаймні, прагненням до цього? Чи можна ці пари назвати відповідними хоча б за статевими відмінностями? Чи міг Бог створити те, що згодом засудить (Лев. 8:22)? Відповідь очевидна.

Бог НЕ любить їх «такими», як вони є (хіба тільки якщо любов — це довготерпіння)

У сучасному християнстві поширені фрази на зразок: «Бог любить усіх людей», «Бог любить тебе, який ти є» і найнебезпечніша — «Бог любить грішника, але ненавидить гріх».

Згідно з Біблією Бог може любити людей по-різному й при цьому залишатися справедливим і благодатним, тому що всіх любить незаслужено й понад заслуженого.

Бог посилає дощ, сонце (від яких залежить усе наше матеріальне життя) на злих і на добрих (Мт. 5:45). Це загальна благодать (любов), яку отримують усі.

Бог особливо любить ізраїльський народ, і ніякий інший не любить так, як його. Бог особливо любить Церкву Христову. І навіть до кожної окремої людини проявляє Свою «особливу» любов, даруючи такі таланти й можливості, які не отримують інші.

Кілька слів стосовно диференціації грішника та його гріха. Так, найчастіше в Писанні Бог виражає ненависть до гріха. Наприклад: «Бо Господь Я, і правосуддя кохаю, і ненавижду розбій та кривду, і дам їм заплату за чин їхній по правді» (Іс. 61:8).

Якщо Бог любить грішника, то чому б не утопити в пеклі гріх замість людей? Чому Христос, а не гріх, був розп'ятий на хресті?

Не хочу сказати, що мої міркування тут достатні, але, принаймні, потрібно якось «перевизначити» любов

Бога до ЛГБТ-меншин. Так, Він і ніхто інший дає їм жити й іще не послав у Своєму гніві дощ із сірки на їхні місця проживання. Так, Він може їх спасти та змінити серця (і є чимало таких прикладів). Але Бог особливо (у розумінні спасіння від гріха й освячення) любить людей на підставі Христа, а не просто тому, що Він є любов. Любов дорого коштує. Ця ціна — Божий Син. Її необхідно було заплатити через Божу справедливість, бо «покарання за гріх — смерть». Чия смерть? Того, хто грішить. Та Христос не згрішив і, буди праведною Боголюдиною, заплатив за гріх віруючих своїми стражданнями... (2 Кор. 5:21).

Отже, чи правдиві ми, коли кажемо будь-кому: «Бог тебе любить...», — і додаємо: «...але ненавидить твій гріх»? Не однозначно! Бог любить будь-яку людину як Своє творіння. Та Бог особливо любить тих, хто приймає заступницьку жертву Христа, починає ненавидіти гріх (після першого!!!) і любити святість (1 Тим. 4:10)!

Чому ці деталі такі важливі? Тому що вони загострюють питання вічного спасіння через Христа. І тому що вони (як наслідок спасіння) мотивують серйозно ставитися до гріха тих, хто вже спасенні.

Проблема ЛГБТ-меншин — це НЕ хвороба, якість характеру чи особливості психіки

У XIX ст. у Ганновері (Німеччина) жив Карл Генріх Ульрихс, який вирішив довести світові, що «любов між чоловіками не порок, а особливість психіки». Він написав кілька монографій, у яких описав гомосексуальну особистість, увів термін «сексуальна орієнтація» і припустив, що вона є вродженою й незмінною, а значить, природною. Звичайно, процес прийняття його ідей дещо затягнувся, але завдяки багатьом «ученим» до кінця XX ст. нетрадиційну сексуальну орієнтацію визнали безневинною.

Але в Біблії неодноразово й недвозначно сказано, що гомосексуалізм (як і лесбійство) — гріх. Звернімо увагу хоча б на текст з Послання апостола Павла до римлян: «...їхні жінки замінили природне єднання на протиприродне. Так само й чоловіки, позоставивши природне єднання з жіночою статтю, розпалилися своєю пожадливістю один до одного, і чоловіки з чоловіками сором чинили. І вони прийняли в собі відплату, відповідну їхньому блудові» (Рим. 1:26-27).

Наші аргументи:

по-перше, одностатеві стосунки — неприродні (у першому пункті про це вже йшлося);

по-друге, це рішення й дія, тому що сказано: «замінили», «розпалили-ся», «чинили»;

по-третє, це названо соромом і блудом;

по-четверте, за це належить прийняти відплату, що часто відбувається вже на землі через проблеми зі здоров'ям, венеричні захворювання та СНІД.

Цей текст побічно з'ясовує питання причини надбання нетрадиційної орієнтації в дитинстві або в певній середовищі.

Ми добре зробимо, якщо з розумінням ставитимемося до тих людей, які свого часу стали жертвами сексуального гріха одного з батьків, родича або будь-якої іншої людини. Безперечно, обставини — це дуже сильний фактор. Але НЕ вирішальний!

Не треба забувати про людську гріховність, що активно діє в серці навіть маленької дитини («нахил людського серця лихий від віку його молодого», Бут. 8:21). І це серце, як і в дорослих, — «найлукавіше над все та невігойне» (Єр. 17:9). Дуже боляче слухати історії про сексуальне насильство, особливо з уст потерпілого, але ми не можемо не погодитися з Писанням у будь-якій ситуації: «Але кожен спокушується, як надиться й зводиться пожадливістю власною. Пожадливість потому, зачавши, народжує гріх, а зроблений гріх народжує смерть» (Як. 1:14-15). Людина може стати жертвою ситуаційного зла (що скоїв хтось інший), та вибір морального зла завжди за нею (хоча в цьому випадку тиск ситуаційного зла дуже великий).

Можливо, хтось запитає: «А як стосовно інших гріхів? Адже перед Богом немає градації гріха. Чому ж усі так заповзято засуджують ЛГБТ? На якому шаблі нетрадиційні статеві стосунки в переліку гріхів?»

Так, перед Богом усякий гріх гріховний. Але кожен гріх вимірюється ще й наслідками та ступенем впливу на навколишніх. Тому й міра покарання в судах може відрізнитися залежно від тяжкості злочину.

Чим же погані гомосексуалізм і лесбійство або, зокрема, така демонстрація гріховного способу життя як гей-парад? Адже навіть якщо в нас у країні його ніколи більше не буде, грішників менше не стане?

Парад — це публічний, урочистий хід. І будь-який парад щось «говорить», «проголошує», «проповідує». Що ж ми можемо «почути», спостерігаючи гей-парад? Як ми це собі тлумачимо? Як ми на це реагуємо? Як пояснюємо дітям? До того ж, усе починається з маленького й «безневинного»: парадичок, парадик,

парад, парадище... Содомляни (Бут. 19) і веніамінці (Суд. 19) свого часу також організували «мирну» ходу, щоб виявити гостинність щойно прибулим чоловікам. У тих випадках гріх досяг свого апогею й був покараний Богом дуже страшно.

Підгодовля гріховної природи людини гріховними вчинками поступово розвиває усталений, звичний гріх, і, зрештою, людина вдосконалюється в гріху. Сьогодні вони прямували однією сотнею. Наступного разу їх буде більше. Потім вони почнуть знімати із себе одяг. А коли зовсім не буде чого знімати, почнуть знімати його з навколишніх.

Ну й, нарешті, неприродне використання тіла — це плід, а не корінь. Одна справа — заборонити парад, інша — впровадити закони, що засуджують мужолозтво, і зовсім інша — змінити гріховне серце, з якого народжуються всі ці неприємні для ока плоди.

Спочатку люди змінюють об'єкт поклоніння у своєму серці (ідеться не про храм, у який ми ходимо, а про храм, що збудований у нашому серці): залишивши Творця, поклоняються творінню (Рим. 1:22-24).

Потім вони змінюють спосіб мислення: з істини на неправду (Рим. 1:25).

І, зрештою, змінюють спосіб поведінки: із природної на протиприродну (Рим. 1:26-27).

Зверніть особливу увагу на список гріхів поведінки, поданий у кінці цього розділу: «А що вони не вважали за потрібне мати Бога в пізнанні, видав їх Бог на розум перевернений, щоб чинили непристойне. Вони повні всякої неправди, лукавства, зажерливості, злоби, повні заздрости, убивства, суперечки, омани, лихих звичаїв, обмовники, наклепники, богоненавидники, напасники, чваньки, пишні, винахідники зла, неслухняні батькам, нерозумні, зрадники, нелюбовні, немилостиві. Вони знають присуд Божий, що ті, хто чинить таке, варті смерті, а проте не тільки самі чинять, але й хвалять тих, хто робить таке» (Рим. 1:28-32). І все це народжується не з обставин, а із зіпсованого серця.

Ситуація НЕ безвихідна

Це стосується, по-перше, зміни серця й способу життя людей, які «вільно» грішать і пишаться цим.

Бог довготерпить грішника (але ми не знаємо, коли цьому терпінню настане край. Небезпечно жити під постійною загрозою покарання, адже Божий гнів реальний, Рим. 1:18).

Бог прощає грішника, що кається перед Ним, завдяки жертві Ісуса Христа (Ів. 6:37).

Бог дарує праведність Христа тому, хто щиро покається (2 Кор. 5:21).

Бог дає новій людині силу та здатність змінюватися й долати спокуси й випробування у житті (Дії 1:8; Еф. 1:18-19; 5:18-20).

Бог дає людині безліч засобів, за допомогою яких вона духовно міцніє й росте. Приміром, Слово (2 Тим. 3:16), молитва (Еф. 1:15-19), церква (Еф. 4:10-16).

По-друге, що стосується «парадних» явищ. Найперше завдання, яке стояло перед апостолами й учнями Христа, — проповідь Євангелії й збудування Церкви Христової. Протистояти явищам гріха без цього — просто утопія. Гріх буде, як занурений у воду м'ячик, постійно виринати із серця то тут, то там, то в одному, то в іншому. Він і в серцях християн намагається діяти, а без віри в Христа й преображення серця немає жодної надії на реальні довгострокові зміни.

Можливо, це й непогано — збирати підписи, представляти біблійну позицію тощо, але недостатньо. Варто пам'ятати, що ніхто нам не обіцяв остаточного викорінення гріха на Землі. Навіть якщо ми кинемо всі сили на євангелізацію цього світу, немає гарантії, що все відразу ж зміниться.

Найкраще, на мій погляд, — це впливати на свого ближнього, на того, хто до вас прислухається. У тому числі й на того, у кому ви бачите «великого» грішника.

Якщо, приміром, у товаристві зайде розмова про людей з нетрадиційною орієнтацією, як ви будете реагувати, що скажете? А якщо станете спостерігачем гей-параду чи «французького» поцілунку двох чоловіків (жінок) у громадському місці? Готуйте своє серце до того, щоб виявити євангельську любов. Вона не пасивна, але й не агресивна. Вона сміливо заявляє про гріх і дає надію на прощення й зміни.

Ми не можемо зобов'язати всіх однаково реагувати на київський, одеський чи ще якийсь гей-парад. І соціальні мережі, у цьому сенсі, далеко не всемогутні. Але ми знаємо Того, Хто може все. Нехай кожен із нас стане інструментом у руках Всемогутнього Бога, щоб вчасно послужити, насамперед, своєму ближньому. 📞

Артем Приступа,
менеджер зі зв'язків
з громадськістю
МГО «Надія —
людям»

Вірити, як ДИТЯ...

**Чудеса там, де в них вірять, і чим
більше в них вірять, тим частіше вони
трапляються.**

Д. Дідро

Ранній ранок літа, вікна мого балкона відчинені й у кімнату долинає спів із церкви, що неподалік мого будинку. У застиглій тиші прийдешнього дня цей спів якось по-особливому бентежить душу. Яке щастя, що я живу в країні, де так багато нагадує про Бога: золоті бані храмів, християнські свята, церковний передзвін... Усе це мимоволі проникає в найпотаємніші куточки душі й зачіпає ніжні струни віри, яку так наполегливо намагається заглушити гомін рутини й повсякденних турбот.

Більшість моїх співвітчизників не вагаючись скаже, що вірить у Бога. І як не намагався комуністичний лад викоринити будь-яку згадку про Бога, усе ж віру передавали з покоління в покоління, не даючи людям забути про найголовніше. Але те, про що мені хотілося б сьогодні поговорити з тобою, мій дорогий читачу, не зовсім звично навіть для людини, яка визнає існування Бога. Я хочу поговорити про віру, яка проникає набагато далі свят й обрядів, церковного передзвону й золота храмів. Ця віра змінює світ усередині тебе, змушує жити не так, як усі, виходити за рамки комфорту й робити більше, ніж ти звик. Вона породжує у твоїй душі святе занепокоєння й постійну спрагу по Богові...

Коли ми були маленькими, вірити було простіше. Ми ще не пізнали мистецтва обману. Для нас усе, що говорили дорослі, здавалося правдою, і, мабуть, це закономірно,

адже ми приходимо в цей світ звідтіля, де неправди немає. І лише згодом починаємо дізнаватися, що слова «Я тебе люблю» або «Як твої справи?» можуть абсолютно нічого не означати. А підрісши й переступивши поріг школи, раптом зіштовхуємося з величезним потоком знань, який руйнує наш серпанковий світ фантазій, і виявляється, що все можна якось пояснити. І те, що дитині вчора здавалося таємничим і загадковим, під натиском формул і визначень утрачає колишній інтерес і значущість. Ми це звикли називати — «дитина пізнає життя»! Вона вчиться бути лідером, усе брати під сумнів, відстоювати себе й свою позицію. І потім вона стає однією із нас — дорослою, упевненою, самодостатньою, що рветься до влади й контролю й майже не здатна вірити в те, що не можна пояснити логічно.

У дорослому світі прийнято цікавитися духовністю або на свята, або в моменти катастроф, не дарма одна із відомих приказок звучить так: «Доки грім не вдарить, мужик не перехреститься». Дорослі взагалі не люблять складних запитань, — ми віддаємо перевагу чіткості й визначеності. Але щось вислизає від нас у цьому світі конкретики, щось дивовижне й таке бажане. Саме за цим, неземним і невловимим, тужить душа, почувши церковні дзвони або побачивши світанок над Карпатами. І тоді так хочеться скинути тягар буденності, знань і по-новому подивитися на життя. Ісус Христос сказав: «Поправді кажу вам: коли не навернетесь, і не станете, як ті діти, не увійдете в Царство Небесне!» (Мт. 18:3). Виявляється, є те, чого дорослим потрібно вчитись у дітей.

Багато років працюючи вчителем недільної школи, викладаючи дітям віком від 3 до 13 років, я завжди дивувалася тому, як легко вони вірять Слову. Вони не насміхаються з чудес і широко переконані, що Бог чує молитви. Діти не відокремлюють Бога від свого життя, не ставлять бар'єрів і перешкод. Вони вірять буквально. Чи не такої віри чекає від нас Бог? Щирої, простої, щоденної. Віри, що не віддає Богові куточок свого серця, а просто впускає Його у своє життя, у кожному подію кожного дня.

Ми звикли називати вірою визнання існування Бога. Але віра означає сьогодні жити так, начебто поруч зі мною фізично присутній Бог. Уявіть, як би змінилося наше ставлення до життя, якби ми так вірили? Коли читаєш Євангелію, то бачиш, що учням Ісуса Христа було набагато легше, коли Христос фізично був поруч із ними. З будь-якою проблемою, питанням, суперечкою вони відразу зверталися до Нього. Вони не виділяли для цього окремий день, не записувалися до Нього на прийом, а просто в цей же момент

відкривали Йому своє серце. Набагато важче їм було, коли Його не виявлялося поруч: їх відразу охоплював страх, паніка, приреченість, як у ситуації, коли шторм застав їх уночі посеред моря. І незважаючи на те, що вони вже багато разів переконувалися в могутності й силі Христа, їм не спадало на думку кликати Його на поміч просто тому, що вони розуміли, що фізично це неможливо.

«Це неможливо», — говоримо ми. А Ісус каже: «...тому, хто вірує, все можливе!» (Мк. 9:23). Людина, яка вірить не «про всяк випадок», а всім серцем, віддає Богові штурвал свого життя й говорить: «Ти, Господи, усе можеш!» Така людина віддає Богові право управляти собою й погоджується з Його вибором, Його рішеннями, Його поглядом на обставини... Так вірити непросто.

Погодьтеся, набагато простіше вірити в Бога на відстані, по неділях і на свята. Але ось так близько розділяти з Ним життя, свої бажання, мрії, труднощі, радості... Нам все-таки хочеться зберегти якусь територію незалежності від Нього, уявної самостійності. І щось усередині нас розривається на частини: з одного боку, ми хочемо, щоб життя було сповнене чудес, з іншого, ми так боїмося всього, що не вміщає наш маленький мозок, що воліємо жити, як усі, у зрозумілому й передбачуваному світі.

Щоразу, коли я бачу дитину, яка солодко всміхається уві сні, думаю: «Що їй сниться?» У неї ще не було яскравих вражень у цьому житті, вона ще добре й не бачить, але вже чомусь радіє... А потім малюки знайомляться з цим світом і так щиро тішаються жучкам і павучкам, пташкам, котикам, квіточкам... Їм так легко бути щасливими. Та згодом вони начебто забувають, що таке радість. Усе рідше на їхніх обличчях з'являється непідробне щастя.

«Не придумуй», «не фантазуй», «досить у хмарах витає» — чи ж не ми, дорослі, спочатку вчимо дітей не вірити, а потім марно намагаємося повернути до віри? Може, ми не того їх навчаємо? Розповідаймо дітям про Бога, а вони навчать вас вірити!

Колись у мене вдома був великий акваріум, у якому жило багато золотих рибок. І ось одного вечора я помітила, що з ними не все гаразд. Рибки стали покриватися білим нальотом, кілька з них уже плавали догори черевцем на поверхні води. Маючи певний досвід у цьому питанні, я зрозуміла, що інших риб уже не врятувати. Дві мої маленькі племінниці, побачивши, що ми виловлюємо померлих рибок, почали плакати й молитися, щоб Бог урятував риб, що залишилися. Я просто мовчала, тому що розуміла, що нічого не допоможе: майже всі риби були з ознаками захворювання.

Вранці я підійшла до акваріума з думками, що зараз побачу всіх риб мертвими, але була вкрай здивована, зауваживши, що всі вони були живі й здорові. Щаслива випадковість? Збіг обставин? Ні — це був результат дитячої віри в живого Бога. Я дивилася на безтурботних грайливих рибок і розуміла, що мені навіть на думку не спало молитися про них. У світі стільки проблем — війни, епідемії, голод... Хіба Богові є справа до моїх акваріумних риб?..

Може, нам, дорослим, настав час прислухатися до слів Христа й відкрити насамперед своє серце для Бога — по-дитячому, просто й щиро. Впустити Його в наші будні й дозволити прикрасити наш світ фарбами Неба. Дозволити Йому дивувати нас Своєю турботою, тішити Своїми справами. Дозволити Царству Божому прийти в наші оселі, у наші стосунки. Дозволити Йому жити в нас і через нас: обіймаючи нещасних, піклуючись про бідних, витираючи сльози зневірених. Віра наближає нас до Неба, а Небо наближає до нас...

Закінчити роздуми про віру хочу чудовою історією, яку дуже люблю... Усе ж мені здається, що, приходячи у світ, ми знаємо про найголовніше набагато більше, ніж потім, коли навчимося жити...

«Після народження братика маленька Саша почала просити своїх батьків залишити її наодинці з немовлям. Однак ті побоювалися, бо не знали, чого можна чекати від чотирирічної дитини, яка здатна приревнувати своїх близьких до маляти. Однак Саша не виявляла жодних ознак ревності, поводитися з дитиною дуже гарно й наполегливо просила батьків залишити її з нею наодинці, тому зрештою вони погодилися.

Дуже втішена дівчинка увійшла в дитячу кімнату й причинила за собою двері, залишивши, однак, невелику щілину, достатню для того, щоб зацікавлені батьки могли зазирнути й прислухатися. Вони побачили, як маленька Саша обережно наблизилася до свого братика, так що її обличчя виявилось зовсім близько від нього, і тихо попросила:

— Братiku, розкажи мені, будь ласка, який Він — Бог. А то я вже починаю забувати!» (Ден Міллман).

Наталія Педченко

Як устояти шлюбу?

С тавлення молодих людей до шлюбу є одним із найдавніших та водночас найактуальніших питань виховання. Чимало соціологічних, філософських та психолого-педагогічних праць намагаються проаналізувати, діагностувати та віднайти перспективи вирішення нагальних проблем, які сьогодні з різних боків масовано наступають на інститут шлюбу.

Про це свідчать результати опитування учнівської молоді та керівників навчальних закладів в Україні, проведеного в 2011 р. Українським інститутом соціальних досліджень ім. Олександра Яременка під егідою Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), щорічна доповідь Президента України Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (2014 р.), монографія Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, присвячена вивченню сучасного стану та тенденцій розвитку сім'ї та сімейних відносин (2009 р.). Основні проблеми, які, на думку авторів досліджень, загрожують українській родині, — це поганий приклад батьків, зростання кількості розлучень, виховання дітей у неповних сім'ях, непорозуміння з батьками, раннє статеве життя, яке веде до підліткової вагітності та абортів, народження позашлюбних або небажаних дітей і все це на тлі пияцтва, невміння будувати подружні стосунки та соціальної незахищеності молодого подружжя.

Попри велику кількість рекомендацій щодо розв'язання проблем, які склалися, недостатня увага приділяється богословському підходу до тлумачення та вирішення питань формування в молоді поваги до шлюбу з біблійного погляду.

Незважаючи на велику кількість видів шлюбу, як от тимчасовий, фактичний, громадянський, одностатевий, гостьовий, фіктивний і навіть... груповий шлюб, які констатовані в словнику, жоден із цих подружніх союзів не відповідає біблійному розумінню поняття шлюбу. Адже у Святому Письмі фактично розглядаються дві основні форми сімейного стану: безшлюбність і шлюб. Зокрема друга форма рекомендована для більшості людей, оскільки перша вважається особливим покликанням для небагатьох і не передбачає жодних статевоїх відносин з представниками протилежної чи, тим більше, своєї статі. Шлюбне ж життя передбачає дошлюбну чистоту («жодний блудник¹ чи нечистий, чи зажерливий, який є ідолослужителем, не має спадщини в Царстві Христа і Бога», Еф. 5:5)², моногамію та пожиттєву подружню вірність одній людині. Уже в першій книзі Старого Завіту Бог виявляє ревне ставлення до чистоти шлюбу. «І прийшов Бог до Авімелеха вночі уві сні, і сказав йому: "Ось, ти помреш за жінку, котру ти взяв; бо вона має чоловіка"» (Бут. 20:3). За втручання царя Авімелеха в чужий шлюб, Бог готовий винищити цілий народ: «А тепер поверни дружину чоловікові: бо він пророк, і помолиться заради тебе, і ти будеш живий; а якщо не повернеш, то знай, що неодмінно помреш ти, і всі твої» (Бут. 20:7).

У сучасній педагогіці шлюб не розглядається як форма служіння Богу. Мається на увазі, що одна людина

¹ Блудник — людина, яка вступає в сексуальні стосунки до укладення шлюбу.

² У статті використані тексти з Біблії у перекладі Українського біблійного товариства (1997) та Нового Завіту в перекладі Г. Деркача (2012).

здійснює служіння Богу під час літургії, інша — співом, третя жертвами або справами милосердя відносно немічних та знедолених, так само одружені люди несуть високе служіння Вседержителю, здійснюючи його завдяки турботі про потреби подружжя та дітей. Звідси випливає, що успішність життя в шлюбі напряму залежить від богопізнання й любові до Бога, які виливаються в низку щоденних практичних дій кожного члена сім'ї з метою здійснювати своє дуже особливе служіння Богові якомога краще. Тобто прощення недоликів іншої людини, прояви уваги до неї, допомога по господарству, подарунки, слова підтримки, подружня вірність і безліч інших повсякденних «подвигів» удома є урочистими богослужбовими актами, до яких Бог ставиться так само серйозно, як до поклоніння Йому в храмі. Небезпідставно учні Христа, вислухавши вчення про шлюб зазначили: «Коли такий обов'язок чоловіка до жінки, то краще не женитися» (Мт.19:10).

Для того щоб краще зрозуміти відтінок розпачу, іронії, подиву чи обурення в словах учнів, а також виявити біблійне трактування мети шлюбу, розглянемо детальніше основні пункти Біблійного вчення про шлюб.

Святе Письмо стверджує, що шлюб встановлений Богом, отже, не є людським винаходом і тому не може бути вдосконалений чи переінакшений людиною: «Отже, що Бог з'єднав, чоловік нехай не розлучає!» (Мт. 19:6).

Метою шлюбу є:

1) особливі відносини між одним чоловіком і однією жінкою: «...будуть обоє одним тілом» (Бут. 2:24); «Шлюб в усіх хай буде чесний і ложе непорочне, а розпусників та перелюбників Бог буде судити» (Євр. 13:4); «...як Церква кориться Христові, так і жінки своїм чоловікам у всьому. Чоловіки, любіть жінок своїх, як і Христос полюбив Церкву і віддав Себе за неї...» (Еф. 5:24-25);

2) спільне поклоніння й служіння Господу: «Я ж і мій дім (дружина, діти — авт.) служитимемо Господеві, бо Він святий» (Іс. Нав. 24:15); «Віруй у Господа Ісуса Христа, і спасешся ти і дім твій!» (Дії 16:31);

3) спілкування та взаємодопомога: «І сказав Господь Бог: Не добре щоб був чоловік сам: створім йому помічника такого як він» (Бут. 2:18);

4) розмноження роду людського: «І створив Бог людину, за Божим образом створив її, чоловіком і жінкою створив їх. І поблагословив їх Бог, кажучи: Ростіть і множіться і наповніть землю ...» (Бут. 1:27-28);

5) уникнення розпусти: «Але, щоб уникнути розпусти, нехай кожний має свою жінку, і кожна жінка нехай має свого чоловіка. ... Але якщо не можуть стримуватися (одинокі люди дотримуватися безшлюбності і уникати розпусти в думках та ділах — авт.), то нехай одружуються, бо краще одружитися, ніж розпалюватися» (1 Кор. 7:2, 9).

Біблія вчить також, що чоловік повинен мати тільки одну дружину, і жінка лише одного чоловіка за життя обох людей: «Він (Христос — авт.) сказав їм у відповідь: «Чи не читали ви, що Той, Хто створив споконвіку, створив їх чоловіком і жінкою?» І сказав: «Тому залишить чоловік батька і матір і з'єднається з жінкою своєю, і будуть вони обоє одним тілом. Тому вони вже не двоє, а одне тіло. Отже, що Бог з'єднав, чоловік нехай не розлучає!» (Мт. 19:4-6).

Зважаючи на таке глибоке духовне наповнення поняття шлюбу та високі вимоги Бога до чоловіка та жінки, які перебувають у шлюбі, стає цілком зрозумілим як заява учнів Христа («краще не женитися»), так і широкий спектр проблем, які повсякчасно атакують кожну нову подружню пару в сучасному українському суспільстві.

Поглянемо на деякі тривожні показники статистичних досліджень, намагаючись поєднати кожен із них із біблійним тлумаченням причин виявленого відхилення від Божого задуму шлюбу та запропонувати богословський вихід із кожної окресленої проблеми.

Важливою проблемою стає поганий приклад батьків, який виражається в тому, що, за даними дослідження ЮНІСЕФ, станом на 2011 р. у повній родині зростали 71,6 % українських підлітків, у неповній — 17 %, реструктурованій (один із батьків, зазвичай батько, нерідний) — 8 %, нерідній — 3 %. Загальновідомим є також негативний вплив розлучення батьків на майбутню модель подружнього життя їхніх дітей. Установлено, що вже у віці 25–34 років майже кожен десятий молодий українець має власний досвід розлучення.

Основними причинами розлучень в Україні, за словами дослідників, є послаблення цінності сім'ї для сучасного покоління — 17,45 % (до цієї категорії, враховуючи все сказане вище, ми сміливо відносимо також психологічну несумісність — 14,09 %; монотонність подружнього життя — 9,62 % та нове кохання — 10,07 %), матеріальні, побутові проблеми — 18,79 %, а також алкогольна чи наркотична залежність одного з подружжя — 16,55 % та відсутність дітей — 4,47 %.

Аналізуючи названі причини розлучень з погляду біблійної теології, можна стверджувати, що виховання молоді в християнських моральних традиціях здатне ефективно їх усунути. Посилення усвідомлення цінності сім'ї для сучасної молоді людини можливе, найперше, через усвідомлення мети та сенсу життя. Тут ми пого-

Шлюб (від слов'янського «слюб» — з'єднання з любов'ю) — історично зумовлена, санкціонована й регульована суспільством форма взаємин між чоловіком та жінкою, яка визначає їхні права та обов'язки одного стосовно іншого й стосовно дітей.

джуємося з думкою сучасного російського богослова й автора роздумів над книгою Еклезіяста «В гонитві за вітром» Тимура Расулова: «Роздуми про сенс життя — це, по суті, припущення про те, чому його присвятити. Звідси випливає питання: як можна знати, чому присвятити життя, якщо не знати, чим воно завершиться?! Як можна правильно розмірковувати про будь-яку діяльність без врахування її підсумку?! Так і сенс земного життя не визначається без своєї фінішної прямої: Страшного Суду. Якщо мати хибне уявлення про кінець життєвого шляху, то роздуми про те, як його пройти будуть хибними. Вчення про Суд — це важлива складова реальності. Знання майбутнього допомагає нам зрозуміти, чим наповнити теперішнє»³.

Ми також розділяємо думку Адріана Буковинського про те, що «через правильні ціннісні орієнтири та певні традиції у сім'ї, на заході України кількість розлучень найменша, а найбільша в південних і східних регіонах. У західних регіонах показник розлучень складає 30 %, а в південних і східних регіонах — до 70 %»⁴.

³ Расулов Т. В погоне за ветром. Размышления над книгой Еклезияста / Тимур Расулов. — Самара: Волга, 2015. — С. 46.

⁴ Руденко Ю. 30% подружніх пар розлучаються на заході України, тоді як 70 % — на сході і півдні / Юлія Руденко // Газета по-українськи. — Четвер, 13 червня 2013. — Електронний ресурс. — Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/life/_30-podruzhnih-par-rozluchayutsya-na-zahodi-ukrayini-todi-yak-70-na-shodi-i-pivdni-ekspert/502242

Ця ж теза простежується у публікації І. Мигович: «Релігія зберігає вплив переважно в Західному регіоні. До нього відносять Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Рівненську, Тернопільську, Хмельницьку та Чернівецьку області. На них припадає близько 40 % релігійної мережі країни (частка їхнього населення — 23,2 %). Помітно менше релігійних організацій у центральному та південному регіонах (30 і 20 %). На сході країни (Донецька, Луганська та Харківська області) їх лише 9 %»⁵.

Статистичні дані ООН про кількість розлучень на 1000 населення в 2010 р. в країнах Європи свідчать про те, що на першому місці з кількості розлучень в Європі опинилися Росія та Білорусь (Україна на 8 місці), удвічі та втричі менші показники в таких країнах як Ісландія, Польща, Румунія і завершують

перелік Сербія та Ірландія. Якщо порівняти ці цифри зі статистичними даними про кількість послідовників християнських конфесій, вимальовується цікава картина (див. Таблицю 1).

Масштабною проблемою сімейних стосунків, які ведуть до розпаду шлюбів, стали також алкоголізм та наркотична залежність. Засоби їх подолання залежать від підходів до розуміння сутності й причин цих явищ. У цьому питанні світська й богословська думки розходяться, адже перший погляд вважає алкоголізм захворюванням, а другий — гріхом. Е. Т. Уелч у своїй праці «Чи винний у цьому мозок»⁶ пропонує розглядати поняття захворювання на алкоголізм з метафоричної точки зору, адже відчуття залежних людей сприймаються ними як хвороба. Проте в основі захворювання лежить духовна проблема, а саме, порушення поклоніння. Тобто на місце Бога в розумі залежної людини висувається ідол. Адже в людині постійно борються два протилежні бажання: поклонятися Богові чи поклонятися собі ті своїм бажанням. Це пояснює той факт, що ми почуваємося такими винними після потурання своїм слабкостям. На думку автора, щойно буде визнана проблема порушення поклоніння, можна буде висвітлити нові аспекти в процесі змін: розуміння Божественної милості, прощення, блага Господніх заповідей для нас, отримання надприродної сили долати гріх, послуху. («Бо любов до Бога, щоб ми дотримувались Його заповідей; а заповіді Його не тяжкі», 1 Ів. 5:3).

Як висновок зазначимо, що богословське розуміння причин соціальних проблем руйнування шлюбу, алкогольної та наркотичної залежностей як гріхів перелюбу, пияцтва та ідолопоклонства, до яких веде зміщення центру поклоніння з Бога на чуттєві бажання свого «Я», відкриває шлях для застосування принципово інших підходів та методів морального виховання молоді. Ознайомлення підростаючого покоління з біблійним розумінням шлюбу, дошлюбної чистоти, материнства та сімейних відносин, божественними, духовними причинами та вічними наслідками тієї чи іншої соціальної поведінки, заохочення до святості, позитивний приклад батьків та педагогів — ось дієві засоби не тільки виживання суспільства в цілому, але й формування характеру й долі кожної окремої душі.

Тетяна Артерчук

канд. пед. н., доц. кафедри гуманітарних дисциплін Рівненського інституту Київського ун-ту права НАН України

⁵ Мигович І. Релігійність в Україні та світі: соціологічний вимір, спроба прогнозу / І.Мигович // Віче: Теоретичний і громадсько-політичний журнал / Верховна Рада України. — К.: Преса України, 2010. — № 3. — С. 30

⁶ Уелч Э. Т. Виноват ли в этом мозг? Химический дисбаланс, расстройство мозга или непослушание? / Эдвард Т.Уэлч. — К.: РО «МИД «КОРАМ ДЕО». — 2014. — 208 с.

Таблиця 1

Кількість розлучень на 1000 населення у 2010 р.	Назва країни	Відсоток населення, яке відносить себе до християнського віросповідання
4,5	Росія	41 % (2012)
3,9	Білорусь	50 % (2007)
2,8	Україна	70 % (2011)
1,8	Ісландія	92,2 % (2006)
1,6	Польща	86,9 % (2011)
1,5	Румунія	86,7 % (2002)
0,9	Сербія	90,5 % (2002)
0,7	Ірландія	84 % (2011)

Два гаманці

Зустрілися якось два гаманці: Товстий і Худий.

Товстий презирливо поглянув на Худого та й каже:

— Ну, друже, тебе й гаманцем назвати не можна. Так схуднути!!! Жаж!

Худий, анітрохи не засмутившись, відказав:

— Мене це не хвилює. А чому це в тебе така задишка?

— Яка така задишка?.. У мене все гаразд. Навіть більше, ніж гаразд. Я настільки розповнів, що став гордістю свого господаря! Я навіть на підвищення пішов! — задоволено відповів Товстий.

— На підвищення? — зацікавився Худий. — Це як?

— Раніше він мене в кишеню клав, а тепер у свій новий шкіряний рюкзак. Турбується про мене!..

— Зрозуміло... А мій господар про інше турбується, — задумливо мовив Худий.

— Воно й видно! Ти зовсім у бідолаху перетворився. Одні ребра стирчать. І про що там твій господар думає?.. — насміхався Товстий.

Худий гаманець захоплено почав розповідати:

— Мій господар про інших людей переймається! На минулому тижні я побував в одній сім'ї... Там чоловік утратив роботу, а жінка дуже засмучена, бо в них двоє дітей, ще й третє має народитися... Ніколи не забуду, як вони дякували Богові після того, як я став майже наполовину порожній. Ти собі не уявляєш, яка це радість, розуміти, що ти можеш зробити комусь добро!

Товстий здивовано запитав:

— А що таке «робити добро»?

— Це означає допомагати тим, хто має в цьому потребу. Скажімо, ділитися грошима з тими, хто потребує. Наприклад, для тієї сім'ї гроші були дуже потрібні.

— О, ні!... Віддавати!... Я так не зможу. Я звик брати, брати, брати... — сказав Товстий гаманець, витираючи піт з чола. — О-о-х!

— Слухай, друже, ти ж скоро по швах тріснеш! Тобі ж важко так жити!

— О-о-х!.. — знову застогнав Товстий. — А кому зараз легко?..

Дуже серйозним тоном Худий гаманець промовив:

— Я маю тебе попередити. Знаєш, що може з тобою статися?..

Товстий перелякався:

— Що?!

— Зараз у тебе задишка. Потім ти не зможеш ходити. А потім... у тебе зупиниться серце.

— Я не хочу!... Ой, здається, вже зупиняється!..

— Тобі треба негайно схуднути. Ходімо, я знаю, як тобі допомогти.

Минуло півроку.

Два гаманці зустрілися знову. На цей раз Товстий значно схуд і повеселішав. Він почав захоплено розповідати Худому про сиріт у притулку, які раділи новорічним подарункам, про сльози щастя на очах у самотньої бабусі, про хворого на лейкемію хлопчика, у якого тепер є кошти на лікування... Розповідав із сяючими очима, а Худий гаманець усміхався, слухаючи його, і думав про те, скільки ще на світі є товстих гаманців, яким потрібно схуднути... 🐾

Ольга Казьміна (Новікова)
<http://notelandia.net/category/stories/>

*«Хто скупіє, –
той скупіє й жатиме,
а хто сіє щедро, –
той щедро й жатиме!
Нехай кожен дає,
як серце йому призволяє, –
не в смутку й не з примусу,
бо Бог любить того,
хто з радістю дає!»*

(2 Кор. 9:6-7)

Віра Сучок, Василь Жуковський
ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНО-
ГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ХРИСТІАНСЬКОЇ ЕТИКИ
Навчальний посібник

У навчальному посібнику, розробленому творчою авторською групою вихователів дошкільного навчального закладу № 4 м. Южного Одеської обл. під керівництвом Віри Сучок та НаУ «Острозька академія» під керівництвом доктора педагогічних наук, професора Василя Жуковського, наведено приклади занять для малюків, побудовані на християнських цінностях. Посібник рекомендовано вихователям дошкільних навчальних закладів, учителям християнської етики, а також усім, хто цікавиться питаннями духовно-морального виховання дітей.

Сучок В. Є., Жуковський В. М. Духовно-моральне виховання дітей молодшого дошкільного віку засобами християнської етики: навчальний посібник. — Острог: Видавництво НаУ «Острозька академія», 2015. — 138 с.

ISBN 978-617-7328-03-1

Рассел Грігг
СІМ ПЕРШИХ ДНІВ
Дитячий довідник із семи днів створення світу

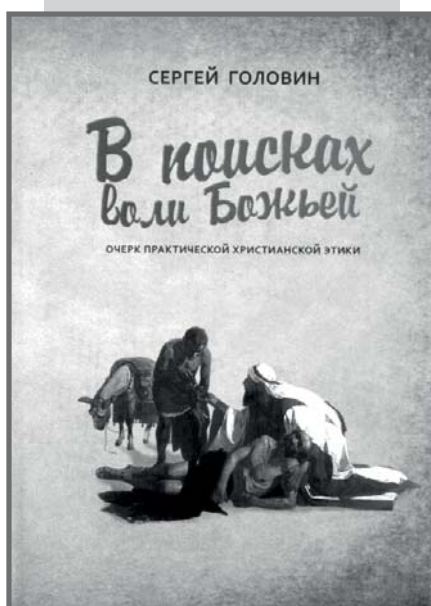
Словосполучення «науковий креаціонізм» нині відоме багатьом. Спираючись одночасно на біблійне розуміння походження світу і його історії та на весь комплекс сучасних наукових даних, цей світогляд упевнено й послідовно досліджує, осмислює, розвиває та демонструє процеси, історію і сенс навколишнього світу.

Ця невелика за обсягом книга у формі, доступній для дітей молодшого віку, розповідає про основу основ креаційного світогляду — про тиждень створення світу. Вона допоможе батькам і педагогам сформувати в дітей правильний погляд на світ, поєднати закони природи — і волю та мету Законодавця.

Для дітей шкільного віку.

Грігг Р. Сім перших днів. Дитячий довідник із семи днів створення світу. — К.: Книгоноша, 2015. — 32 с.

ISBN 978-617-7248-04-9

Сергій Головін
У ПОШУКАХ ВОЛІ БОЖОЇ
Нарис практичної християнської етики

Автор написав цю книгу з метою допомогти читачеві знаходити Божу волю в тій чи іншій життєвій ситуації, а для цього — навчитися ставити правильні запитання, що є вже півдорогою до відповіді.

Перша частина книги знайомить нас із поняттями й уявленнями практичної християнської етики, а також коротко описує деякі поширені напрямки в етиці. Друга частина безпосередньо присвячена факторам, які необхідно враховувати при пошуку Божої волі в прийнятті виваженого відповідального рішення.

Супутня презентація у форматі PowerPoint доступна в Інтернеті для вільного скачування (<http://scienceandapologetics.org/prz/ethic.ppt>)

Головін С. В поисках воли Божьей. Очерк практической христианской этики. — Симферополь: ДИАИПИ, 2014. — 120 с.

ISBN 978-966-491-546-2

Наталія Ващенко
СВЯТЕ ПИСАННЯ: підручник
для недільних шкіл із Закону Бо-
жого для 1 кл.

ПОРАДИ ЩОДО КОРИСТУВАН- **НЯ ПІДРУЧНИКОМ**

Шановні вчителі та батьки!

Цей підручник призначений для вивчення основ Святого Писання в недільних школах. Він є базовим і першим у серії підручників для багаторічного курсу викладання Закону Божого та розрахований на один навчальний рік. Включає в себе розгляд основних подій Біблії в цілому, починаючи зі створення світу й до сходження Святого Духа. Таким чином цей курс може бути фундаментом, на якому будуватимуться вищі поверхи пізнання біблійних істин.

Особливість цього курсу полягає в тому, що він не зорієнтований на конкретний вік, а є універсальним. Його можна викладати як найменшим (починаючи з 7 років), так і до необмеженого віку. Самі уроки містять основну інформацію стосовно теми, що розглядається, у максимально стислому і в той же час систематизованому вигляді. А вже форма викладу матеріалу залежить від віку слухачів та адаптується відповідною мовою та набором термінів, зрозумілих для дитячої аудиторії.

Таким чином, уроки **адресовані насамперед дорослим** — викладачам, старшим дітям, спроможним сприймати написане самостійно, а також батькам. Як показав досвід роботи з дітьми різного віку, кращі результати на кінець року демонструють саме діти молодшої групи, оскільки з ними разом працюють батьки. На цю співпрацю й розрахований курс, маючи на меті **здіяяти до вивчення Біблії всю сім'ю**.

Універсальність і насиченість уроків має ще й іншу мету. Оскільки Біблія є тією «Книгою книг», яку вивчають усе життя, то й цей помічник у вивченні Біблії покликаний «рости» разом із дитиною. Усі ми залишаємося чадами Божими незалежно від віку, тому й книга ця не має віку й покликана бути путівником до розуміння Священного Писання не тільки для дітей, але й для дорослих.

Важливо підкреслити, що у вивченні Закону Божого підручник є не основним, а допоміжним засобом. **Першоджерелом є Біблія**. Для дітей — дитяча Біблія, бажано багато ілюстрована. Підручник не повторює її зміст, а коментує та тлумачить основні поняття. Уроки призначено для домашнього читання — усне подання нової теми в класі має супроводжуватися яскравим відеоматеріалом на тему уроку, із використанням ікон і картин відомих художників.

Підручник складається з **30-ти уроків**. Усі вони сформовані ідентично.

Зміст уроку — тлумачний словничок основних понять і термінів.

План уроку — виклад сюжету подій у хронологічній послідовності.

Дитяча Біблія — переказ подій біблійної історії для сімейного читання.

Питання до уроку — розміщені відповідно до викладеного в розділі «Зміст уроку» (щоб легше було повернутися й знайти відповідь). Питання також універсальні, але серед них виділені ті, які відповідають молодшому віку.

Важливо, щоб опитування проводилося щоразу: для дітей, молодше 9-ти років, тільки за матеріалом минулого уроку; для старших дітей бажано проводити два невеличких опитування в ігровій формі: на початку уроку — за матеріалом минулого уроку, в кінці уроку — по всьому матеріалу з початку року (вибірково).

Але в жодному разі опитування не мусить бути у формі «виклику до дошки»; система оцінок, особливо «двійок» у недільній школі не виправдана. Не є конче необхідним вимагати від дитини засвоєння всіх нових термінів — головне, щоб вона вхопила головну думку та логіку подій. Тому ефективним є тільки захоплення та стимулювання бажання дістатися суті.

Вірші для дітей — підібрані до теми уроку та легкі для заучування.

Українська духовна поезія — адресована старшим дітям і батькам. Цей розділ вартий особливої уваги, адже в ньому до кожної з біблійних тем ретельно підібрані твори видатних українських класиків, які значною мірою лежать під спудом, мало кому

відомі та конче потребують уваги широкого читача, простіше кажучи, популяризації, христоматизації. Найкраще це можна забезпечити саме в недільній школі.

Біблійний Шевченко — поезія, вислови та уривки з листування поета, які рясніють релігійною тематикою, підібрані до всіх основних біблійних тем, тому дають унікальну можливість вкотре пересвідчитись у глибинній християнській сутності нашого національного Пророка, який жив і мислив у біблійних термінах, часто сперечаючись, іноді гірко дорікаючи, але не перериваючи свого палкого діалогу зі Всевишнім.

Притчі й оповідання — короткі повчальні історії морального змісту.

Важливо зазначити, що підручник призначений швидше для самостійного (домашнього) опрацювання: вчителям і батькам у формі підготовки до уроку — перед заняттям, дітям із метою повторення й закріплення вивченого уроку — після заняття. На самому уроці інструментом подання нового матеріалу й перевірки якості вже вивченого вчителем доцільніше використовувати багатоілюстровані та прокоментовані **презентації та тести**, які складені до кожного уроку окремо та до всього курсу в цілому. Їх та багато іншої інформації щодо програми вивчення Закону Божого в недільних школах розміщено на сайті «Мережа недільних шкіл "Чадо"»: <http://www.chado-bozhe.com.ua>.

Матеріали підручника й сайту можуть бути використані вчителями, батьками та учнями як для занять у недільній школі, так і в формі додаткового джерела інформації для уроків християнської етики в загальноосвітніх школах.

Але головне, що необхідно для навчання Закону Божого, — любов до дітей, до своєї роботи й до Бога.

Щиро сподіваюся, що за активної та зацікавленої співучасті маленьких і дорослих християн і з Вищого благословення освітня стежина до Бога стане незворотним і світлим Шляхом, Істиною і Життям. 🕊

З побажанням
успіхів, **Наталія**
Ващенко.

Ващенко Н. Е. Святе Писання: підручник для недільних шкіл із Закону Божого для 1 кл. / Ващенко Наталія. — К.: Преса України, 2011. — 511 с.: іл.

ISBN 987-966-472-096-7

Біблійні історії у творчості дітей

Дані про авторів подано станом
на 2014–2015 н. р.

Тетяна Яцута, 6 кл., Висоцька ЗОШ І–ІІІ ст., Рівненська обл.

Віктор Марковець, 6 кл.,
Тишицька ЗОШ І–ІІІ ст., Рівненська обл.

Марія Січко, 3 кл.,
Балківський НВК «ДНЗ–ЗОШ І–ІІ ст.»,
Вінницька обл.

Михайло Матейчук, 6 кл.,
Бедриківська ЗОШ І–ІІ ст.,
Тернопільська обл.

Вікторія Шевчук, 4 кл.,
ЗОШ І–ІІІ ст. № 1 м. Ківерці, Волинська обл.

Михайло Лічний, 4 кл.,
Семидубський аграрний ліцей і ЗОШ І–ІІ ст.,
Рівненська обл.

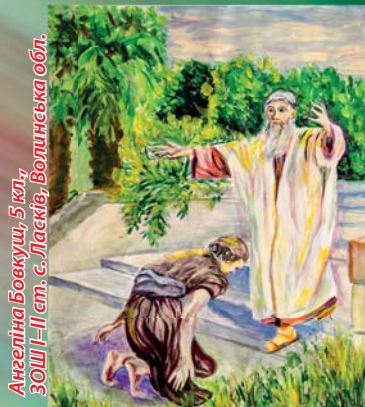
Єлизавета Зайцева, ст. група,
Седнівський НВК, Чернігівська обл.

Лілія Фатенко, 6 кл.,
НВК–ЗОШ І–ІІІ ст. № 15 м. Сміла, Черкаська обл.

Максим Вознюк, 6 кл.,
Нововолинська гімназія, Волинська обл.

Ангеліна Бовкуш, 5 кл.,
ЗОШ І–ІІ ст. с. Ласків, Волинська обл.

Альона Дімова, 6 кл.,
Дмитрівська ЗОШ І–ІІІ ст., Одеська обл.

Передплатити часопис «Слово вчителю» на 2016 рік
можна в будь-якому поштовому відділенні України.

Передплатний індекс — 99864

Адреса редакції: а/с 116, м. Рівне, 33028, тел.: 0362-63-79-76; slovo@hopetopeople.org;

<http://slovovchitelyu.org/>